

T.C.

GEBZE YÜKSEK TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ



SOSYO-KÜLTÜREL DEĞERLERİN
DENİZLİ SANAYİ KALKINMASINDAKİ
ETKİLERİ AÇISINDAN BABADAĞ
ÖRNEĞİ

102130

Türkmen Taşer AKBAŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İŞLETME ANABİLİM DALI

102130

TEZ DANIŞMANI

Y.Doç.Dr.Adnan CEYLAN

GEBZE

2000

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Türkmen Taşer AKBAŞ'ın Tez çalışması, G.Y.T.E. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 24/07/2000... tarih ve 2000/02. sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından İŞLETME Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ

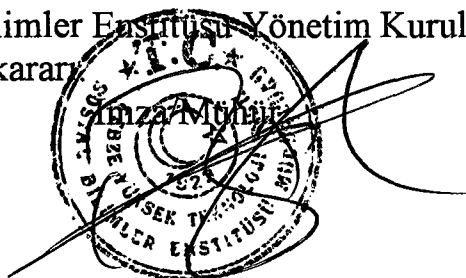
ÜYE : Y.Doç.Dr. Adnan CEYLAN
(Tez Danışmanı)

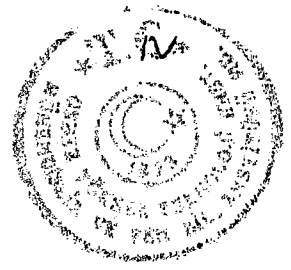
ÜYE : Prof.Dr.Orhan TÜRKDOĞAN

ÜYE : Y.Doç.Dr.Ertuğrul KARAÇUHA

ONAY

G.Y.T.E. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 01/06/2000 . tarih ve 2000/45. sayılı kararı





ÖZET

Bu tez çalışmasında Babadağ ilçesi Kökenli Tekstil Sanayicilerinin Denizli'nin sınaî kalkınmasında, öncülük yapmaları, onların özellikle sosyo-kültürel değerleri incelenerek açıklanmaya çalışılmıştır. Bu amaçla ilk dört bölümde Babadağ ilçesinin monografisi çıkarılmış, beşinci bölümde Babadağ'lı sanayicilerin Denizli'deki etkileri ve gelişimleri açıklanmış, altıncı bölümde ise sanayi-iş ahlakı etkileşim biçimleri incelenmiştir.

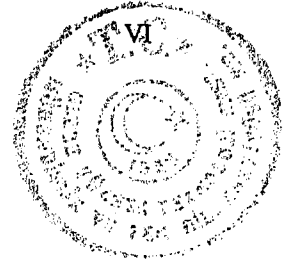
Tezin dayandığı varsayım olan gelenekli yapının modern sanayi ile uyum sağlaması, modernleşme ile çatışmayıp, modernleşmenin itici gücü olması, Babadağ grubu örneği ile bir sosyal gerçeklik kazanmıştır.



SUMMARY

In this thesis, the pioneering of the entrepreneurs with Babadağ origin to the development of Denizli's textile industry, especially focusing on their socio-cultural values is studied. In the first four chapters, the monographic picture of Babadağ town has been drawn. In the fifth chapter, the achievements of the entrepreneurs from Babadağ and their effects on Denizli and in the sixth chapter, the interactions between industry and work ethic are investigated.

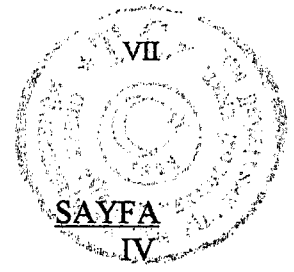
The compatibility of the traditional social structure with the modern industrial life and the stimulating rather than handicapping effect of the traditions towards the modernization which was the essential proposition of our thesis, has become a social reality with the study of the entrepreneurs with the origin of Babadağ.



TEŞEKKÜR

Bu tezin yazılmasında her türlü desteğini esirgemeyen saygıdeğer hocalarım Prof. Dr. Orhan TÜRKOĞAN'a, Yard. Doç. Dr. Adnan CEYLAN'a, Y.Doç.Dr.Ayőe İRMİŐ'e, Y.Doç.Dr.Sabahat BAYRAK'a ve Araştırma Görevlisi Mehmet YILMAZ'a, ayrıca tüm Babadağ'lı sanayicilerimize ve Babadağ halkına teşekkür ederim.



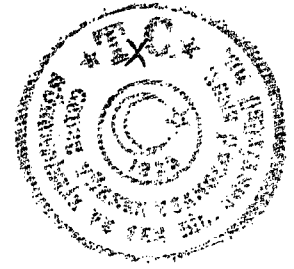


İÇİNDEKİLER

ÖZET	VII
SUMMARY	IV
TEŞEKKÜR	V
İÇİNDEKİLER DİZİNİ	VI
TABLolar DİZİNİ	VII
ÇİZELGELER DİZİNİ	VIII
GİRİŞ	IX
BİRİNCİ BÖLÜM	1
BABADAĞ'IN TARİHÇESİ VE FİZİKİ YAPI ÖZELLİKLERİ	3
1.1. İlçenin Tarihçesi	3
1.1.1. İlçenin Adı	3
1.1.2. Roma Ve Bizans Döneminde Babadağ	3
1.1.3. Selçuklu ve Osmanlı Devleti Dönemlerinde Babadağ	5
1.1.3.1. XVI. Yüzyılda Babadağ	6
1.1.3.2. XIX. Yüzyılda Babadağ	8
1.3. Babadağ'ın Fizikî Yapısı	12
1.3.1. Tabii Çevre	12
1.3.2. Sun'î Çevre	13
1.3.2.1. İskân Alanı ve Meskenler	13
1.3.2.2. Mesken Özellikleri	13
İKİNCİ BÖLÜM	16
BABADAĞ'IN SOSYO-COĞRAFYASI	16
2.1. Sağlık	16
2.2. Eğitim	17
2.3. Din ve İnançlar	18
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	23
KENTLEŞME VE DEMOGRAFİK YAPI	23
3.1. Demografik Yapı	23
3.1.1. Cinsiyet ve Yaş Grupları	23
Köylerin Adı	25
Nüfusu 25	
Toplam 25	
3.1.2. Nüfusun Mesleklere Göre Dağılımı	26
3.1.3. Nüfus Hareketleri	27
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	30
BABADAĞ'DA SINAİ VE TİCARİ ÖRGÜTLENME	30
4.1. Sinaî ve Ticarî Örgütlenme Modeli	30
4.1.1. Modelin Temel Yapısı	30
4.1.2. Modelin Tarafları	31
4.1.3. Modelin Geçirdiği Aşamalar	33
4.1.4. Sinaî ve Ticarî Örgütlenmenin Bugünü ve Sonuçları	37
BEŞİNCİ BÖLÜM	40
MAKRO YAPIDA (DENİZLİ'DE) BABADAĞ'IN ETKİSİ VE GELİŞİMİ	40
5.1. Denizli'de Babadağ'lı Sanayicilerin İl Ekonomisi Üzerine Etkileri	40
5.1.1. Babadağ'lı Sanayicilerin Üretim Üzerine Etkisi	41
5.1.2. İstihdam Üzerine Etkileri	42
5.1.3. Babadağ'lı Sanayicilerin Katma Değer Üzerine Etkisi	42

5.2. Babadağ'lılar Çarşısı	43
ALTINCI BÖLÜM	45
SANAYİ – İŞ AHLAKI ETKİLEŞİM BİÇİMLERİ	45
6.1. Zihniyet	45
6.2. İş Ahlakı	48
6.3. Protestan İş Ahlakı	50
6.4. İslâm İş Ahlakı	54
6.4.1 Ahilik Örgütü ve Ahlakî Yapılanması	59
6.5. Sanayileşme Sürecinde İş Ahlakı	64
YEDİNCİ BÖLÜM	72
DEĞERLENDİRME	72
7.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	72
7.2. Araştırmanın Kapsamı	73
7.3. Araştırmanın Değişkenleri ve Dayandığı Hipotezler	73
7.3.1. Araştırmanın Bağımsız Değişkenleri	73
7.3.2. Hipotezler	74
7.4. Araştırmanın Yöntemi	74
7.5. Anket Sonuçlarının Değerlendirilmesi	74
7.5.1. Babadağ'lı Sanayicilerin Sosyo-Kültürel Dağılımı	74
7.5.1.1. İşletme Sahiplerinin Cinsiyet Dağılımı	74
7.5.1.2. İşletme Sahiplerinin Yaş Dağılımları	75
7.5.1.3. İşletme Sahiplerinin Öğrenim Düzeyi	75
7.5.1.4. İşletme Sahiplerinin Doğum Yeri	76
7.5.1.5. İşletme Sahiplerinin Babadağ'dan Ayrılış Tarihleri	76
7.5.2. Babadağ'lı Sanayicilerin İşletmelerinin Niteliksel Dağılımı	77
7.5.2.1. İşletmelerin Kuruluş Tarihleri	77
7.5.2.2. İşletmelerin Hukuki Yapıları	77
7.5.2.3. İşletmelerde Çalışan İşçi Sayıları	78
7.5.2.4. İşletmelerin Sabit Sermaye Tutarı (Yatırım Büyüklüğü)	78
7.5.2.5. Ürün Kalitesi Durumu	79
7.5.2.6. Kullanılan Teknoloji Düzeyi	78
7.5.3. Babadağ'lı Sanayicilerin Girişimcilik İle İlgili Değerleri ve Girişimcilik Kültürü Dağılımı	80
7.5.3.1. Babadağ'lı Sanayicilerin Meslekte Çalışma Süreleri	80
7.5.3.2. Babadağ'lı Sanayicilerin Önceki Meslekleri	80
7.5.3.3. İşletme Sahiplerinin Babalarının Mesleği	81
7.5.3.4. İşletmenin İlk Sermayesinin Kaynağı	81
7.5.3.5. Girişimcilik Kültürünün Kaynağı	82
7.5.3.6. İşletme Sahiplerinin Problem Çözme Yöntemleri	82
7.5.3.7. İşletmecilerin Başarılı Girişimcilik İçin Önemli Gördükleri Faktörler	83
7.5.3.8. İşletme Sahiplerinin Geniş Aile Hakkındaki Düşünceleri	83
Geniş Aile	83
7.5.3.9. İşletme Sahiplerinin İşyerinden Beklentileri	84
Beklenti	84
7.5.3.10. Meslek Seçiminde En Önemli Etkenler	85
7.5.3.11. Sanayinin Geleneksel Boyutu	86
7.5.4. Babadağ'lı Sanayicilerin Yönetim Yapılarıyla İlgili Dağılım	86
7.5.4.1. İşletmenin Üst Yönetim Yapısı Özellikleri	86
7.5.4.2. İşletme Sahiplerinin Yönetim İşlerinin Bir Kısmını Alt Kademe	

Idarecilere Devretme Durumları	87
7.5.5. Babadağ'lı Sanayicilerin İş Ahlakı Değerleri Dağılımı	87
7.5.5.1. İşletmenin Başarılı Olabilmesi İçin Önemli Faktörler	87
7.5.5.2. İşletmenin Gelişmesinin Önündeki Engellerle İlgili Düşünceleri.....	88
7.5.5.3. Dinin İş Hayatındaki Ve Sosyal Davranışlardaki Yerine İlişkin Tutumları	88
7.5.5.4. Zenginleşmenin Kaynağı Konusundaki Görüşleri	88
7.5.5.5. İyi Bir Yöneticinin Özelliklerine İlişkin Düşünceleri	89
7.5.5.6. İşyerinin Öncelikli Amacına İlişkin Tutumları	89
7.5.5.7. İş Dünyasının Hedefiyle İlgili Tutumları.....	90
7.5.5.8. İşverenin Çalışanlara Karşı Görevi Konusundaki Görüşleri.....	90
7.5.5.9. İşçi-İşveren İlişkileri Konusundaki Görüşleri.....	91
7.5.5.10. Üretimi Artırmak Ve Kalite Kontrolünü Sağlama Yöntemlerine İlişkin Görüşleri.....	92
7.5.5.11. İşyerinde Bulunan Tesisler	92
7.5.5.12. Meslek Örgütü Üyeliği Dağılımı	93
7.5.5.13. Üyesi Oldukları Meslek Kuruluşunun Faaliyetlerine Katılma Durumları	93
7.5.6. Sosyal Dayanışmaya İlişkin Değer Dağılımı	94
7.5.6.1. Fakirliğin Önlenebilmesi İçin Hangisi Önemlidir?	94
7.5.6.2. Bağışta Bulunmak İsteseniz Hangisine Öncelik Verirsiniz?	94
7.5.7. Dinî Etkinlikler ve Kimlikleşme	95
7.5.7.1. Dini Görevlerinizden Hangisini Uygulayabiliyorsunuz?	95
7.5.7.2. Kendinizi Ne Olarak Hissediyorsunuz?.....	96
7.5.8. Medyatik Kültürdeki Gelişme İle İlgili Değer Dağılımı.....	97
7.5.8.1.günlük gazete okur musunuz?	97
7.5.8.2. Hafta Tatilinizi Nasıl Geçiriyorsunuz?.....	97
7.5.8.3. Günde Kaç Saat TV İzliyorsunuz?	98
7.5.8.4. TV'de Daha Ziyade Hangi Programları Seyrediyorsunuz?.....	98
7.5.9. Ülke Yönetimi ve Ülke Ekonomisi İle İlgili Yargıları	99
7.5.9.1. Türkiye'nin Yönetiminden Memnuniyet Durumları.....	99
7.5.9.2. Olumsuz Değerlendirenlerin Nedenleri.....	99
7.5.9.3. Özelleştirme Hakkındaki Görüşleri.....	100
7.5.9.4. Etkin Baskı Gücü Konusundaki Tanımları	100
7.5.9.5. AB Üyeliğimizin Ülkemize Etkisi Konusundaki Görüşleri.....	101
8.1. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	102
KAYNAKLAR.....	103
ÖZGEÇMİŞ.....	104
EK 1: ANKET FORMU.....	105

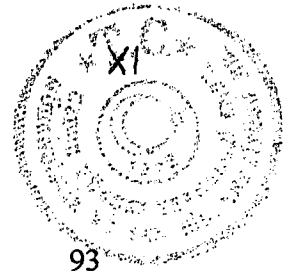


ÇİZELGELER DİZİNİ

ÇİZELGE

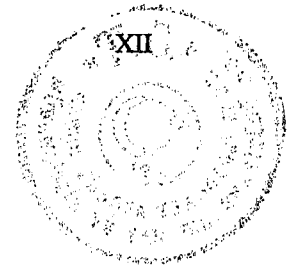
SAYFA

1.1. XVI. Yüzyılda Kadı Köyü'nün Genel Nüfus Durumu	7
3.1. Cinsiyete Göre Babadağ Nüfusunun Yaş Dağılımı	23
3.2. Babadağ İlçesi Köy Nüfusları	25
7.1. İşletme Sahiplerinin Cinsiyet Dağılımları	74
7.2. İşletme Sahiplerinin Yaş Dağılımı	75
7.3. İşletme Sahiplerinin Öğrenim Düzeyleri	75
7.4. İşletme Sahiplerinin Doğum Yerleri	76
7.5. İşletme Sahiplerinin Babadağ'dan Ayrılış Tarihleri	76
7.6. İşletmelerin Kuruluş Tarihleri	77
7.7. İşletmelerin Hukuki Yapıları	77
7.8. İşletmelerde Çalışan İşçi Sayıları	78
7.9. İşletmelerin Sabit Sermaye Tutarı	78
7.10. İşletmelerin Ürün Kalitesi Durumu	79
7.11. İşletmelerin Kullandığı Teknoloji Düzeyi	79
7.12. İşletme Sahiplerinin Meslekte Çalışma Süreleri	80
7.13. İşletme Sahiplerinin Önceki Meslekleri	80
7.14. İşletme Sahiplerinin Babalarının Meslekleri	81
7.15. İşletmenin İlk Sermayesinin Kaynağı	81
7.16. İşletme Sahiplerinin Girişimcilik Kültürünün Kaynağı	82
7.17. İşletme Sahiplerinin Problem Çözme Yöntemleri	82
7.18. Başarılı Girişimcilik Seçimleri	83
7.19. İşletme Sahiplerinin Geniş Aile Hakkındaki Düşünceleri	84
7.20. İşletme Sahiplerinin İşyerinden Beklentileri	84
7.21. İşletme Sahiplerinin Meslek Seçiminde En Önemli Etkenler	85
7.22. İşletme Sahiplerinin Sanayinin Geleneksel Boyutuna İlişkin Görüşleri	86
7.23. İşletmenin Üst Yönetim Yapısı	86
7.24. İşletme Sahiplerinin Yetki Devri Konusundaki Tutumları	87
7.25. İşletmenin Başarısı İçin Gereken Faktör Değerlendirmeleri	87
7.26. İşletme Sahiplerinin Gelişmeme Nedenlerine İlişkin Görüşleri	88
7.27. İşletme Sahiplerinin Dinin İş ve Sosyal Hayattaki Yerine İlişkin Görüşler	88
7.28. İşletme Sahiplerinin Zenginliğe İlişkin Görüşleri	89
7.29. İşletme Sahiplerinin İyi Bir Yöneticinin Özelliklerine İlişkin Görüşleri	89
7.30. İşletme Sahiplerinin İşyerinin Öncelikli Amacına İlişkin Görüşleri	89
7.31. İşletme Sahiplerinin İş Dünyasının Hedefine İlişkin Görüşleri	90
7.32. İşletme Sahiplerinin Çalışanlara Karşı İşverenin Görevlerine İlişkin Görüşleri	90
7.33. İşletme Sahiplerinin İşçi-İşveren İlişkilerine İlişkin Görüşleri	91
7.34. İşletme Sahiplerinin Üretim Artışı Sağlama ve Kalite Kontrolüne İlişkin Görüşler	92
7.35. İşyerinde Bulunan Tesisler	92
7.36. İşletme Sahiplerinin Üye Oldukları Meslek Kuruluşlarına Göre Dağılımı	93
7.37. İşletme Sahiplerinin Üye Oldukları Meslek Kuruluşlarının Faaliyetlerine	



Katılma Durumları	93
7.38. İşletme Sahiplerinin Fakirliğin Önlenmesine İlişkin Görüşleri	94
7.39. İşletme Sahiplerinin Bağışta Bulunma Yönelimleri	94
7.40. İşletme Sahiplerinin Dini Görevlerini Uygulama Durumları	95
7.41. İşletme Sahiplerinin Kimlik Tanımlamaları	96
7.42. İşletme Sahiplerinin Gelişmeye Nedenlerine İlişkin Görüşleri	97
7.43. İşletme Sahiplerinin Hafta Tatillerini Değerlendirme Yöntemleri	97
7.44. İşletme Sahiplerinin TV izleme Durumları	98
7.45. İşletme Sahiplerinin Tercih Ettikleri Televizyon Programları	98
7.46. İşletme Sahiplerinin Türkiye'nin Yönetiminden Memnuniyet Durumları	99
7.47. İşletme Sahiplerinin Türkiye'nin Yönetiminden Memnun Olmama Nedenleri	99
7.48. İşletme Sahiplerinin Özelleştirme İle İlgili Görüşleri	100
7.49. İşletme Sahiplerinin Etkin Baskı Gücü Tanımları	102
7.50. İşletme Sahiplerinin AB Üyeliğinin Ülkemize Etkisi Konusundaki Görüşleri	103

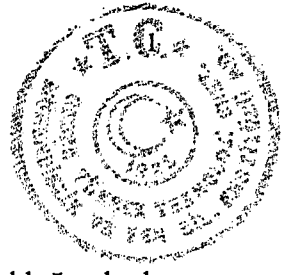




TABLolar DİZİNİ

<u>Tablo</u>	<u>Sayfa</u>
1.2. XIX. Yüzyılda Hane Sayılarına Göre Meslek Gurupları	9
1.3.2.2. Mesken Özellikleri	13
3.1.2. Nüfusun Mesleklere Göre Dağılımı	26





GİRİŞ

Denizli İli'nin, özellikle 1980'li yıllardan itibaren izlemiş olduğu hızlı sanayileşme sürecinde, tekstil sanayiinin öncelikli rol oynadığını biliyoruz. Bu gelişme, Denizli iline bir sanayi şehri kimliğini kazandırmaktadır. Batı Anadolu sosyal dinamikleri içindeki Denizli ilinin sanayi kalkınması ve sanayi toplum yapısına geçiş sürecinde 1989'a kadar bir dağ kasabası olan Babadağ ilçesi kökenli sanayici ve iş adamları çok önemli bir rol üstlenmişlerdir. Bu sebeple incelememizde Babadağ'lı sanayiciler, sosyo-kültürel değerleriyle ele alınmış, Babadağ ilçesinin monografisi çıkartılmış, makro yapıdaki (Denizli'de) etkileri ve gelişimleri ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede ayrıca Babadağ grubu ile ilgili olarak sanayi-iş ahlâkı etkileşim biçimleri de araştırılmıştır.

Yeni bin yıla girerken çağın gereklerine uyum sağlayabilen, sanayileşmede ve modernleşmede önemli bir başarı gösteren Babadağ grubu, girişimcilik kültürleri, iş ahlakları, sosyal dayanışmaya ilişkin tutumları ile ilgili olarak neden sonuç ilişkisi içerisinde açıklanmaya çalışılmıştır. Temel varsayımımız ise sanayileşmenin itici gücü olarak, gelenekli yapının modern teknolojiye uyum sağlaması, kalkınma sürecini motive etmesi, modernleşmeyle çatışmayıp ona hız kazandırmasıdır.

Avrupa'daki sanayi devriminde özellikle tekstil sektörünün etkisi büyüktür. Hammaddesi olan pamuğu doğrudan tarımdan alması ve emek yoğun istihdamı gibi özellikleri sebebiyle, tarım toplumundan sanayi toplumuna geçişte tekstil sektörü öncülük etmiştir. Denizli'de de sektörel anlamda benzer bir atılım yaşanmakta ve öncülüğünü de sosyo-kültürel değerleri, tarihi, gelenekleri, ahlakları ile Babadağ grubu yapmaktadır.

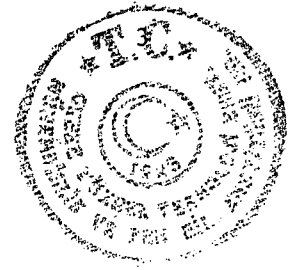
Türkiye, dünya ekonomisi ile entegrasyon çabası içinde olan bir ülkedir. Üretim şekli, kullanılan teknoloji, ürün kalitesi ve çalışma azmi, bu entegrasyonda çok önemli birer faktör konumundadır. Bu faktörleri gerektiği gibi kullanabilen örgütler, ayakta kalabilecek, diğerleri ise bu entegrasyon sürecinde yok olmakla karşı karşıya kalacaklardır. Bundan 40 yıl önce, kol gücü ve geleneksel tezgahlar ile çalışan Babadağ'lı dokumacılar, içlerinden çıkarttıkları sanayicilerle, bu gün artık

son teknolojiyle üretilmiş modern tekstil makineleriyle çalışmakta, üretmekte ve ayakta kalmaya devam etmektedirler.



Bu çalışmanın birinci bölümünde Babadağ'ın tarihçesi ve fizikî yapı özellikleri, ikinci bölümde Babadağ'ın sosyo-coğrafyası, üçüncü bölümde kentleşme ve demografik yapı, dördüncü bölümde Babadağ'da ticarî ve sınaî örgütlenme, beşinci bölümde makro yapı Denizli'de Babadağ'ın etkisi ve gelişimi, altıncı bölümde sanayi-iş ahlakı etkileşim biçimleri üzerinde durulmuş; yedinci bölümde ise, Denizli'deki Babadağ'lı sanayiciler üzerinde yapılan bir anket çalışmasının sonuçları analiz edilmiştir.





BİRİNCİ BÖLÜM

BABADAĞ'IN TARİHÇESİ VE FİZİKİ YAPI ÖZELLİKLERİ

1.1. İlçenin Tarihçesi

1.1.1. İlçenin Adı

Kasabanın bilinen en eski ismi “Sümüklüburun”dur. (İstanbul’da İkamet Eden Babadağ’lılar Albümü, 1998) Bu ismi, ilçenin üzerine kurulu olduğu Babadağ’ına ait yükseltelerin iki yanından geçen dereler dolayısıyla aldığı söylenir. Daha sonraları “Beşikkaya” ismi kullanılmıştır. İlçenin güney yamacındaki tepeliklerin beşik gibi olması, bu adı almasında etkili olabilir. Halktan birinin tahsil görüp çevre kasabalardan birine kadı olarak tayin edilmesi nedeniyle ya da yöreye tayin edilen kadı, ilçede oturduğundan dolayı köyün ismi “Kadı Kariyesi” olarak geçmiş, Cumhuriyet döneminde ise “Kadıköy”e çevrilmiştir. Posta işletmeciliğinde İstanbul’un ilçesi olan Kadıköy ile karıştırıldığından, 1935 yılında Kadıköy ismi değiştirilerek bölgedeki en yüksek dağın ismi ilçeye verilmiştir. Bu isim halen kullanılmakta olan Babadağ’dır.

1.1.2. Roma ve Bizans Döneminde Babadağ

Denizli ve çevresinde dokuma sanayiinin günümüzden 2300 yıl önceye dayanan köklü bir geçmişi vardır. Bölge 2000 yıl önce Roma döneminde ticarete altın çağını yaşamıştır. Denizaşırı yapılan ihracatta bölge yerleşim birimlerinden; Colossae (Honaz), Laodikya (Goncalı), Hierapolis (Pamukkale), Tripolis (Yenicekent), Karura (Tekkeköy), Attuda (Hisarköy) ve Trapezopolis (Babadağ ilçesine bağlı Bekirler Köyü) antik kentleri aralarında ticarî bir birlik kurarak topluca

hareket etmişlerdir. Bu birliğin merkezi Laodikya (Goncalı) antik kentidir. Bölgedeki bu yerleşim birimleri Lycos Vadisi (Çürüksu)'ni ve çevresini oluşturur.



Bölgede yapılan dokuma ürünleri doğrudan Efes (Selçuk) limanına götürülüyor, buradan da gemilerle denizaşırı ülkelere sevkediliyordu. Antik dönemde Lycos Vadisi (Çürüksu), küçük fakat verimli ovası, iklimin uygun oluşu ve bugün de olduğu gibi önemli yolların geçtiği kavşak noktası üzerinde olması sebebiyle ekonomik ve kültürel yönden hızlı bir şekilde gelişmişti.

Lycos Vadisi (Çürüksu) tarihte Demir Çağ döneminde Frik ve Lidya egemenliğinde bulunmuş, M.Ö. 6. yüzyılda ise Pers Krallığı'nın egemenliğine girmiştir. Lidya'nın başkenti Sardes (Salihli)'e kadar gelen Pers Kralı Kserkes, zenginliğiyle ünlü Lidya'yı Çürüksu'dan geçerek yıkmıştır. M.Ö. 333'te ise Makedonya Kralı Büyük İskender'in Antakya'da Pers Kralı Darius'u yenmesiyle de, Pers egemenliği bitmiş ve tarihçilerin Hellenistik Dönem dedikleri dönem başlamıştır.

Roma Dönemi'nde, özellikle de M.S. 193-211 tarihlerinde, başkent Roma'daki imparatorluk sarayını, prens, prenses ve üst düzey yöneticiler de dahil olmak üzere, Lycos Vadisi (Çürüksu)'nden çıkan ürünler giydirmiştir.

Bölgenin zenginliğine, gelişmiş bir ekonominin ve kültürel hayatın varlığına dair birçok örnek vardır. Nitekim antik coğrafyacı Strabon'un anlattığı gibi, bu bölge (Laodikeia-Goncalı, Karura-Tekkeköy) kadar depremlere hedef olan başka bir bölge yoktur. Ancak her depremde yıkılan devasa tapınaklar ve diğer yapılar tekrar tekrar inşa edilebilmişlerdir.

1354 yılındaki şiddetli bir deprem, bu bölgedeki Hierapolis, Laodikya ve Tripolis şehirlerini oturulamaz hale getirmiştir. Bu şehirlerin ahalisi başka yerlere göç etmişler ve bu suretle tarihsel kaderlerini doldurmuşlardır. Bu göçler, alt-üst oluşlar, daha önceden dokuma merkezi olan bu üç şehrin dokumacılıkla ilgili faaliyetlerini, Babadağ'a, Buldan'a, Denizli'ye bırakması ile sonuçlanmış, Türkler de bu yeni coğrafyada, tarihsel sanatı (dokumacılığı), kendi ruhlarını ve dokumacılık tecrübelerini de katıp zenginleştirerek sürdürmüşlerdir. (Toker, 1967, s. 47-48) Zîrâ

Türklerin dokumacılıkla ilgili gelenek ve birikimlerinin M.Ö. V. Yüzyıllara kadar gittiği bilinmektedir. (Türkdoğan, 1981, s. 75)

Bundan altıyüzyıl önceki Babadağlılar hayvanların yapağlarından çul ve çadır, sonra da kılçar (don, şalvar) gibi giyilecek şeyler dokuyorlardı. Daha önce de belirttiğimiz gibi bölge, dokumacılık yönünden Türkler'in bu bölgeye yerleşmelerinden evvel de gelişmiş idi. Sarayköy'ün biraz doğusunda adını, kurucusu II. Antiokhios'un karısı Laodike'den alan Laodikeia'da (eski Denizli), o dönemlerde yetişen bir koyun türünden söz edilmektedir ki "bunlar yalnızca Miletos'lularinkinden üstün olan yünlerinin yumuşaklığı ile değil aynı zamanda kuzgunî siyah renkleri ile de mükemmeldir." (Taş, 1999, s.135) Yine bu bölgede üretilen "Trimita" adlı bir giysi türünden söz edilmektedir. Bunlar öyle çok aranan giysilermiş ki Laodikya'ya Trimitaria – Trimita Kenti – adı bile verilmiştir. Bütün bunlar bizi Babadağ'daki tezgahların eski sülalesinin yattığı yere götürüyor. (Taş, 1999, s. 135)

Roma İmparatorluğu Doğu ve Batı diye ikiye ayrıldıktan sonra Babadağ bir süre daha Bizans'ın elinde kalmıştır. Bizans döneminde de Roma dönemindeki özelliklerini korumuştur. Türklerin Anadolu'ya gelmelerinin ardından Babadağ artık bir Türk yurdu olmuştur.

1.1.3. Selçuklu ve Osmanlı Devleti Dönemlerinde Babadağ

Babadağ Kaymakamlığı'ndan edindiğimiz bilgilere göre ilçe Oğuz Türkleri'nden bir Yörük aşiretinin 1386 yılında şimdiki Babadağ'a üç kilometre uzaklıktaki Oğuzlar Köyü'nü, oradan 4 kilometre uzaklıktaki Yeniköy'ü ve nihayet oradan da ilçenin bugünkü konumunu oluşturan yeri yurt edinmesi ile kurulmuştur. Mahalli araştırmacılardan (Sağlam, 1998) derlediğimiz bir takım bilgilere göre de Babadağlılar Oğuz Boyları'ndan "Kocayörük" aşiretindedir. 1280'li yıllarda Konya'ya oradan da Ladik (şimdiki adıyla Denizli) bölgesine gelen bu yörükler Babadağlıların atalarıdır.

Bölge tarihi için 1000 yıl geriye gidildiğinde, Laodikya (Denizli), Bizans Devleti için önemiyetini tedricen kaybetmekte olan bir yerleşim birimidir. Çoğu

Bizans kenti gibi çevresi surlarla çevrili olan Laodikya, 1094 yılında Türk akınları sonucu ilk defa Bizans Devleti'nin hakimiyetinden ayrılmıştır. (Sarıkaya, 1963, s. 65) Bu tarihten sonra ise bölge 1200'lü yıllara kadar, geçici sulh dönemleri olsa bile, Selçuklu Devleti ve Türkmenler ile Bizans Devleti ve Haçlı Orduları arasında el değiştirmiştir. 1305 yılında ise Germiyanlı Beyliği'ne geçen bölge bir daha elden çıkmamak üzere Müslüman Türklerde kalmıştır. (Akçakoca, 1937, s. 35)

Bölgede Moğolların tesiri de dikkate alınır, Denizli ve çevresinin Osmanlı Devleti'nin kesin hakimiyetine kadar siyasî açıdan son derece hareketli dönemler geçirdiği görülür.

1.1.3.1. XVI. Yüzyılda Babadağ

XIX. ve XX. Yüzyıllarda Babadağ'ın tarihî seyri rahatlıkla takip edilebilmesine rağmen bir iskan yeri olarak, kuruluş ve köyden kasabaya geçiş sürecini de içinde bulunduran daha önceki yüzyıllara ait durumu yeteri kadar bilinmemektedir. Osmanlı sosyal ve ekonomik tarihinin en önemli kaynaklarından olan tahrir defterleri, XV ve XVI. Yüzyıllar için ulaşılabilen temel kaynağımızdır.

Tahrir defterlerinden edindiğimiz bilgilere göre, faal bir iskan yeri olarak Babadağ'ın (o günkü adıyla Kadı Köyü) nüfus durumu Tablo-1'de görüldüğü gibidir:

Çizelge-1.1: XVI. Yüzyılda Kadı Köyü'nün Genel Nüfus Durumu

Tarih	Nefere (n) (kişi sayısı)	Hâne	Mücerred (bekâr)	Muaf (istisna tutulan)	Tahminî Nüfus*	
					I	II
XV.yy sonu	38	34	2	2	114	182
1519-1520	41	29	11	1	123	161
1530	64	41	11	2	192	226
1571	83	77	5	1	249	395

Kaynak: Gökçe, 1999, s. 366

- Tahminî nüfus hesabı I= nefer x 3;
- tahminî nüfus hesabı II= (hane + muaf) x 5 +mücerred

XVI. yüzyıl başlarında Babadağ'da 2 değirmenin bulunduğu, birinin harab olması üzerine 1571'de sadece 60 akçe resme konu olan bir değirmen kaldığı tahrir defterleri kayıtlarından anlaşılmaktadır.

Yine kayıtlardan anlaşıldığı kadarıyla 1521 ve 1571 tarihlerinde çok cüz'î miktarda pamuk üretimi ve 1521'de 400 akça 1571'de ise 330 akça öşre konu olan bağ ziraati yapılmıştır. Sınırlı sayıda kestane ve armut ağacının bulunduğu köyde koyun ve kovan başta olmak üzere hayvancılıkla da meşgul olunmuştur.

XVI. yüzyılda köyün zirâî hayatına hakim olan üretimin buğday, arpa ve yulaftan oluşan hububat olduğu anlaşılmaktadır.(Gökçe, agm.s.369) Turan Gökçe, Babadağ'ın XVI. Yüzyıldaki durumunu incelediği çalışmasında, çulhacılık (dokumacılık) la ilgili herhangi bir kayıttan bahsetmemektedir.



XVI. yüzyılda Babadağ Kasabasının esasını teşkil eden Kadı Köyü, mezra, vakıf çiftlik, ve sayıları 2 ile 4 arasında değişen piyade çiftliğinin de hudutları dahilinde bulunduğu Kütahya sancağı, Lâzıkıyye (Denizli) kazâsı, İbsili nâhiyesine bağlı bulunan bir kır iskan merkezi görünümündedir. (Gökçe, agm. s.369)

1.1.3.2. XIX. Yüzyılda Babadağ

XIX. yüzyılın özellikle son çeyreğinde, Osmanlı Coğrafyasında ekonomik canlılıkta büyük artış olmuştur. O günkü Denizli ekonomisinde, azınlıklar küçümsenmeyecek yatırımlar yapmışlardır. Rumlar endüstri ve ticaretle, Ermeniler tahıl ve diğer tarım ürünleri pazarlaması ile, Musevî cemaat ise sarraflıkla ve para piyasası ile uğraşmaktaydılar. 1866'da başlayan İzmir-Aydın demiryolu, 1888'de Denizli'ye ulaşmıştır. Bu dönemde, Denizli'de sayıları 15'e varan un fabrikası kurulmuştur. Bu gelişmelerle Denizli, kentleşmede bir atılım yapmıştır. (İnceoğlu, 1999, s.105) Ege bölgesi dinamiklerinde ve yakın merkez Denizli'deki bu gelişmeler mutlaka Babadağ'da da etkilerini hissettirecektir.

Babadağ'ında ilk dokumalar kıldan dokunmuştur. Daha sonra pamuk dokumalara geçilmiştir. Edindiğimiz bilgilere göre pamuk tarımını bu bölgeye yaklaşık 150 yıl önce İngiliz'ler getirmiştir. İngiliz'ler 1841'de tekstil teknolojisi ihracatını serbest bırakmışlardır. (Quateert, 1999, s.284) Afrika'dan bir grup çiftçi ailesini pamuk tarımı yapmaları için bölgeye getirerek Çürüksu vadisine yerleştirmişlerdir. Bu aileler pamuk üretimine başlayarak bölgede yaşayan köylüye de bu tarımı öğretmişlerdir. Bugün bu zenci ailelerin soyundan gelen bazı vatandaşlarımız Eskihisar, Goncalı, Şamlı Köylerinde ikamet etmektedirler. (Şimşek, age. s.13-15)

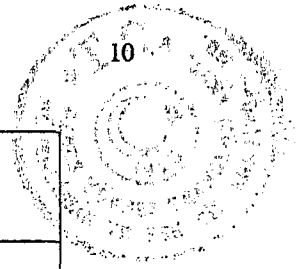
Pamuk üretiminin artmasıyla birlikte kıl ve yün dokuma tecrübelerini pamuğa aktaran Babadağ'lılar yekpare, dok, kaşık sapı, işlik, zifir, şam örneği, bürümcük, perdelik, yatak-yorgan çarşafı, havlu ve bornoz gibi dokuma türlerine geçişi yakın tarihlerinde sağlamışlardır. Halen bilinen 69 dokuma türü bulunmaktadır. (Özpınar, 1997, s.2)

Osmanlı Padişahı'ndan, beldelerine cami yapılmasını istemek için İstanbul'a giden Babadağ'lılardan, padişahın bir dokuma örneği istediği; sunulan hediye çok beğendiği ve o günden sonra sultanların işliklerinin Babadağ'da dokunduğu biliniyor. Bu da Osmanlı döneminde Babadağ'ın dokuma kalitesini vermesi bakımından anlamlıdır. (Özpınar, 1997, s.2)

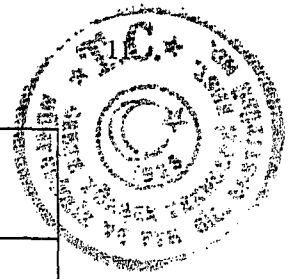
XIX. yüzyılda temettuat defterlerine göre Babadağ'da 29 meslek çeşidi olduğu anlaşılmaktadır. Bu çeşitlilik yörede çok canlı bir sosyal ve iktisadî hayatın varlığına işaret eder. Tahminî 3500'e yakın bir nüfusun yaşadığı bir yerleşim biriminde bu kadar çok çeşitli mesleğin olması, yöre ahalisinin kendine yeterli bir iktisadî ve sosyal yapı geliştirdiğine işaret eder. Tablo 1'deki meslek dağılımında görüldüğü gibi en çok iştilgal edilen meslek 379 hane ile "çulhacılık" (dokumacılık) tür. Çulhacılıktan sonra 168 hane ile "ırgatlık" meslek grubu gelmektedir. Irgatlıktan sonra en çok iştilgal edilen meslek, 41 hane ile tüccarlık, 10 hane ile pabuççuluk, 8 hane ile attarlık, nihayet 7 hane ile ziraatçılıktır.

Tablo-1.2: XIX. Yüzyılda Hane Sayılarına Göre Meslek Grupları

Meslek Adı	Hane Sayısı	Toplam Hanedeki Payı (%)
Attar	8	1,17
Bakkal	4	0,59
Bardakçı-Çömlekçi	2	0,29
Berber	6	0,88
Çerçi	1	0,15
Çulha	379	55,49
Duhancı	1	0,15



Dülger	3	0,44
Esnaf Şeyhi	1	0,15
Ekmekçi	2	0,29
Helvacı	2	0,29
İmam	3	0,44
Irgat	168	24,60
Kasap ve Çırağı	5	0,73
Kiracı	4	0,59
Muallim-i Sıbyan	5	0,73
Müderris	3	0,44
Müezzin	4	0,59
Nalbant	2	0,29
Oduncu	4	0,59
Tarakçı	2	0,29
Tamirci	2	0,29
Terzi	3	0,44



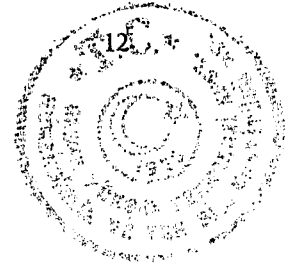
Tüccar	41	6,00
Yolcu	5	0,73
Ziraat	7	1,02
Eskici	2	0,29
Toplam	683	100

Bu dağılımın ortaya koyduğu en önemli iki husustan biri, dokumacılığın tarihî geleneğini yansıtmaması bakımından ezici bir çoğunluğun dokumacılıkla ilgilenmesi; ikinci önemli nokta ise, ziraatle uğraşan hane sayısının azlığıdır (7 hane). Babadağ'lular tarımın belirleyici olduğu bir sosyal yapılanma içinde olmamışlardır.

Selahattin Özçelik'in yaptığı araştırmaya göre XIX. Yüzyıl Babadağ'ında toplam hasılatın %90.97'si meslek hasılatı, ancak %7.79'u tarım hasılatı kaynaklıdır. Tarım hasılatının tamamı sadece tarımla uğraşanların elde ettiği bir hasıla değildir. Bu hasılda aslen başka meslekle uğraştığı halde küçük ziraatçilikle uğraşanların payı da vardır. Bunların çoğunluğunu dokumacılar oluşturmaktadır. Bu şekilde tarım hasılatı elde eden hane yüzdesi ise % 68.29'dur. (Özçelik, 1999, s.35)

XIX. yüzyılda Osmanlı imalat sanayi gelişme göstermişti. Ancak İngiltere ve Amerika'daki tekstil alanındaki gelişmelerle kıyaslandığında Osmanlı tekstil imalat sektörünün gerilediği söylenebilir. Bu ülkelere kıyasla gerilemenin boyutları, 1910'lara gelindiğinde geometrik bir artış gösterir. (Quataert, age. s.284)

Sonuç olarak, XIX. Yüzyılda Babadağ'ın sosyal ve iktisadî yapısını belirleyen unsurun meslek ve zanaata dayalı, üretim-tüketim ilişkileri olduğu görülmektedir. Bugünkü Babadağ'luların sosyal yapılarını ve tercihlerini anlamak açısından bu bilgiler bize ışık tutacaktır. Zîrâ tarih, tarihî gelenek, tecrübî ve genel anlamda bilgi; geleceği inşa malzemesinin kendisidir. (Quataert, age.s. 36)



1.3. Babadağ'ın Fizikî Yapısı

1.3.1 Tabii Çevre

Babadağ ilçe merkezi 700m ile 850 m. Kotları arasında kurulmuştur. Denizli il merkezi ile kıyaslandığında yaklaşık olarak 400 m. Daha yüksekte bulunmaktadır.

Babadağ ilçe merkezi yerleşim alanı 1 km² kadardır. İlçenin güneybatısında yüksekliği 2300 m.'ye kadar ulaşan Babadağ isimli dağ ve aynı istikamette Aydın'a bağlı Karacasu ilçesi vardır. Kuzeydoğusunda Denizli'ye bağlı Sarayköy ilçesi, güneydoğusunda ise Denizli bulunmaktadır.

İlçe temelde bir dağ kasabası niteliğini haizdir. Kasaba yerleşim alanının büyük bir kısmı, heyelan bölgesindedir. Bu sebeple ilçe merkezi 1941 yılından beri kamu kuruluşlarınca afet bölgesi olarak bilinir. (Özpınar, 1999,s. 39)

Doğudan batıya doğru, ilçeye ait yaylalar uzanır. Bunlar Yeniköy Yaylası, Başalan Yaylası, Akyol Yaylası, Karaçöplen Yaylası, Karatepe Yaylası ve Göçoluk Yaylası'dır. Yaylaların yerleşim alanı toplamı 2,5 km² kadardır. İlçenin batısında ve doğusunda iki dere yer alır; bunlar Kayacık ve Kuzguncuk Dereleri'dir. İlçe, özellikle bahar mevsiminde güneyindeki sarp dağlardan ve yaylalardan eriyip gelen kar sularından istifade eder. İlçe Akdeniz iklimi özelliklerini gösterir. Bitki örtüsü Akdeniz iklimi ile kara iklimi arasında geçiş iklimine has özellikler gösterir. Çevrede ormanlık alanlar bulunur.

İlçe merkezinin bulunduğu alan kale gibi yüksek, görüş alanı fazla ve savunmaya uygun bir alan görünümündedir. Çünkü güneyi dik ve sarp kayalıklar, doğu ve batısı derelerle çevrilidir. Doğu, kuzey ve batı yönlerinde Denizli, Sarayköy ve Aydın ovaları görüş alanı içindedir.

İlçe ve köyleri yerleşim alanı ve coğrafi yapısı itibariyle tarıma uygun değildir. Ancak, ormanlık alan içinde kendiliğinden yetişen kestane ağaçları vardır. Bu ağaçlar, aşılama yoluyla ilçe halkına ziraî bir gelir sağlayacak niteliğe

kavuşturulabilir. Bunun yanında iklim ve toprak yapısı bakımından zeytin ve ceviz yetiştirmeye müsait olduğu halde arazi yapısı ve ilçe halkının alışkanlıkları sebebiyle ilçede bugün de ziraî faaliyet ve gelir yok denecek seviyededir. Köylerde ev ihtiyaçlarını karşılayacak kadar küçük bahçeleri vardır.

Hayvancılık faaliyeti de ziraî faaliyetler gibi düşük seviyelerdedir.

1.3.2. Sun'î Çevre

1.3.2.1 İskân Alanı ve Meskenler

Coğrafi çevre ilçede yerleşimi büyük ölçüde etkilemiştir. Mahallelerin tipik özelliği inişli yokuşlu dar sokaklara sahip olmasıdır. Evlerin görünümü üst üste yığılmış gibidir. Ev yapımında güneş ışığı birinci planda tutulmuş ve evler birbirlerinin ışığını kesmeyecek şekilde inşa edilmiştir.

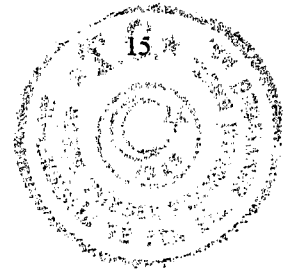
1.3.2.2 Mesken Özellikleri

Babadağ evlerinde doğaya ve çevreye uygunluk vardır. Biçimden ziyade işleve önem verilmiştir. Kolaylık, yapısal açıklık, gereçler çevreden seçme gibi genel ilkeler vardır.

Meskenlerin % 80'i ahşaptır ve iki katlıdır. Evlerin çatılarında genellikle kiremit kullanılmıştır. Toprak damlı ev yoktur. Ev yapım malzemesi olarak tuğla da sık kullanılır. Konutların % 90'ı hem işyeri hem de ikametgah olarak kullanılmaktadır. Kaloriferli ev yoktur. Kışın soba yakılmaktadır.



<u>Yapı Türleri</u>	<u>Sayısı</u>
Dokumacı hanesi	1033
Bakkal	11
Lojman	Yok
Okul	4 (3 ilköğretim okulu, 1 lise)
Mezbaha	1 (Belediyeye ait)
Kahvehane	8
Cami	18
Mezarlık	1
Banka	2 (Halk B., Ziraat B.)
Kooperatif binası	1
Tekstil imalathanesi	8
Türbe	4 (Köylerde)
Futbol Sahası	1
Pide salonu	3
Lokantacı	2
Pastane	2
Fırıncı	3
Berber	5
Kırtasiye-Foto	1

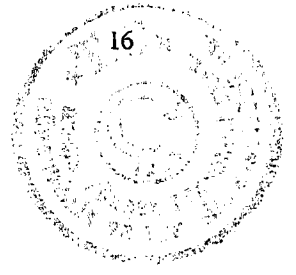


Kasap	3
Tuhafiye	2
Soğuk Demirci	4
Tekel Bayii	1
Hırdavatçı	3
Tostçu	3
Sinema ve tiyatro	Yok

İlçe heyelan bölgesinde olduğu için özellikle bazı mahallelerdeki binalarda ağır hasarlar ve deformasyonlar görülür. Kolon ve kirişlerde çatlama, kaykılma, oturma, duvar ve sıvalarda çatlama, kapı ve pencerelerde deformasyon sık görülen hasar türleri arasında sayılabilir.

İlçede kanalizasyon ve atık su sistemi bulunmaktadır. Kanalizasyon şebekesindeki sızıntılar, heyelanın ve kütle hareketlerinin etkisini artırmaktadır.

Kasabada yeni inşaat yapılamaması ve eski konutların bazılarının oturulamaz hale gelmesi; ayrıca kasabanın 1989'da ilçe yapılması konut ihtiyacını artırmış ve konut sıkıntısı yaratmıştır.



İKİNCİ BÖLÜM

BABADAĞ'IN SOSYO-COĞRAFYASI

2.1. Sağlık

Kasaba sağlık yönünden oldukça iyi durumdadır. İlçenin sağlık bakımından iyi durumda olması, temizliğe dikkat etmelerinden, beslenme şartlarının yeterliliğinden ve özellikle şehir ile yoğun temasta bulunulmasındandır. Kitle haberleşme araçlarının tesiri de buna dahil edilebilir.

İlçede 5 katlı “Babadağ Sağlık Merkezi” bulunmaktadır. Bu sağlık merkezinde 6 doktor, 2 sağlık memuru, 1 çevre sağlığı teknisyeni, daimî çalışan 3 hemşire, 9 ebe, 3 hizmetli ve 1 şoför bulunmaktadır. Yine bu sağlık merkezine ait olarak 1 ambulans, 1 adet poliklinik, 1 adet enjeksiyon pansuman odası, 20 yatak bulunmaktadır. Röntgen ve ultrason cihazları bulunmakta ancak bu cihazlarla ilgili teknisyen ve uzman doktor yoktur. Sağlık merkezinde bilgisayar kullanılmamaktadır. Sağlık Merkezi'ne gelen vak'alarından ayakta tedavi edilebilecek olanlar ilçede, daha ağır hastalar ise Denizli Devlet Hastanesi'ne sevk edilmektedir. Burada da tedavi mümkün olmaz ise genellikle İzmir'i tercih etmektedirler.

Babadağ'da 1998 yılı itibariyle karşılaşılan bulaşıcı hastalıklar ve sayıları, 24 kuduz, 5 hepatit, 3 brucella olarak tesbit edilmiştir.

İlçede 3 adet eczane bulunmaktadır. Sağlık sorunlarının çözümünde geleneksel şişe çekmek, kekik suyu içmek gibi uygulamalar olduğu gibi modern tıp aracılığıyla çare arayışı daha yaygın ve güçlüdür.

İlçede belirgin ve yaygın bir meslek hastalığı ile karşılaşılmamıştır.

İlçedeki beş katlı “Babadağ Sağlık Merkezi”nin Babadağ’lı tekstil sanayicileri tarafından yaptırılmış olması, sanayicilerin ilçe ile sosyal, ekonomik ve kültürel bağlarının devamlılığını ortaya koymaktadır.

2.2. Eğitim

Devlet İstatistik Enstitüsü’nün 1990 yılında yaptığı nüfus sayımı ile ilgili bilgilerden şu sonuçlar çıkmaktadır. (Civelek ve Diğerleri, 1999, s. 252)

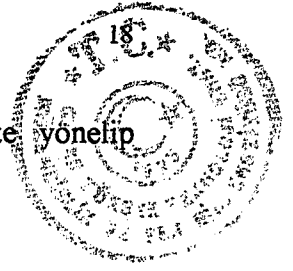
1. Kadınlarda yirmi yaşlarına kadar okuma yazma bilmeyenlerin oranı (7 kişi civarında), oldukça düşük olduğu halde bu yaştan sonra giderek yükselmektedir. 50-60 yaşları arasında bu oran sadece ilkokul bitirenlerin (86 kişi) bile iki katına (157 kişi) ulaşmaktadır. 60 ve üzeri yaşlarda ise okuma yazma bilmeyen kadın sayısı 341 kişi olarak tesbit edilmiştir.

2. Erkeklerde 20 yaşlarına kadar okuma yazma bilmeyenlerin oranı aynı yaştaki kadınlarla hemen hemen aynı sayıda (7 kişi civarında) olduğu halde, 20 yaşlarından itibaren bu oran giderek yükselmekte ancak 50 ve üzeri yaşlarda bile kadınların aksine bu oran, ilkokul mezunlarının (308 kişi) yarısı (151 kişi) mertebelerinde kalmaktadır.

3. 15-17 yaşları arasındaki nüfus incelendiğinde, ilkokul bitirenlerin yaklaşık %65’inin ortaokula devam etmediği görülmektedir. Burada etkili olan faktörün Babadağ’daki ekonomik yapı olduğu ve genç nüfusun tekstilde istihdam edilmesi dolayısıyla ortaokula devam edemediği söylenebilir.

4. 20- 30 yaşları arasındaki nüfus ile 30-40 yaşları arasındaki nüfus mukayese edildiğinde 30-40 yaşları arasında üniversite bitirenlerin oranı daha yüksektir. Bunun sebebi de Babadağ’daki ticari faaliyetlerin 20 yıl öncesine kadar oldukça zayıf olması, son 15 yılda

tekstildeki canlanmanın sonucunda genç nüfusun ticarete yönelip yüksek tahsil yapmadığı gözlenmiştir.



İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü'nden aldığımız bilgilere göre, ilçe merkezinde bugün itibariyle 3 ilköğretim okulu ve 1 lise vardır. İlköğretim okullarından biri 1938, diğeri 1964, üçüncüsü de 1992 yılında faaliyete geçmiştir. Lise ise 1989 yılında eğitim öğretime başlamıştır. İlçenin köylerinden ikisinde de ilköğretim okulu bulunmaktadır. Bu iki köydeki ilköğretim okuluna devam eden öğrenci sayısı 390'dır. İlçe merkezindeki ilköğretim okullarında ise 859 öğrenci öğrenim görmektedir.

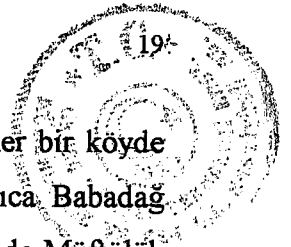
İlçe merkezinde 82 öğretmen görev yapmaktadır. Köyleriyle birlikte toplam 101 öğretmen görevlidir. İlçede görevli öğretmenlerin % 95'i Denizli'de ikamet etmektedir. Bu durumda öğretmenlerin ilçe merkezinde ikamet etmesinden kaynaklanacak kültürel, sosyal ve ekonomik etkileşimlerden mahrumiyet söz konusudur.

Lisenin faaliyete geçmesi, ilçede yüksek tahsil eğilimini artırmıştır. Denizli'ye dershaneye giden öğrenci sayısı yaklaşık 75 kadardır. Liseye giden öğrenci sayısının 1999-2000 öğretim yılı itibariyle 123 olduğu göz önüne alınırsa dershaneye giden öğrenci sayısının oldukça yüksek bir orana sahip olduğu (% 60) söylenebilir.

İlçe merkezinde bulunan ilköğretim okullarından sadece 1938 yılında kurulan Atatürk İlköğretim Okulu Devlet tarafından yaptırılmış, diğeri iki ilköğretim okulu ve bir lise yine Babadağ'lı sanayiciler tarafından yaptırılmıştır. Babadağ Sağlık Merkezi'nden sonra okulların yapılması örneği de Babadağ'lı tekstil sanayicilerinin dünya görüşlerini, hayat felsefelerini, zihniyet yapılarını açıklamamıza yardımcı olacak unsurlar olarak ortaya çıkmaktadır.

2.3. Din ve İnançlar

Babadağ'da dört katlı bir Müftülük binası bulunmaktadır. Türkiye Diyanet Vakfı Babadağ Müftülüğü Şubesi'nin öncülüğünde Babadağ halkının yardımlarıyla kasabanın merkezî bir yerinde yaptırılan müftülük faaliyetlerini sürdürmektedir. İlçe



Müftülüğü'nden aldığımız bilgilere göre ilçe merkezinde 18 cami ve her bir köyde birer cami olmak üzere köylerde toplam 9 cami bulunmaktadır. Ayrıca Babadağ Küçük Sanayi Bölgesi'nde 1 camii inşaatı hâlen devam etmektedir. İlçede Müftülük personeli olarak 40 kişi çalışmaktadır. İlçedeki dinî hayat konusunda, İlçe Müftülüğü'nden* edinilen bilgiler ve kendi gözlemlerimiz ışığında şunlar söylenebilir:

İlçede İslamiyet dışında başka bir dine mensup kimse bulunmamaktadır. İlçe halkının tamamı Sünni Hanefî İslâm inancına sahiptir. İlçe halkı erkeklerinin % 70'inin Cuma namazlarına devam ettiği tahmin edilmektedir. Günlük namaz ibadetlerinin çoğunlukla evde yapılması bu konuda bir oran tahmini yapma imkanı vermemektedir. Bugün ilçe halkının % 80'den fazlasının oruç tuttuğu tahmin edilmektedir. Teravih namazlarına kadınların erkeklerden daha fazla ilgi gösterdiği ifade edilmektedir.

Zekât ve Sadaka-i Fıtr: İlçede zekât verenlerin sayısı, bilinmemektedir. Ancak hali vakti yerinde olanlar arasında zekât vermek yaygındır. İlçe halkının çoğu sadaka-i fitr verir. Dokumacılığa dayalı ilçe ekonomisinin dış gelişmelere de bağlı olarak krize girdiği dönemlerde, Babadağ'dan ayrılmış olup İstanbul ve Denizli'de hemen hemen tamamı tekstil ile uğraşan Babadağ'lılar, ilçe halkına giyecek ve yiyecek yardımlarını kamyonlarla göndermektedirler. Babadağ'lılar bunun bir örneğini, 1993 yılındaki krizin Kurban Bayramı'na rastlaması dolayısıyla da daha bir canlı şekliyle ortaya koymuşlardır. Hatta yine aynı yılda, ilçede Kurban Bayramı'nda kesilip halka dağıtılmak üzere 50 kadar koyunun ilçeye gönderildiği söylenmektedir.

Kurban: İlçede kurban kesmek ekonomik faaliyetlerin krizde olmadığı dönemlerde çok yaygındır. Kurban Bayramı öncesinde bir kurbanlık almaya durumu elvermeyen bazıları dahi bu dinî görevi borç olarak yerine getirmeye çalışırlar. Kurban kesmek, dinî bir görevi yerine getirmenin yanında bir prestij unsuru olarak da görülmektedir.

Dinî vazifeleri yerine getirmeye başlama yaşı genellikle 10-13 yaşlarıdır. Yaz tatili dönemlerinde camide 7-12 yaşlarındaki çocuklara dinî bilgiler verilmektedir.

* Babadağ İlçe Müftüsü Mehmet Yığın

İlçede on yıl öncesine kadar Diyanet'e bağlı bir Kur'an Kursu ve dinî cemaatlere ait 3 Kur'an Kursu bulunmaktadır. Bugün itibariyle cemaatlere ait olan kurslar, ilçede orta ve lise öğrenimi yapan öğrencilerin barındığı yurtlara dönüştürülmüştür.

Babadağ'ın dinî yapının canlı olmasının nedenlerinden biri de geçmişte yetiştirdiği ve Babadağ halkında büyük tesirleri olan dinî şahsiyetlerdir. Bu şahsiyetlerden Hasan Kadı (Hacı Osman Efendi) ilçede 1800'lü yıllarda bir medrese kurmuş ve orada müderrislik yapmıştır. Yetiştirdiği öğrenciler ve oğlu (Kadızaade Şeyh Muhammed Efendi) ilçede dinî hayatın canlılığına etkilerini sürdürmüşlerdir. Yine Babadağ'ın dinî hayatın canlılığına etkisi olan şahsiyetlerden biri de Hâzımzâde Hacı Ahmed Efendi'dir (1849-1910). Bu şahsiyet, eğitimini İstanbul'da tamamlamış ve müderrislik payesiyle icazet almıştır. İlçede (o zamanki adıyla Kadıköy'de) devlet tarafından tescil edilmiş olan ve diplomaları geçerlilik taşıyan medresesi, icazet almak için Babadağ dışından da çok sayıda öğrencinin geldiği bir eğitim kurumu olarak faaliyet göstermiştir. Bunların yanında 1950'den sonra hâfiz yetiştiren başka şahsiyetler de Babadağ'da bulunmuşlar; hatta bugünkü Babadağ'lı sanayicilerin dinî eğitimlerinde önemli rol oynamışlardır.

İlçenin dinî yapısında İslâmiyet öncesi Türk inancı örneği olarak türbe yanındaki ağacın dallarına çaput bağlama adeti yaygın olmasa dahi, karşılaşılan bir olgudur. İlçede hâlen az sayıda kişi tarafından ziyaret edilen Demirci Köyü yakınlarında bir türbe bulunmaktadır. Köylerdeki diğer üç türbenin ise ziyaretçisi hemen hemen yoktur.

Dualı Pazar Geleneği: Babadağ İlçesi'nde bugün büyük şehirlerde de görülen semt pazarı, sadece haftada bir gün (Salı günü) olmak üzere, ilçenin tek merkezî meydanında kurulmaktadır. Bu pazarda 30 yıl öncesine kadar tamamen dokumacılık ürünleri pazarlanmakta iken, bugün bir semt pazarı mahiyetini kazanmıştır. Dokumacılık ürünlerinin alım satım işleri ise, bu pazar meydanının çevresindeki ticarethâneler vasıtasıyla bütün hafta boyunca yapılmaktadır. Salı günü kurulan ve dokumacılık ürünlerinin pazarlandığı bu pazar meydanını resmeden yetmiş yıl öncesine ait fotoğraflarda pazarın canlılığı ve o günkü şartlarda dokumacıların kıyafetlerinin zenginliği (şapkanın yaygın kullanımı) dikkat çekmektedir. Bu pazarın



ilk kurulmaya başlandığı günden beri devam eden bir dua geleneği vardır. Pazar duası, sabah saat sekizde pazarın kurulmasıyla birlikte Belediye hoparlöründen bir imam tarafından okunmaktadır. Dua okunurken pazardaki alıcı ve satıcılar, ellerini açarak sükûnet içinde duayı dinleyip “âmin” derler. Pazardaki faaliyetler bu ritüelin arkasından akşama kadar devam eder.

Duada özetle “işlerin kolaylaşması, kazancın bollaşması, alışverişin dürüstlük esasına dayanması, tabii afetlerden korunma, acizlik, tembellik, korkaklık, cimrilik, israf ve sefaletten, varlık içinde darlıktan korunmak ve haramdan uzaklaşıp helâl kazanca ulaşmak” gibi dileklerde bulunulur.

Bugünkü dokumacılık ticarethânelerinde devam etmeyen ancak geçmişte var olan “siftahlık geleneği”nden söz edilebilir. Günün ilk alışverişinde ürününü satan dokumacı ya da tüccar, aldığı parayı yüzüne sürüp yere atar; sonra “Allah bereket versin” deyip cebine veya kasasına koyar. Bu ritüelin arka planında para gibi iktisadî bir değere karşı zihniyetin tutumu söz konusudur. Bu tutum maddî zenginliğe önem vermemeyi anlatır.

Pîr Telakkisi: İlçede gelenekli dokumacılığın izlerinden olarak otuz kırk yıl öncesine kadar canlı olan “pîr telakkisi” nin varlığından bahsedilmektedir. Çoğu hanede sabah dokuma işine girilmeden önce Şit Peygamber’in ruhuna Fatiha okunur; akşam iş bırakılırken de mekik öpülür, tarak arkasına konur ve şükredilmiştir. Yaşlı dokumacılar, bugünkü ev dokumacılarının geleneğe saygısızlıklarından bahisle, eskiden tezgâh arızalandığında, tezgâha küfür edilmediğini söylemektedirler.

Otuz yıl öncesine kadar canlılığını koruyan yaylacılık geleneğinde yaylalarda bulunan 31 adet mescitten ve bunların on ikisinde Cuma namazı kılındığından söz edilmektedir. Hâlen onarılmış işlevini yeniden kazanan 5 adet yayla mescidi bulunmaktadır. Bu yayla mescitleri iki odalı ve tahtalıklı olup bir odası yalnızca ibadete tahsis edilmiş; diğer odası ve tahtalığı ise zaman zaman yemeklerin yendiği, çay kahve içildiği ve sohbetlerin yapıldığı mekanlar olarak kullanılmıştır. Bu mekanlar dinî kültürün nesilden nesile aktarılmasında o günkü kasaba halkının birbirleriyle ilişkilerini ve bağlarını güçlendiren fonksiyonlar ifa etmiştir.



İlçede miras hukuku, Medenî Kanun hükümlerine göre yürütülmektedir. Evlilikler ise Belediye'nin kıydığı resmî nikâhtan sonra dinî nikâhın yapılması şeklindedir.

Otuz yıl önce ile bugün kıyaslandığında dinî yapının önceden dinî yapının daha canlı olduğu belirtilmektedir. Bu görece değişimde, Babadağ'ın merkezindeki yerli halkın çoğunun (% 85) dışarıya göç etmesi ve yerlerine köylerden merkeze yapılan göçün etkili olduğu ayrıca ifade edilmektedir. Köylerden gelip merkeze yerleşen Babadağ'ın köy kökenli sakinleri yerli halk tarafından dinî kültür açısından zayıf ve cahil görülmektedirler.

Sonuç olarak Babadağ İlçesi'nde dinin sosyal hayattaki rolünün geçmişe kıyasla azalması söz konusudur. Dinin sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel hayatta etkisinin azalmasında; şehir etkisine daha fazla açılma, millî pazarla bütünleşme, özellikle televizyon yayınlarının etkisi gibi sebepler önemli rol oynamıştır. Ancak bu azalmanın, bir sahil kasabasında olduğu gibi yüksek seviyelerde olmamasında, Babadağ'ın coğrafi yapısının yanında Ahilik geleneğinin izlerini taşıyan zanaatçılık (dokumacılık) faaliyetlerinin etkisi büyüktür.



ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KENTLEŞME VE DEMOGRAFİK YAPI

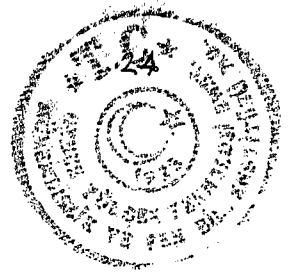
3.1. Demografik Yapı

3.1.1. Cinsiyet ve Yaş Grupları

1998 yılı itibariyle cinsiyete göre yaş grupları tablodaki gibi dağılmaktadır:

Çizelge-3.1:Cinsiyete Göre Babadağ Nüfusunun Yaş Dağılımı

Yaş Grupları	Erkek Nüfus	Kadın Nüfus
0	85	84
1-4	298	285
5-9	333	336
10-14	394	354
15-19	416	393
20-24	333	336
25-29	356	397
30-34	299	294
35-39	313	315



40-44	251	215
45-49	220	235
50-54	170	175
55-59	137	165
60-64	135	184
65-69	154	181
70-74	89	107
75-79	41	47
80-84	22	33
85+	19	45
Toplam	4065	4181

Kaynak: Babadağ Nüfus Müdürlüğü



1990 yılı nüfus sayımına göre Babadağ ilçesi köylerinin nüfusu ise aşağıdaki gibidir:

Çizelge-3.2: Babadağ İlçesi Köy Nüfusları

Köylerin Adı	Nüfusu
Ahıllı	114
Bekirler	348
Demirli	105
İncirpınar	546
Kelleci	1135
Kıranyer	125
Mollaahmet	620
Oğuzlar	70
Yeniköy	434
Toplam	3497

Kaynak: Özpınar, 1997, s.10



3.1.2. Nüfusun Mesleklere Göre Dağılımı

Meslekler	Erkek	Kadın
Serbest Meslek Sahipleri ve Bunlarla İlgili Diğer Meslekler	64	24
Müteşebbisler, Yöneticiler ve Üst Kademe Yöneticiler	33	-
İdari Personel vb. Çalışanlar	53	16
Ticaret ve Satış Personeli	168	5
Hizmet İşlerinde Çalışanlar	100	5
Tarım, Hayvancılık, Ormancılık, Balıkçılık, Avcılıkta Çal.	41	15
Tarım Dışı Üretim Faal. Çalışanlar ve Ulaş. Mak. Kull.	1179	515
İşsiz Olup İş Arayanlar	100	15
Toplam	1738	595

Kaynak: Özpınar, 1997, s.10



3.1.3. Nüfus Hareketleri

Devlet İstatistik Enstitüsü'nün beş yılda bir yaptığı genel nüfus sayımlarının sonuçlarını bildiren yayınlarında ancak 1955 sonrasına ait veriler mevcuttur. Bu tarihten önce yapılan nüfus sayımları ile ilgili olarak ilçe ve köylerin ayrı ayrı nüfusları belirtilmemiştir.

1955 yılında Babadağ'ın merkez nüfusu 6679, 1960 yılında 5925, 1965 yılında ise 5511'dir.

1955 öncesinde, Denizli ili sınırları içinde en kalabalık yerleşim merkezleri olarak il merkezi hariç, Buldan ilçesinden sonra en kalabalık yerleşim yerinin Babadağ olduğunu söyleyebiliriz. 1965 yılı sayım sonuçlarına göre ise kasaba Denizli iline bağlı ilçeler arasında yedinci sıraya düşmüştür. Buna rağmen o tarihlerde Türkiye'deki bir çok ilçeden daha büyük ve kalabalıktır.

Bu verilere göre gerek o günkü bucak merkezi ve gerekse köyleri dahil olmak üzere nüfus bakımından 1965 yılına kadar yılda ortalama 1.74 gibi küçümsenmeyecek bir oranda sürekli azalmıştır.

DİE'nin 1997 nüfus sayımı sonuçlarına göre, Denizli'ye bağlı toplam 18 ilçe merkezi arasında Babadağ ilçe merkezi, 5249 kişilik nüfusuyla 12. sıradadır. Toplam nüfus dikkate alındığında ise Babadağ, diğer ilçelerin toplam nüfusuna göre 16. sıraya düşmektedir.

büyük yangınlarda o günkü yapı malzemesinin çoğunlukla ahşap olduğu da göz önünde bulundurulursa nüfus hareketlerinde bu yangınların önemli etkisi olmuştur. İlçede yaşlılarla yaptığımız görüşmelerde, yangın sonucu birkaç mahallenin yandığını ve bu mahallelerin tekrar başka bir yerde kurulduklarını öğreniyoruz. Yangın esnasında ilçe halkının yaylada olmalarının, can kaybını önlemiş olduğu da belirtilmektedir.

Dışarıya göçlerin en yoğun olduğu devrelerden biri 1955 ile 1960 arasındaki beş yıldır (% 11.29). 1960-1965 yılları arasındaki devrede ise dışarıya göçlerde büyük bir azalma olmuştur (% 6.99). Bu azalmanın sebebi ise 1964 yılında kasabaya elektriğin gelmesi ile dokumacılık işlerinde meydana gelen teknik değişimlerdir. Nitekim 1964'ten sonra ilçede yarı otomatik tezgahlar kullanılmaya başlanmıştır.

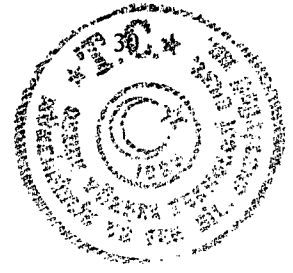
Dışarı göçler genellikle şehir ve büyük şehirlere olmaktadır. 1970 itibariyle Babadağ'ın dışında yaşayan ferdi bulunan ailelerin, % 80.9'unun şehir ve büyük şehirlerde, % 44.5'inin ise yabancı ülkelerde akrabası bulunmaktadır. 1965 nüfusunun % 14.3'ünü temsil eden 800 kişi gibi büyük bir oranı yurt dışına işçi olarak gitmiştir. Şehir ve büyük şehirlere göç edenler aileleriyle birlikte ve dönmek üzere gitmişlerdir.

1970 itibariyle kasaba merkezindeki hane reislerinin dörtte birine yakın bir kısmı kasaba merkezine sonradan gelmişlerdir. 1960'lı yılların sonlarına doğru köylerden kasaba merkezine göçler azalmış olmakla birlikte, bugün itibariyle ilçe merkezi nüfusunun % 85 kadarı köylerden kasaba merkezine göç edenlerden oluşmaktadır.

1970'lerde olduğu gibi bugün de ilçe merkezine köylerden gelen nüfusa karşı, kasaba merkezi kökenli nüfusun tutumu, yeni gelenlerin de dokumacılıkla uğraşmaları ve onları dokumacılıkta kendilerine rakip olarak görmelerinden dolayı olumsuzdur. Ayrıca kasabanın yerlisi olan dokumacılar, çalışkan, sakin medenî ve mûnis oldukları halde köyden gelenlerin köy hayatının izlerini kasabaya taşımalarından dolayı bu durum olumsuz tepkiyi pekiştirmektedir. Kendilerini onlardan ayırmakta ve onları küçük görmektedirler.

İlçe, bugün olduğu gibi 40 yıl önce de, nüfus hareketleri açısından son derece dinamiktir. Bunun sebeplerinden bir tanesi dokumacılık için gerekli iplik ve diğer hammaddelerin tümünün ilçe dışından gelmesi yanında hayatı idame için çoğu zorunlu ihtiyaçların ilçe dışından temin edilmesidir. Ancak son yıllarda ev dokumacılığı için gerekli hammaddenin tüccar tarafından temin edilmesi bu sebeple gidiş gelişleri azaltmıştır. Artık malını pazarlamak, iplik ve hammadde temini için ilçe dışı ile ilişkilerini yoğunlaştıran küçük sanayici ve tüccar söz konusudur. Ayrıca ilçe dışındaki tekstil fabrikalarında çalışan ve % 90'ı 17 ile 30 yaşları arasındaki işçilerin günlük gidiş gelişleri devam etmektedir.





DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BABADAĞ'DA SINAÎ VE TİCARÎ ÖRGÜTLENME

4.1. Sınaî ve Ticarî Örgütlenme Modeli

Babadağ'daki sınaî ve ticarî örgütlenmeyi Şeref Kavak, tüccar, dokumacı ve tüccar-dokumacı taraflarından oluşan bir model ile açıklamaktadır. Bunu "çalışma sermayesi tüccardan, duran varlıklar ve işçilik dokumacıdan, ortaklık olmayan ortaklık" şeklinde formüle etmektedir.(Kavak, 1999, s. 235-247)

4.1.1. Modelin Temel Yapısı

Modelin işleyişinde tüccar dokumacıya iplik vermekte, sonradan dokunmuş mamulü geri almaktadır. Dokumacı kendi tezgahı ve kendi işçiliği ile tüccardan almış olduğu ipliği dokumakta, haftalık olarak götürüp tüccara vermektedir. Dokumacı, metre veya parça başı belirlenen ücreti almaktadır. Tüccar ise özellikle ham bez olarak dokuttuğu malı değişik işlemlerden geçirerek (boya, baskı, vs.) mamul mal olarak (nevresim vs.) piyasaya sürmektedir. Tüccarın malı pazarlamasındaki kaabiliyeti ve piyasanın açık olduğu dönemlerde bu ortaklık her iki tarafı da memnun etmektedir. Tüccarın malı pazarlayamaması veya piyasanın durgun olduğu dönemlerde ortaklıktan (tüccar-dokumacı ilişkisinde) özellikle dokumacı zarar görmektedir. Çünkü tüccar pek tabii olarak malı satamadığı zaman üretim yaptırmamaktadır. Tüccarın üretim yaptırmaması demek dokumacının malı dokumaması ve bunun sonucu olarak ailece işsiz kalması demektir. Bu olumsuz gelişme 1970'li yıllardan başlayarak sürekli dokumacı aleyhine olmuştur. Babadağ'lı dokumacının, hatta tüccarın kıramadığı bu fasit daire ilçenin ve bu ilçede yaşayan insanların geleceğini etkilemeye devam etmektedir.

Bahsedilen modeli Babadağ'lılar zaman içinde kendiliğinden oluşturmuşlardır. Buna göre tasarrufu olan kişi hemen tüccar olup elindeki sermaye ile dokumacıları

bulup onun emeğini sömürmek şeklinde bir yol izlememiştir. Hatta şunu söylemeliyiz ki bütün tüccarlar önce bilfiil dokumacılık yapmış, oradan elde ettikleri sermaye ve bilgi birikimi ile tüccar olmuşlardır. Modelin tarafları Babadağ'daki tekstilin geçirdiği aşamalarla ortaya çıkmıştır. Bu aşamalar Batılı ülkelerdeki örnekleriyle benzerlik göstermektedir.

Prof G. Kessler İngiltere'de XVIII. Yüzyılda mekanik dokuma tezgahları icat edildiği ve modern fabrika dokumacılığı meydana geldiği zaman üç eski işletme sisteminin yaşamakta olduğunu ifade eder.(Cillov, 1949) Bunlar, 1- köy evlerindeki ev işi halindeki dokumacılık, 2- loncalara bağlı küçük sanat halindeki dokumacılık, 3- müteşebbis ve tacirlere, ev sanayii halindeki dokumacılık.

1960'lı yıllarda Babadağ'da da el tezgahlarından yarı otomatik denilen motorlu tezgahlara geçişte de aynı durumun yaşandığı görülür. Yani köylerde el işi şeklinde yapılan el dokumacılığı (daha çok ek iş olarak tarım işlerinden arta kalan zamanlarda yapılan), kooperatifleşme şeklinde yapılan dokumacılık (Babadağ'da ilk dokuma kooperatifi 1935 yılında kurulmuştur) ve nihayet tüccarlara dokunan ev sanayii şeklindeki dokumacılık.

4.1.2. Modelin Tarafları

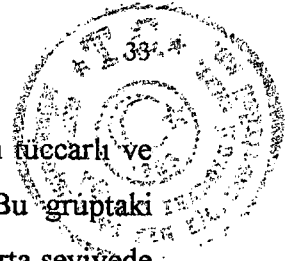
Tüccar: 1960'lı yıllara kadar ilçedeki sermaye birikiminin büyük yatırımlara imkan sağlayacak bir görüntüde olduğunu söylemek mümkün değildir. Çünkü bu dönemlerde fabrikalaşmayla ilgili ilçede hiçbir çalışma yoktur. Hemen hemen bütün tezgah sahiplerinin en az bir yumaklık sermayeleri vardı. Bu uygulama 1970'lerin ortalarına kadar kısmen devam etmiş, esas dengeler bu tarihten sonra değişmeye başlamıştır. Bugün Denizli ilini tekstilde bir yıldız yapan ve model olarak lanse edilmesini sağlayan esas sermaye birikiminin bu tarihlerden itibaren başladığını söyleyebiliriz. Denizli ilinde bugünkü entegre yatırımlarda bu sermaye birikimlerinin izlerini görmek mümkündür.

1960'lı yıllardan önce yani el tezgahlarının aktif olduğu dönemde ipliğini alıp-dokuyup-satan her dokumacı küçük çaplı bir tüccardı. 1961 yılından sonra sanayi cereyanının ilçeye gelmesi ve motorlu yarı otomatik tezgahların devreye girmesiyle

üretim artmıştır. Üretimdeki hızlı artış, dengenin değişimini de hızlandırmıştır. Bu üretim hızına küçük sermaye sahibi dokumacı dayanamamış sistem, çok çalışan dokumacı ve varlıklı tüccarın lehine dönmeye başlamıştır. Motorlu tezgahlarla gelen üretim fazlalığı yeni pazarların bulunmasını gerekli kılmıştır. Tüccar, dokumacılık işinden uzaklaşmış zamanının çoğunu pazarlama, çözgü ve baskı işlerine ayırmak zorunda kalmıştır.

Dokumacı: El tezgahları döneminde ve yarı otomatik tezgahlar döneminde dokumacılar duran varlık olarak tezgahın sahibidir. Dokumacıların evlerinde (ailenin kalabalık oluşu ve sermayelerine göre) 1-2 ve daha fazla tezgah olurdu. Özellikle motorlu tezgahların devreye girmesinden sonra 4 ve daha fazla tezgah sahibi olanlar tüccarlığa ilk adımı atmış sayılırlardı. Tezgah, dokumacının kendi malı olduğu için tezgaha ait her türlü gider dokumacı tarafından karşılanırdı. Dokumacı iş gücü ile duran varlık olarak da bina (atölye) ve tezgah ile katılırdı. Tüccarın duran varlıklar üzerinde hiçbir hakkı ve katkısı yoktur.

Motorlu yarı otomatik tezgahların devreye girmesi ürün kalitesi ve ürün çeşitliliğinde artış getirmiştir. 1970'li yılların ortalarına doğru dokumacı için ikinci değişimin başladığı dönemdir. Bu dönemde ham bez üretimi (baskılı bez) ve yüksek enflasyonla tanışılmıştır. İkinci dönemde tüccar ile dokumacı kesin çizgilerle ayrılmıştır. Çünkü, ham bez baskı işlemleri ciddi bir sermaye birikimini gerekli kılmaktadır. Bu sermayeyi tedarik edemeyen veya tedarik etmek için gayret göstermeyen dokumacı için sonun başlangıcı gelmiştir. Sermayesi az olan ve 1-2 tezgaha sahip bulunan ve biraz da az çalışan dokumacının teslim olmaktan başka çıkış yolu kalmamıştır. Bu dönemden itibaren de artık dokumacı kendi tezgahı ve işgücü ile tüccara ham bez dokumaya başlamıştır. Dokumacının bu yolu seçmesinde, ham bezin (kirli bez) dokunmasının kolay oluşu, hammadde alımından mamul mal satışına kadar zorluktan kurtulması, ham bez baskısındaki zorluklar ve sermaye yetersizliği (mesela Nazilli basma fabrikası, 10 000 metreden daha az baskı için ham bez kabul etmiyordu), tüketici alışkanlıklarındaki değişiklikler (tüketiciler klasik yatak yorgan çarşafı yerine nevresim kullanmaya başlamışlardır.) gibi faktörler etkili olmuştur.



Tüccar-Dokumacı: Esas belirleyici unsur olmamakla birlikte hem tüccarlı ve hem de dokumacılık yapan bu kişiler, modele katkı sağlamışlardır. Bu gruptaki dokumacılar kendi evlerindeki üç-dört tezgahla ürettikleri malları satan orta seviyede sermaye sahibi olan dokumacılarıdır. Tüccarlığa geçişin ilk basamağıdır. Bu dokumacılar sermayeleri oranında zamanla kendi tezgah sayılarını artırmak yerine (yer ve işçi bulmaktaki zorluklar sebebiyle) diğer dokumacıların tezgahlarından istifade etmeyi tercih etmişlerdir. 1970’li yılların ortalarına kadar hem dokumacılık hem de tüccarlık aynı anda yürütülebiliyordu.

Bu gruptan zamanla tüccar statüsüne geçerek dokumadan uzaklaşanlar olduğu gibi, tüccarlığa geçemeyip dokumacı olarak kalanlar da olmuştur. Tüccar olanlar, kendi atölye ve fabrikalarını kurmuşlardır. Bu amaçla ilçede ilk ciddi teşebbüsün 1885 yılında gerçekleştiği görülür. İlçe girişindeki bu atölye ve fabrikaların sayısı bugün 20 civarında olup 300-350 işçi çalışmaktadır. Denizli Sanayi Odası’nın 1999 yılı kayıtlarına göre bunlardan 4 tanesinde 6 ve üzerinde işçi çalışmaktadır. Diğer on altı atölyede ise 5 ve daha az işçi çalışmaktadır.

4.1.3. Modelin Geçirdiği Aşamalar

1920 – 1960 Dönemi: Özellikle Birinci Dünya Savaşı’nın Denizli ilinde dokumacılığın neredeyse bitmesine sebep olduğu; 1918’de 10 civarında el tezgahının bulunduğu o zamanın dokumacıları tarafından söylenmektedir. Hatta savaş döneminde yumağını bitirmeden askere giden dokumacıların işleri yıllarca asılı kalmış ve dokumayı sürdüreceği yeni ustalar uzun süre bulunamamıştır. 1929 yılında gümrük resimlerinin eskiye nazaran % 50 oranında artırılması, Denizli dokumacıları için kuvvetli bir himaye teşkil etmiştir. Denizli’ye ilk yabancı bez 1872 yılında girmiştir.(Cillov, 1949, s.30) 1939 yılında Denizli ilinde toplam 10 000 civarında el tezgahının olması bu himayenin bir sonucudur. Bu gelişme 1939, 1946 döneminde zirveye çıkmıştır. İkinci Dünya Savaşı ile batıdan dokuma ithalatı azalınca ülke içi üretime talep artmış, buna bağlı olarak da fiyatlar yükselmiştir. Bu gelişme de beraberinde ipliğe olan talebi artırmıştır. 15 Şubat 1941 tarih ve K/95 sayılı kararlar ipliğin serbest satışı kaldırılmış ve Türkiye’de iplik dağıtımını Ekonomi Bakanlığı’nın görevlendireceği kurum ve kuruluşlar aracılığı ile yapılmaya başlamıştır. 1942-1946



yıllarında Sümerbank, iplik işinin mutlak hakimi olmuştur (İlçede o tarihte 49 esnafın olduğu ve bunlardan 48'inin şirket ortağı olduğu bilinmektedir). Devletin iplik üzerindeki tekeli 1946 yılına kadar devam etmiş, 1946-1948 yılları arasında bu tekel sadece ülke içi iplik üretiminde devam etmiş, tüccarın ithal ettiği iplikte tekel kaldırılmıştır. 1948 yılından sonra da hem yerli hem ithal iplikte tekel kaldırılmıştır.

Bu dönemde tüccarların bugünkü tabirle "fason" mal dokutmalarına rastlanmamış, mamul malı ya dokumacıdan almış veya bizzat kendi tezgahlarında dokumuşlardır. Hatta tüccarlar kendi aralarındaki rekabeti önleyebilmek için 1954 yılında birleşerek "Dokuma Sanayii Kollektif Şirketi" adı altında bir şirket kurmuşlardır.

Bu dönem aynı zamanda, Babadağ'lı dokumacıların ürün kalitesi konusunda, tüketiciyi korumak amacıyla bir ilke daha imza attıkları dönemdir. İlçede 1928 yılında Babadağ Ticaret Odası kurulmuş ve dokumacıların ürünleri denetlenmeye başlanmıştır. Bu denetimler yöre halkının yaylaya gittikleri yaz aylarında da devam eder ve haftanın ilk günleri yapılırdı. Denetimde iki damga kullanılırdı. **Oval damga** malın standarda uygun olduğunu, **üçgen damga** (halk arasında **battal damga** olarak da bilinir) ise malın arızalı olduğunu gösterirdi. Bu denetim işinin 1954 yılına kadar sürdüğü, bu tarihten ise tüccarların malları kendilerinin kontrol ettiği görülür. Hatta dokumacılar kendi mallarının kalitesini garanti etmek için isim ve/veya fotoğraflarını ürünlerinin üzerlerine yapıştırırlardı.

10 Haziran 1929 tarihli Babadağ (o zamanki adıyla Kadıköy) Ticaret Odası Dahilî Tasarrufnamesi'nin 1. Maddesinde dokumacıların hangi boyaları kullanacakları, 7. Maddesinde haftada dokunmakta olan 15-20 000 parça mensucatin hafta başında Oda'nın kontrol memurları tarafından damgalanacağı, kontrolsüz mal alıp satanlardan ceza kesileceği, 8. Maddesinde de yerli dokumaların belirtilen uzunluk ve genişlikte olacağı, aksi davranışlar hakkında işlem yapılacağı hükümleri konulmuştur.

1960-1975 Dönemi: Bu dönem Babadağ dokumacılığında değişimin başladığı dönemdir. Bu dönemdeki değişimin alt yapısını hazırlayan ana faktör, elektriğin ilçeye gelmesidir (1956 yılında ilçe şehir şebekesi 220 Volt, 1961 yılında da sanayi



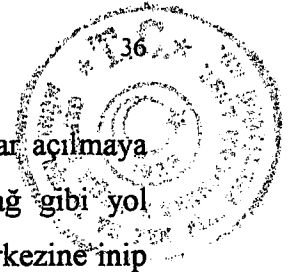
elektriği 3 Faz-380 Volt). Elektriğin ilçeye gelmesiyle birlikte el dokumacılığı yerini motorlu dokumacılığa bırakmıştır. Yine bu dönemde Babadağ'lı marangoz zanaatkarlar müthiş bir icat yaparak yeni bir ağaç tezgâh imal etmeyi başarmışlardır.

Bu icat ilçenin, Denizli ilinin, hatta Türkiye'nin tekstildeki ekonomik geleceğinin mihenk taşını oluşturmuştur. Bugün Organize Sanayi Bölgesi'nde faaliyet gösteren Altınbaşak Tekstil A.Ş. Yönetim Kurulu Başkanı Sait Atıcı'nın (şirketin kurucusu) ifadesine göre 1963 yılında Atıcılar olarak ilk ağaç tezgahı kendileri icat etmişler ve o yıllarda 5-6 tezgahın üretimini gerçekleştirmişler ve bu imalatı, 1980 yılına kadar sürdürmüşlerdir. Babadağ'lı diğer sanayiciler de bu ifadeyi doğrulamaktadırlar. Demir tezgahlara göre daha ucuz ve elektrik tüketiminde daha ekonomik olan bu ağaç tezgahlar dokumacılar tarafından büyük bir rağbet görmüştür.

Ayrıca bu dönemde Babadağ'lı dokumacı ve tüccarlar büyük bir üretim fazlası sağlamışlardır. Motorlu tezgahlarla gelen bu değişiklik, yeni Pazar arayışlarını gündeme getirmiştir. Zira 1960'lı yıllara kadar dokuma pazarı, Babadağ'da kurulurdu. Dokumacıların ürettikleri malları almak isteyen esnaf ve tüccarlar Babadağ'a gelirlerdi. Babadağ'lı dokumacılar, Denizli dokuma pazarını kısmen 1965'ten sonra, esasen 1980'den sonra kullanmaya başlamışlardır.

1975-1990 Dönemi: Bu dönemde, modelin oluşumunda büyük rol oynayan değişmelerin yaşandığı görülmektedir. Tüccar ve dokumacı arasındaki işbirliğinin ham bez dışındaki ürünlerde de başladığı söylenebilir.

Diğer taraftan bu yıllarda Türkiye yüksek enflasyonla tanışmış, aynı zamanda tüccar ilk defa bu dönemde dokumacının küçük birikimi olan sermayeyi de kullanmaya başlamıştır. İpliği tüccardan alan ve dokuduğu malı tüccara satan dokumacı, Salı günü haftalık hesap görürken, sadece haftalık ihtiyacı kadar (genellikle mutfak ihtiyacı için) para alır, kalanı patronda dururdu. Tüccarda bekleyen bu tasarruflar genelde; bayram, düğün, ölüm ve beyaz eşya alımı gibi durumlarda kullanılırdı. Bu küçük rakamlar, tüccar için sıfır maliyetli bir fon oluşturmaktaydı. Duran varlıklar için fon ayırmayan tüccar, bu tür fonlarla çalışma sermayesini daha da güçlendirme imkanı bulmuştur. Enflasyonla birlikte bu fon, tüccar lehine yeni kaynaklar oluşturmuştur.



Babadağ'lı tüccarlar için 1980'li yıllardan itibaren yeni yeni ufuklar açılmaya başlanmıştır. Yarı otomatik tezgahlarla gelen üretim fazlasını Babadağ gibi yol problemi olan ilçeden pazarlama imkanı kalmamıştır. Çare Denizli il merkezine inip malı oradan pazarlamaktır. Bu bakımdan 1980 yılından itibaren Babadağ'dan Denizli il merkezine doğru önceleri tüccarların, sonraları da dokumacıların göçü başlamıştır. Tüccar yine de Babadağ'dan bağımlı uzun süre koparmamıştır. Denizli sanayisinin de 1980'li yıllardan itibaren hız kazanmaya başladığı görülmektedir.(Mutluer, 1995, s.34)

Tüccarlar daha geniş pazarlara ulaşabilmek için Denizli il merkezine inerken, dokumacılar bazılarını, tezgah sayılarını artırmak, gece gündüz çalışmak (Babadağ'da işçi bulmak çok zor ve gece saat 22:00'den sonra çalışmak yasaktır) ve tüccar olmak, bazılarını ise yeni iş bulmak için Denizli il merkezine göç etmişlerdir. Böylece Babadağ'lı dokumacı, Denizli il merkezindeki atölye ve fabrikalarda işçilik yapmaya razı olmuştur (1980 yılında 200 hanenin Denizli il merkezine göçtüğü söylenir). Bazı dokumacılar, tezgahları ile birlikte gitmişlerdir. Bunların içinde başarılı olanların sayısı azdır. Tüccar-dokumacı olan grup ise yine aynı gerekçelerle Denizli il merkezine inmişlerdir.

1990 ve Sonrası: 1980'li yıllardan itibaren Denizli il merkezine inmeye başlayan Babadağ'lı tüccar ve dokumacılar, 1980-1990 yılları arasında bir intibak dönemi yaşamıştır. Bu dönemde yine Babadağ'lı dokumacılar fason mal üretmeye devam etmişlerdir. Tüccar fabrika kuruncaya kadar dokumacıyı desteklemeye devam etmiştir. 1970'li yıllarda sıfır maliyetli dokumacının tasarrufunu kullanan tacir, zaman zaman ham bez dokuyan dokumacıya nakit avans vererek desteklemek zorunda kalmıştır. Kısa sürelerle de olsa dokumacı pazarın açık olduğu dönemlerde malı üretmeyerek tüccarı zor durumda bırakmış ve malın işçilik fiyatını artırmayı başarmıştır. Tüccar üretim riskini ortadan kaldırmak, kaliteyi artırmak ve rekabet edebilmek için kendi fabrikasını kurmak zorunda kalmıştır.

1980 yılından itibaren Türkiye yeni bir değişim yaşamaya başlamıştır. Ülkede liberal ekonomiye geçiş hızlandırılmıştır. Bu değişime bağlı olarak Denizli'li tüccar, dış ülkelerdeki rakipleriyle tanışmış ve yeni yeni kurum ve kavramlarla karşılaşmıştır. Bu kavramlar: Maliyet, kalite, estetik, kurumlaşma, profesyonel

yönetici, finans yöneticisi, bilgisayar kontrollü tasarım, vs... Bütün bu kavram ve teknikler, Babadağ'da ilkel usullerle dokunan ham bez ve diğer ürünlerin yeni bir ortamda ve yurt dışındakilere benzer şekillerde üretimini zorunlu kılmıştır. Babadağ'lı tüccarlar, 1985'li yıllardan itibaren artık gelişmiş ülke standartlarına uygun fabrika kurmak ve mal üretmek mecburiyetinde olduğunu fark etmiş ve özellikle Denizli Organize Sanayi Bölgesi'nde bu amaçla fabrikalar kurmaya başlamıştır. Bu aşamadan sonra Babadağ'lı tüccarın Babadağ'lı dokumacılarla bağı artan bir hızla kesilmeye başlamıştır.

4.1.4. Sınai ve Ticari Örgütlenmenin Bugünü ve Sonuçları

Yarı Otomatik Tezgâhlarla Modelin Halen Uygulanması: Modelin oluşumunda ortaya çıkan sermaye birikimi ile birlikte Babadağ'lı tüccarlar, Denizli il merkezine inerek faaliyetlerini yeni şartlarda devam ettirmişlerdir. Babadağ'lı bu ilk grup diye tanımlayacağımız tüccarlar, Denizli il merkezine inince Babadağ'daki bu boşluğu tüccar-dokumacı olan grup ile, 4'den fazla yarı otomatik tezgâhı ve biraz da sermayesi olan dokumacılar, doldurmaya başlamıştır. Bu grup, belli bir sürer bu görevi üstlenerek, kendi atölye ve fabrikalarını kuran ilk gruptakiler gibi hareket edecek, kuramayanlar ise, başladığı noktaya geri dönecektir. Babadağ'lı dokumacının önündeki en büyük açmaz budur. Çünkü Babadağ'lı dokumacıların büyük çoğunluğu ham bez dokumaktadır.

1993 yılında Denizli ilinde küçük ve orta ölçekli dokuma işletmelerinin elinde bulunan yerli toplam 8614 faal tezgahın % 55.8'inde ham bez, % 13.4'ünde havlu, % 0.6'sında bornozluk, % 2.2'sinde sofrası bezi, % 0.1'inde masa örtüsü, % 5.7'sinde gömleklilik, % 5.6'sında mendil, % 3.3'ünde pike, % 0.4'ünde şile bezi, % 0.2'sinde kanaviçe, % 0.5'inde peçete, % 9.1'inde çarşaf, % 1.6'sında çocuk bezi, % 1.5'inde üstlük dokumakta olduğu tespit edilmiştir (DİE Denizli Bölge Müdürlüğü, 1993, s.33).

Model Sonucu Oluşan Sermaye Birikimi ve Yeni Teknolojilerle Tanışma: Model sonucunda, tüccar lehine bir sermaye birikimi olması kaçınılmazdı. Çünkü, modelde tüccar, duran varlıklara (tezgâh, atölye vs.) hiç yatırım yapmadan istediği

kadar ham bez üretme imkanı yakalamıştır. Bunu iyi değerlendiren tüccar, duran varlıklar için harcayacağı sermayesini daha fazla çalışma sermayesi olarak kullanmış ve satıştan kaynaklanan riskin dışında bütün riskleri dokumacıya yüklemiştir. Dokumacıdan istediği kadar mal alamayınca yeni dokumacılar bulmuş (bu arada ilçenin bazı köylerine gelmiş olan elektrik sayesinde oralarda da tezgâhlar kurulmaya başlamıştır), hatta tüccar, dokumacıyı tezgâh alıp vermek suretiyle desteklemiştir. Böylece tüccar, bu ortaklığın (işbirliğinin) bütün nimetlerinden istifade etmiştir. Bu şekilde sermaye birikimi olmuştur. Ancak, süreçte dokumacı için olduğu gibi, tüccar için de büyük engeller vardı: Bunlar, **yeni teknolojiler, yeni pazarlar, yeni rakipler** şeklinde özetlenebilir. Babadağ'lı tüccarlar yerli uluslararası piyasalarda ev sanayii şeklinde dokunan ürünlerle rekabet edemeyeceğini görmüş ve problemin, rakiplerin sahip olduğu üretim araçlarına sahip olmadan çözülemeyeceğini fark etmiştir. Bunun üzerine il merkezi ile Organize Sanayi Bölgesi'nde fabrikalar kurmaya başlamışlar ve yeni teknolojilerle tanışmaya başlamışlardır. Sınırlı sayıda da olsa ilçe merkezinde de bu tip fabrikalar kurulmaya başlanmıştır.

Sektörde İhtisaslaşmaya Geçiş Örnekleri: Modele göre belli bir aşamadan sonra ihtisaslaşma ve akabinde de yatırım çeşitlemesine geçileceği tahmin edilmektedir. Belirgin olmamakla birlikte, modelin ilk aşamasından itibaren var olan ihtisaslaşma, fabrikalaşma ile birlikte belirgin bir şekilde ortaya çıkacaktır. Yarı otomatik ağaç tezgâhlarla üretimde de bir nebze ihtisaslaşma olduğu söylenebilir. Meselâ o dönemde, bugünün bazı büyük sanayi işletmelerinin sahibi olan Babadağ'lı Ahmet Zorlu, daha çok yollu (potlu) çarşaf dediğimiz ürün satarken, yine Babadağ'lı sanayici Mehmet Gümen, pike ve sofrası satıyordu.

Tekstilde ürün yelpazesi çok geniş olduğu için bütün ürünleri bir firmanın üretmesi ekonomik olmayabilir. Bu bakımdan sektörde ihtisaslaşma kaçınılmaz olacaktır. İhtisaslaşma, peşinden entegre üretimi getirecek ve böylece bir malın hammaddesinin alımından mamul mal olarak pazarlamasına kadar bütün aşama fabrikanın kontrolünde olacaktır.

Ayrıca uluslararası pazarlarda rekabet edebilmek için, uluslararası şirketlerle ortaklıklar kaçınılmaz olacaktır. Bir sonraki aşamada da rekabetin risklerinden kurtulabilmek için tekstil sektöründeki Babadağ'lı iş adamlarının gıda, elektrik

elektronik, beyaz eşya, makine, otomobil, inşaat, sağlık, turizm, mobilya, finans ve bunun gibi alanlarda yatırım çeşitlenmesine geçeceklerini söyleyebiliriz. Bununla birlikte küçük mağazaların ekonomik ömrünü tamamladığı, ülkemizde ve dünyada büyük mağazalar ve oradan da uluslar arası mağazalar zincirine geçişin başladığı göz önünde bulundurularak, mağazalar zincirinin dokuma sanayii üzerindeki etkileri de dikkate alınarak gelecekteki yatırımların yönü doğru tespit edilebilecektir.





BEŞİNCİ BÖLÜM

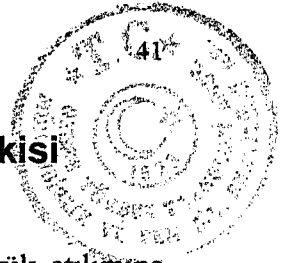
MAKRO YAPIDA (DENİZLİ'DE) BABADAĞ'IN ETKİSİ VE GELİŞİMİ

“Babadağ grubu”nun Denizli’deki en önemli etkisi tekstil sektöründe öncü rol oynamalarıdır. Denizli şehir merkezinde yapılan ilk iş hanı olma özelliğine sahip Babadağ’lar Çarşısı, bugün tekstilde kentin ticarî hayatında merkezî bir konumdadır. Organize Sanayi Bölgesi’ndeki tekstil firmalarının %70’i yine Babadağ’lı sanayicilere aittir. Ayrıca diğer sanayi bölgelerinde de çoğu tekstil fabrikası Babadağ’lı sanayicilere aittir.

5.1. Denizli’de Babadağ’lı Sanayicilerin İl Ekonomisi Üzerine Etkileri

Denizli, Türkiye’de ekonomik aktiviteler bakımından 13., sanayi bakımından 9., nüfus bakımından ise, 23. sırada yer almaktadır. İl, Ege Bölgesi içinde 8 il arasında %19’luk gayri safi milli hasıla katkısı ile ikinci sırada yer almaktadır. İlde yaklaşık 3000 işyeri faaliyette bulunurken, bu iş yerlerinin yaklaşık %45’i tekstil sektöründe faaliyette bulunmaktadır (Erarı, 1997,s.96-97). İlde tekstil sektörü, ekonomik aktiviteler bakımından incelendiğinde, ili sırtlayan sektör konumunda olduğu görülmektedir. Babadağ kökenlilere ait tekstil işletmelerinin sayısı, yaklaşık olarak 500’ün üzerindedir.

Tekstil sektörü, Denizli’de tüm ihracatın yaklaşık %80’ini karşılamaktadır. Bu oranın yarısından fazlasını da Babadağ’lı sanayiciler gerçekleştirmektedir.



5.1.1. Babadağ'lı Sanayicilerin Üretim Üzerine Etkisi

Cumhuriyet sonrasında 1930'lu yıllarda kooperatifçilikle ilk büyük atılımına başlayan daha sonra 1970'lerde planlı döneme geçişle ve kalkınmada öncelikli iller kapsamına alınması ile gelişimini sürdüren Denizli tekstil sektörü, en önemli gelişmesini, 1980 sonrası ihracata dönük sanayileşme stratejisinin benimsenmesinin ardından ihracata verilen teşvikler sayesinde gerçekleştirmiştir. Öyle ki Denizli'ye 1990-1997 döneminde 907 teşvik kredisi verilmiş, bunun ise %67'sini tekstil sektörü almıştır. Bu teşvik belgelerinden de yaklaşık 100'ünü Babadağ'lı sanayicilerin aldığı söylenebilir.

Denizli tekstil sektörü, Türkiye üretiminin yaklaşık %9'unu, imalat sanayi üretiminin ise %12'sini sağlamaktadır (DTO, 1996, s.59). Dolayısıyla Türkiye tekstil üretiminin Denizli'deki Babadağ'lı sanayicilere düşen kısmı, %4 civarında olduğu söylenebilir.

Tekstil sektörü Ege Bölgesi içinde yaklaşık 11.746 işyeriyle %34'lük bir paya sahiptir ve bu oran da Ege Bölgesi içinde sektörü birinci konuma getirmiştir (Koçak, 1997, s.42)

Denizli'de tekstilin gelişmesinde etkili olan faktörlerin başında bölgede pamuk hammaddesinin bol miktarda varlığıdır. Ancak bu faktörden daha da önemlisi Denizli'nin Babadağ'lı sanayici ve girişimciler örneğinde olduğu gibi, köklü bir girişimcilik kültürüne sahip olmasıdır.

Yaklaşık 200 adet tekstil firması bulunan Denizli il merkezinde, 1992 yılında Türkiye'nin 500 büyük sanayi kuruluşu içerisinde yer alan 7 kuruluştan dördü, 1993'te ise 9 kuruluştan 6'sı, 1994'te 14 kuruluştan 9'u, 1997'de 15 kuruluştan 10'u tekstil firmasıdır. Bu firmalardan 1997 yılı için 4'ü ise Babadağ'lı sanayicilere aittir (DTO, 1997, s.2).



5.1.2. İstihdam Üzerine Etkileri

Denizli’de başta tekstil sektörünün ve diğer sanayi kollarının gelişmesinde etkili olan faktörlerden biri, ucuz ve bol iş gücüdür. Bu arada iç göç, iş gücü arzını artıran bir etken olmuştur. Denizli ili genelinde toplam iş gücünün %58.5’i tarımda, %14.1’i sanayide, %13.8’i hizmetlerde, %6.7’si ticarete istihdam edilmektedir. İl merkezinde ise toplam nüfusun %28.1’i sanayidedir. Görülüyor ki istihdam bakımından merkez içe ile diğer ilçeler arasında yapısal farklılıklar bulunmaktadır (Şahin, 1997, s.43). bu farklılığın oluşmasında en büyük pay, Babadağ kökenli sanayicilere aittir.

Ege Bölgesi içinde tekstil sektörü %32’lik pay ile bölgede ilk sırada yer alırken, toplam 50.746 kişiyi istihdam etmektedir. Denizli’de ise tekstil sektörü, 1992 yılı itibariyle 2790 işyerinde 15.144 kişiyi istihdam etmektedir. İlde KOBİ’ler tekstil sektöründe 9.034 işçiyi istihdam ederek %52’lik payı ellerinde bulundurmaktadır. 2000 yılı itibariyle sadece ankete katılan Babadağ’lı sanayicilerin istihdam ettiği işçi sayısı, ise 18.050 kişidir.

5.1.3. Babadağ’lı Sanayicilerin Katma Değer Üzerine Etkisi

Denizli, yaratılan gayrı safi hasıla açısından, Ege Bölgesi içinde İzmir’den sonra ikinci sıradadır. Bölgede İzmir, gayrı safi hasılanın %34’ünü, Denizli %19’unu sağlarken, diğer 6 ilin toplamı, %47’dir. İlde yaratılan gayrı safi hasılanın %47’si merkez ilçede gerçekleştirilirken, kalan %53’ü ise, diğer 18 ilçe tarafından gerçekleştirilmektedir (Dikmen, 1997, s.11-12).

Denizli’de tekstil sanayii, gayrı safi hasıla açısından, il sanayii içerisinde %50’lik bir paya sahiptir. İkinci sıradaki gıda, %34’lük bir paya sahiptir. 1993 yılı itibariyle, Denizli tekstil sektöründe faaliyette bulunan KOBİ’lerin yarattıkları katma değer, 237 605 439 000 TL’dir. Babadağ’lı sanayicilerin yarattıkları katma değer ise, 1993 yılı itibariyle, yaklaşık olarak 100 milyar TL’nin üzerindedir (DİE, 1993, s.19).



5.1. Babadağ'lılar Çarşısı

1973 yılında Denizli'nin "Sabancısı" olarak bilinen Babadağ'lı Kazım Kaynak, Babadağ'dan çıkan iş adamlarını bir araya toplayarak 24 arkadaşı ile birlikte ortak bir şirket kurmuştur. Amacı Babadağ'lıları bir çatı altında toplamak ve çok yönlü bir ticaret merkezi kurmak olan Kazım Kaynak, bir kişinin tek başına hayata geçirmesi çok zor olan Babadağ'lılar Çarşısı için çalışmalara girişmiştir. Babadağ'lı Kazım Kaynak ve arkadaşları Denizli'nin "ilk iş hanı" niteliğindeki Babadağ'lılar Çarşısını kurmak için yine Denizli'nin ve ülkemizin ünlü mimarlarından olan Cengiz Bektaş'a görev vermişler. Hem asansörle, hem merdivenle, hem de yürüyerek 10. katına çıkılabilen ilginç mimarisi ile bu büyük bina 1976 yılında tamamlanmıştır.

Babadağlılar Çarşısı'nın giriş kapısında iş ahlaklarını ortaya koyması bakımından önemli olan şu dörtlük yaldızlı harflerle mermer levha üzerine nakşedilmiştir:

BABADAĞLILAR ÇARŞISI

"BESMELE ÇEK GİR ÇARŞIYA, SELAMI DA UNUTMA HA

KİLOYU EKSİK ÇEKME HA, METREYİ KISA TUTMA HA

HALKA HİZMET EYLEMKTİR HAKKA HİZMET EYLEMEK

İYİ BELLE SEN BU SÖZÜ, SAKIN YABANA ATMA HA

ALİŞ DERKEN VERİŞ DERKEN, ÖLÇÜ TARTI SATIŞ DERKEN

PARAYA PULA TAPMA HA, İNSANLIĞI UNUTMA HA."

Çarşı bu gün de Babadağ'lıların dokuma ürünlerini sattıkları, Türkiye'nin her yerinden Denizli'ye gelen insanların alış veriş yaptıkları faal bir ticaret merkezidir.

Ayrıca İstanbul'dan, İzmir'den ve başka yerlerden gelen esnaf, tüccar, ihracatçı ve tekstil sanayicisinin iş için bir araya geldikleri, bağlantılar kurdukları yer görevini yapmaktadır. Sevkiyat ise organize sanayi bölgesindeki fabrikalardan yapılmaktadır.

Babadağ'lular çarşısında tecrübeli tekstilcilerle, henüz sektöre atılmış olan ve baba mesleği deyip işe dört elle sarılan gençleri bir arada görmek mümkün. Çarşı bu anlamda okul görevini de yerine getirmektedir.

Babadağ'lular Çarşısı'nın Denizli kent ekonomisine ve ticarî hayatına çok büyük bir katkı sağlamış olduğu anlaşılmaktadır.





ALTINCI BÖLÜM

SANAYİ – İŞ AHLAKI ETKİLEŞİM BİÇİMLERİ

6.1. Zihniyet

İktisadi yaşayış, nerede ve hangi yüzyılda olursa olsun, yalnız dış verilerin bir araya gelişinden ibaret bir madde dünyası değildir. Bütün o yığınların altında ve gerisinde kendine has tavır ve davranışları ile insan gerçeği yatar. Örneğin kapitalizmi kapitalizm yapan yalnız dış görünüşü ile para, sermaye akımları, ya da o akımların gövdeleştigi kuruluşlar değil, aynı zamanda ve belki daha önemli ölçüde çağın tipik insanının davranış biçimi, tercihleri ve bütün bunların toplam ifadesi olan yaşayış normlarıdır. Pre-kapitalist insan içinde aynı şey söylenebilir (Ülgener,1991,s.12). O da içinde yaşadığı dış kalıpların basit bir fonksiyonu olmaktan çok çevreye ve eşyaya belli bir bakış açısı ile kısaca bütün bir iç dünyası ile karşımıza çıkar (Ülgener, 1991,s.12-13).

Haricî teknik yapının yahut hukuk nizamının gerisinde (şüphesiz bunların da önemini inkâr etmeyerek) manevî ve fikrî mahiyette olan bir zihniyet cephesinin mevcudiyeti bugün hemen hiçbir müellif tarafından ihmal edilmemektedir. Ekonomi zihniyeti ise, fertlerin iktisadî faaliyet tarzına müessir olan ya da en azından bu faaliyete ahlâkî meşruiyet imânlarını temine çalışan tasavvurların, ideallerin, ahlâk düsturlarının tümüne mürekkep bir ruh haleti olarak tanımlanabilir (Ülgener,1984, s.7-9). Başka bir deyişle iktisadî faaliyetle ilgili olarak, uzun asırlar boyunca üst üste yığılan ve belli zümrelerin şahsî arzu ve iradelerinden müstakil olarak şuuraltında tamamıyla insiyakî hale getirilen fikirlerin toplamıdır ekonomi zihniyeti. Bu yönüyle arkasına harîs menfaatlerin gizlendiği idelerden; ideolojilerden ayrılır (ülgener,1984, s.9).

Zihniyetler yaşadıkları yere, mesleğe ve zamana göre farklılık arz etmektedir. Köyde genellikle günlük maişet teminine yönelik, göreneğe bağlı basit ekonomi zihniyeti (ve bunun ahlaki yansımaları) geçerli olduğu halde, büyük şehirlere

gittikçe herhangi bir göreneğe bağlı olmayan kar prensibi kuvvetlenmektedir. Burada da küçük sanayi erbabının basit, statik ekonomi zihniyeti ile tüccar ve girişimcilerin dinamik zihniyeti arasında farklılaşma olmaktadır. Küçük sanayiciler (esnaf) daha çok günlük maişet temini kaygısıyla hareket ettikleri halde tüccar ve girişimcilerin zihniyeti kâr prensibine daha yakındır. Zaman açısından ise, bir muhitte, eskiden beri gelen sadece günlük maişet teminine yönelik zihniyet, zamanın akışı içerisinde yavaş bir değişimle yerini kâr amacını ve spekülasyon hırsını körükleyen zihniyetlere bırakabilir (Ülgener,1984, s.10).

Bu geçiş aşamasında, şahsiyet çoğu zaman özellikle de sosyal geçiş evrelerinde birkaç bölmeye ayrılmış gibidir. Aynı insan din, siyaset, bilim ya da meslek problemlerine ilişkin olarak başka tarzlarda düşünebilir (Bouthoul, 1975, s.66). Zihniyetler nitelik ve nicelik açısından değişebilecekleri gibi, bu değişimler kısmi (taklit) ya da genel bir değişim (ihtida) şeklinde de olabilir (Bouthoul,1975,s.71, 95).

Sabri Ülgener, ekonomi zihniyeti konusunda tenkid etmekle birlikte Sombart'ınüçlü tasnifinde söz etmektedir (Ülgener, 1984 s.11-18).

1. İnsanlar iktisadî faaliyetlerinde ya sadece maişet tedarikine münhasır basit ve külfetsiz bir gaye takip ederler ya da kârın maksimizasyonu amacıyla hareket ederler. Birincisi ortaçağın "kifayet miktarı ve maişet" anlayışına, ikincisi ise kapitalist iktisadî zihniyete tekâbül eder.

2. Üretim araçlarının seçiminde de farklı zihniyetler tezahür edebilir. Üretim vasıtalarının an'aneye göreneğe bağlı olarak seçilmesi durumunda "an'aneci-tradisyonalist" zihniyetten; amaca uygunluğuna göre tayin edilmesi durumunda ise "rasyonalist" ekonomi zihniyetinden söz edilebilir.

An'aneci ekonomi zihniyetine örnek olarak lonca teşkilatı gösterilebilir ki; çıraktan ustaya doğru muntazam ve kapalı hiyerarşisiyle tamamen bu zihniyet üzerine kuruludur. Her sanat ancak bir ustanın, bir pîrin elinden öğrenilebilir; sanatta kendiliğinden "hüdayi nasib" olarak yetişmek mümkün değildir. Gelenekten en küçük bir sapma cemiyette büyük tepkilere yol açabilir.

Rasyonalist ekonomi zihniyetinde ise, ustanın çizdiği ve emrettiği hareket düsturlarına göre değil kendi serbest akıl ve mantığının (ratio) tayin ettiği esaslara göre hareket eden insan söz konusudur. Batı'da "rönesans" ve "reform" cereyanları, beşerî aklın üzerindeki bütün manevî, ruhanî otoriteleri yıkarak ferdi din ve sanat sahasında vahiy ve ilhamını Allah'tan vasıtasız olarak telakkî edebilecek bir olgunluk seviyesine kavuşturmuştur. Böylece iktisadî hayatta rasyonalizmin temelleri atılıyordu. Hatta bu ilke, Weber'e göre kârın maksimizasyonu ve egoizmden daha önemlidir (Ülgener, 1984, s.17 dipnot 20).

3. Zihniyetin ekonomik hayatta üçüncü tezahürü de insanların ekonomik faaliyetlerinde diğerkam (özgeci) ve mütesanit (dayanışmacı) ya da hodgam (egoist-ferdiyetçi) tarzda hareket etmeleridir. Loncalar ve bizim ortaçağ esnaf tarihimizdeki fütüvvetler ve ahî teşkilatı bu diğerkam zihniyetin en bariz örnekleridir. Egoist-ferdiyetçi zihniyet ise, 19. asrı takiben kapitalist ekonomi sisteminin serbest rekabet (bırakınız geçsinler) rejiminde en yüksek zirvesine ulaşmıştır.

Zihniyetin özetlediğimiz muhtelif zihniyet tezahürlerini realitede kesin bir biçimde ayırmak mümkün değildir; bazen her iki yandaki tezahürlerin birbirine yaklaştığı ve hatta iç içe geçtiği görülür; birinden diğerine doğru sürekli değişmeler meydana gelebilir ve her ikisi arasında "ara" şekiller oluşabilir. Dolayısıyla fiiliyatta bu zihniyet tipleri tamamen saf bir şekilde mevcut değildirler. Bir muhitte bu farklı zihniyet tiplerini temsil eden tipler yan yana bulunur (Ülgener, 1984, s.21).

Sombart, seçilmiş bir çağ veya çevrenin zihniyetine götüreceği dolaylı ve doğrudan kaynaklardan da bahsetmekte ve doğrudan kaynakları, ilgili kişi ve gruplarla yürütülen temaslar, konuşmalar, tutulmuş hatıralar, otobiyografi ve notlar vs. olarak; dolaylı kaynakları ise zihniyetin gövde ve beden olarak dış görünümü; tesisat ve teşkilat yani işyerleri-fabrikalar, hukuk kuralları, ahlâk kaideleri (örneğin çalışmaya, faize ilişkin ahlâkî ve dînî telakkîler), efkâr'ı umumiye (kamuoyu-örneğin değişik mesleklerin değişik zümrelerdeki önemi), gruplar arası ilişkiler ve politika seçenekleri vb. şeklinde sıralanmaktadır (Ülgener,1983,s.23).

İktisat zihniyeti gerçek davranışında kişinin sürdürdüğü değer ve inançların toplamı idi. Ekonomi zihniyeti ile zaman zaman karıştırılan bir kavram da iktisat

ahlâkıdır. İktisat ahlâkı, iktisadî alanda uyulması istenen norm ve hareket kurallarının toplamıdır (Ülgener, 1991,s.21).



Zihniyet bir grup insanın ortak psişik referans örüntüsüdür. Grubun kültürel kimliğinin temel bir bileşkenidir. Zihniyet aynı zamanda bir toplumsal grubun kimliğini oluşturan diğer öğelerle sıkı bir ilişki içindedir. Kendisinden türeyen tutumlar, davranışlar ve söylemler aracılığıyla grup kimliğini dolaysız bir biçimde ifade edebilir (Muchielli,1991, s22,23).

Bireyi etkileyen ve zihniyetini biçimlendiren içinde yer aldığı ilişkiler sistemidir. Zihniyetlerin yenilenmesi kişinin kendi hayat ortamı ile ilişkilerinde birincil önem taşıyan olguların ve kuşkusuz bu hayat ortamındaki tahditlerin bütününden geçer. Bu, meslekî zihniyeti ortaya çıkarır (Muchielli, 1991,s.57).

6.2. İş Ahlâkı

İş ahlâkı, iş dünyasında davranışa yol gösteren ahlâki standart ve prensipleri kapsamaktadır. Laura Nash, iş ahlâkını “kişisel ahlâk normlarının ticarî teşebbüslerin faaliyet ve amaçlarına nasıl uygulandığının incelenmesi” şeklinde tanımlıyor. Nash’e göre, iş ahlâkı üç temel idarî karar alma mekanizması ile ilişkilidir: 1- Yasalara yönelik tercihler, 2- Yasal alanın dışında kalan ekonomik ve sosyal sorunlara yönelik tercihler (eski alanlar ya da gelenekler), 3- Bireyin sahip olduğu kişisel çıkarın öncelenmesine yönelik tercihler (Hüsnu Kapu,1996, s.71).

Mc Namara ise iş ahlâkını “doğru ve haklı olmayı esas alan, kanun ve düzenlemelere itaatın daha ötesinde davranış ve kurallar bütünüdür” (Özgener, 1999, s.46) şeklinde tanımlamaktadır.

İş ahlâkıyla yakından ilişkili bir de sosyal sorumluluk, kısaca iş adamlarının toplumun değer yargılarına, beklentilerine göre hareket ederek işletmelerini yönetmeleridir (Diken, 1998,s.470).

Sosyal sorumluluğu, isteğe bağlı sorumluluklar (eğitim kurumları yapmak gibi), ahlakî sorumluluklar, yasal sorumluluklar ve ekonomik sorumluluklar şeklinde kategorilere ayırmak mümkündür (bir önceki,s.479).

İşletmelerde iş ahlakı ile ilgili sorunlar, çalışanların ücretlendirilmesi ve iş atamaları, işgörenlerin performans değerlendirmesi, işgörenin disipline edilmesi, çalışanlar ya da müşteriiler arasındaki farklılıklar, cinsiyet farklılığından kaynaklanan problemler, ailevî ve kişisel problemler, işgörenin ya da müşterinin güvenliği, işçi çıkarma, iletişim, çıkar çatışmaları, ürün güvenliği, reklâm vb. gibi konularda yoğunlaşmaktadır. (şevki Özgener, 1999, ss.80-87) alışanların, işletme sahiplerinin ve müşterilerin birbirlerine karşı ve üçüncü kişilerle ilişkilerinde doğruluk ve dürüstlükleri konumuz açısından önem arz etmektedir.

Son olarak yönetimde uyulması gereken evrensel ahlak kurallarından bahsedebiliriz. (Özgener, 1999, ss.88-89)

1. Kanunlara itaat etmek
2. Doğru söylemek
3. İnsanlara saygı göstermek
4. Herkese iyilik etmek
5. Hiçbir şeye zarar vermemek
6. Katılımı benimsemek
7. Sadece sorumluluk sahibi olduğunuzda hareket etmek
8. Doğru insanları çalıştırmak
9. Standartlar belirlemek



10. Günün şartlarından haberdar olmak
11. Farklı çıkar gruplarıyla etkileşim içinde olmak ve onların faydalarını da göz önünde bulundurmak
12. Ahlakî açıdan örnek olmak

Günümüzde kamu kurumları da kendileri için iş ahlâkı kuralları belirlemektedir. Örneğin Kanada Sayıştayı, profesyonellik (işinin ehli olmak), doğruluk gibi evrensel iş ahlâkı kurallarını genel ilkeler olarak belirlemiştir. Bunun yanında Meclis'e diğer denetim birimlerine ve kuruma karşı ya da uyulması istenen bir takım ahlâki standartlar koyulmuştur. Örneğin sayıştay çalışanlarının iş ilişkisinde oldukları birimlerden nezaket sınırlarını aşan hediye kabul edilmemesi istenmektedir. (Sarıtaş, 1998, ss.449-454)

6.3. Protestan İş Ahlâkı

Siyasi veya ticari kapitalizm dünyanın her yerinde ve çeşitli tarihlerde görüldüğü halde, sanayi kapitalizmi neden sadece Batı'da ortaya çıkmıştır? Max Weber bu sorunun cevabını protestan iş ahlâkında bulmuştu.

Protestanlık, insan hayatının bir rasyonalizasyonunu büyük ölçüde ileri sürmüş, yeteneğe ve modern mesleklere engin bir ahlâki değer vermiştir. Böylece protestanlık "iş" kutsallaştırmıştır. (Türkdoğan, 1996, s.98)

Protestan İş Ahlakının esasını açıklamak için Weber'in Benjamin Franklin'den iktibas ettiği fikirler yeterlidir. Franklin'e göre günlük davranışlarımız için bir takım kurallar vardır. Bunlar basîretli, çalışkan olmak ve günlük işlerimizde bile tembel olamamak, zamanın para olduğunu kabul etmek (bize de geçmiştir bu ünlü özdeyiş: "vakit nakittir"), güvensizlik değerini beslemek ve bunu kazanç sağlamakta kullanmak, borç alıp borcunu ödemek, dürüst bir kimse olmak, tüketimde iradeli olmak, boşuna parasını israf etmemek ve nihayet boş şeylere yatırım yapmamak" şeklinde özetlenebilir. (Türkdoğan, 1996, s.128)



Weber, ülkenin dinî havası ve aile çevresinin yönlendirdiği eğitim ile kazanılan ruhsal özelliklerin, kişinin meslek seçimini ve daha sonraki meslekî karakterini etkilediği görüşündedir (Weber, 1997, s.35). Bu anlamda Katolikler ve Protestanlığın ekonomik yaşam karşısındaki tutumları, bağlularının hayat tarzlarını da belirlemiştir. Katolikler daha sakin ve daha az kazanma güdüsü ile donatılmışlardır. Az bir geliri de olsa, imkân dahilindeki en emin yaşama biçimini, sonunda kendisine onur ve zenginlik getirebilecek tehlikeli, heyecanlı bir yaşam biçimine tercih ederler. Protestanlar çok iyi yemek isterken, Katolikler rahat uyumak isterler (Weber, 1997, s.37). Protestanlar risk alabilen tipler iken Katolikler rahatlarını bozmak istemezler.

Kalvinizmin yayılması, Avrupa'da "kapitalist ekonominin fide serası" olarak tanımlanmıştır. Weber burada bu yayılımın belirleyicisi olarak ortaya çıktığı, Fransa ve Hollanda'da, ekonomik kültürün üstünlüğünün ya da sürgünlerinin büyük etkisini ve geleneksel yaşam ilişkilerinden kopmayı da hesaba katmak gerektiği görüşündedir. İnsanın yurdunu değiştirmesi olgusu, işgücünün yoğunlaşmasında en güçlü araç olarak kabul edilmektedir. Örneğin kendi yurdunda geleneksel tembelliği üstünden atamayan bir Polonyalı genç, yabancı bir ülkede göçebe bir işçi olarak çalışırken doğasını gözle görülür bir biçimde değiştirebilir ve sonsuz kullanım olanaklarına sahip olur. Aynı şey İtalyan işçileri için de geçerlidir. Değişik bir ortamda kişinin alışageldiği ortamdan farklı bir ortamda çalışıyor olması geleneği yıkar ve "eşitlikçi" rol oynar. Amerika'nın ekonomik gelişimi büyük oranda bu ögeye bağlıdır. (Weber, 1887, s.36)

Kazanmak insanın yaşamının amacıdır. Bu ilke, kapitalizmin açık ve mutlak bir temel ilkesi olduğu gibi, dinî kavramları yakından ifade eden bir duygu dizisini de içerir. "Mesleğinde azimli olan birini görürsen, o kralların önünde durmalıdır" (Weber, 1997, s.48).

Almanca'daki "meslek" kelimesinin (beruf kökeninde), İngilizce'deki "calling" eş anlamlısında olduğu gibi "kişinin Tanrı tarafından yapmaya çağrıldığı iş" anlamı vardır. Mesleği bugünkü anlamda Luther, İncil çevirisinde kullanmıştır. Böylece "meslek" kavramı, bütün Protestan mezheplerinin temel dogmasını dile getirir. Luther'e göre keşişçe yaşam biçimi, Tanrı katında bile bir haklılık değerine sahip olamadığı gibi bencil, dünyevî ödüllerden kendini sıyrın bir sevgisizliğin de

ürünüdür. Buna karşılık, dünyevî meslek uğraşı, ona komşu sevgisinin dışı vuran ifadesi olarak görünür. Sonuçta her şart altında, “dünyevî ödev”in yerine getirilmesi, Tanrı’yı razı edecek tek yaşam biçimidir ve Tanrı’nın dileği de ancak budur. Bu yüzden onaylanmış her meslek, Tanrı katında aynı değere sahiptir (Weber, 1997, ss.69-72).

Hıristiyan asketizmi hem dış görünüşü hem de anlamı bakımından birçok değişik öğeyi içermekle birlikte ussal bir görünüm taşır.

Puritan ahlâkı üzerine düşünüp yazmış olan Richard Baxter’in eserlerinde, sürekli vurgu yapılan husus zor ve sürekli bedensel ya da ruhsal iştir. Aziz Paulus’un “çalışmayan yememelidir” cümlesi herkes için geçerlidir. Varlıklı olan da çalışmadan yememelidir. Çünkü gereksinimlerini karşılamak için çalışmak zorunda olmasa bile fakirler gibi boyun eğmek zorunda olduğu bir Tanrı buyruğu vardır. Tanrı, istisnasız bütün insanlar için, çalışmak zorunda oldukları bir meslek hazırlamıştır. Bu, Tanrı’nın bireylere şerefleri için çalışmak üzere verdiği bir buyruktur.(Weber, 1997, s.140)

Meslekte uzmanlaşma, işçinin yeteneğinin gelişmesini olanaklı kıldığından, üretimde niteliksel ve niceliksel artışa yol açar ve olanaklı en fazla sayıda iyi ile aynı ortak iyiye hizmet eder. Tanrı’nın istediği kendi başına bir uğraşı değildir, ussal bir meslek uğraşısıdır.

Bir mesleğin yararı ve buna uygun olarak Tanrı’nın hoşuna giderliği ilk önce ahlâki kurallara göre ve daha sonra “bütün” için üretilen malların önemine göre ölçülür, fakat o zaman da üçüncü ve doğal olarak pratik açıdan en önemli bakış açısı ortaya çıkar: Özel ekonomik “kârlılık”. “Eğer Tanrı size ruhunuza ya da bir başkasına zarar vermeden başka bir yoldan kazanacağınızdan daha çoğunu yasal olarak kazanmanızı sağlayacak başka bir yol gösteriyorsa ve siz bunu geri çeviriyorsanız ve daha az kazanç getiren yolu izliyorsanız, o zaman mesleğinizin amaçlarından birine ters düşersiniz, Tanrı’nın vekîli olmayı ve O’nun verdiği ve istediği zaman O’nun için kullanabileceğiniz armağanlarını kabul etmeyi reddediyorsunuz demektir. Zengin olmak için bedensel zevkler ve günah için değil, Tanrı için çalışmalısınız.” Zenginlik tembelliğe ve günahkâr yaşam zevklerine karşı

bir tahrik ise o zaman tehlikelidir ve daha sonra kaygısız ve zevk içinde yaşayabilmek amacıyla peşinden koşuluyorsa, ancak o zaman kötüdür. Ama meslekî görevin yerine getirilmesi açısından zenginliğe ahlâkî olarak izin verildiği gibi teşvik de edilir. Fakir olmayı istemek, hasta olmayı istemek gibidir; iş kutsallığı açısından kınanır ve Tanrı'nın şerefine de zarar verir. (Weber, ss.142-143)

Belli bir mesleğe sahip olmanın asketik (ruhun kurtuluşunu dünya nimetlerinden uzaklaşarak, kendini "ilâhî amaçlara vakfederek" arayan görüş, münzevîlik) öneminin uygulanması çağdaş işbölümünün ahlâkî haklılığını sağladığı gibi tüccarların kâr sağlamalarının ilahî anlamını da götürür.

Sonuç olarak dünyevî asketik Protestanlık, mülk sahibi olmanın verdiği doğal zevke var gücüyle karşı çıkmış, tüketimi, özellikle lüks tüketimini sınırlamıştır. Buna karşılık, mal kazancını, psikolojik olarak geleneksel ahlâkın yasaklarından kurtarmış, kazanç uğraşısının zincirlerini koparıp bunu yasal hale getirmekle kalmamış, ayrıca doğrudan doğruya Tanrı'nın isteği olarak görmüştür. Böylece asketizm, her zaman iyiyi isteyen ve her zaman kötüyü –asketizm anlamında kötü: mülk ve onun tahrikleri- "yaratan" güç olmuştur. Durup dinlenmeden sürekli sistematik dünyevî meslek öğretisinin dinî değerlendirilmesinin asketizme ulaştıracak en yüksek araç ve aynı zamanda insanın yeniden doğmasının ve gerçek inancının en emin ve en açık ispatı olması, Weber'in "Kapitalizmin Ruhü" olarak adlandırdığı yaşam biçiminin yayılmasının en büyük manivelası olmuştur (Weber, 1997, ss.149-151).

Tüketimin sınırlandırılması ile kazanç peşinde koşmanın teşvik edilmesini birlikte ele aldığımızda ortaya "asketizmin tasarrufu zorlaması" ile "biriken sermaye" ortaya çıkmaktadır. Kazanılmış olanın tüketilerek kullanılmasına karşı konulan engeller, sermayenin üretken kullanımını sağlamıştır.

Protestanlığın ekonomik gelişim açısından etkisi, zamanla yerini dünyevî yaratıcılığa bırakmıştır. "Deo placere vix protest" in (Tanrı zorlukla yapılanı sever) bütün izleri silinmiş ve yerine özel bir burjuva meslek ahlâkı doğmuştur. Çünkü John Wesley'in ifadeleriyle "zenginliğin arttığı yerde dinin içeriği aynı ölçüde azalmaktadır" (Weber, 1997, ss.151-155).

Asketizm, dünyayı yeniden kurmayı ve jendi ideallerini dünyada gerçekleştirmeyi üzerine aldıktan sonra, bu dünyanın malları insanlar üzerinde artan ve nihayet kaçınılmaz bir güç kazanmıştır. Şimdi mekanik temele dayanan müzaffer kapitalizmin artık bu desteğe ihtiyacı yoktur. (Weber, s.159)



6.4. İslâm İş Ahlâkı

İslâm iktisat sistemi, sıkı sıkıya dört temel aksiyomu üzerine dayanır:

1. Ekonomik etkinlik; “Tevhid” bünyesinde insanın ahlâkî çevresiyle kopmaz biçimde bağlıdır.
2. Allah’ın en yüce sıfatı olan ve yaratıkları karakterize eden “muvazene”nin bu temel niteliğine ait gerçekliğe işlerlik kazandırılarak temel üretim, tüketim ve dağılım ilişkileri arasında “tam” bir denge sağlanmalıdır.
3. Sorumluluk aksiyomu (emri bil ma’ruf, nehyi anil münker), toplumun çeşitli sınıf ve grupları arasındaki kaynak transferleri ve dağılımı konusunda bilinçli bir politikayı öngörür. Aynı zamanda borçlu ile alacaklı arasındaki ekonomik etkinliklerin rizikolu tabiatını açıkça gösteren malî ilişkiyi de tazammun eder.
4. Ekonomik alana uygulanan “özgür irade”, bireysel ekonomik özgürlük ile devlet kontrolünün, İslâm’ın kendine özgü insan özgürlüğü kavramını yansıtacak birleştirilmesini sağlar (Nakvi, 1985, s.74).

İslâm’ın ahlâk ve zihniyeti dengeli bir iktisadî sistemi oluşturur. Bu sadece iktisadî sistemler değil, bütün müesseseler, ahlâkî ve hukukî normlar kadar günlük davranış ve siyasî tercihlerimizde de aynen yansır (Türkdoğan, 1996, s.204).

Sünnî sufizmde aslolan “dünya hayatını reddetmek değil, ihlâsı elde etmek için sürekli çaba harcamak, özellikle gurur, kibir ve kendilerini aldatmak kararında devamlı bir nefis terbiyesinde bulunmak”tır (Türkdoğan, 1996, s.68).

Kur'an'ın ve Hz. Peygamberin servete ve kazanca karşı tutumu müspettir. Şu var ki zekâtını ve serveti temizleyecek olan sadakayı vermek şartıyla Hz. Pegamber'in kendisi de peygamberlik gelmeden önce çobanlık ve ticaretle uğraşmış ve bi'setinden sonra da ticareti tamamen terk etmemiştir (Fazlur Rahman, 1976, s.9'dan Türkdoğan, 1996, s.70).

Müslüman insan, Allah'ın emir ve yasaklarına, kitabı Kur'an-ı Kerim'e, Peygamberimizin sünnetine, âlimlerin ortak kanaatleri olan İcma-ı Ümmet'e ve büyük âlimlerin icthatları sonucunda tavsiye ettiklerine ve İslâm devletinin İslâm'a uygun emirlerine göre yaşayışını ve davranışını düzenleyen insandır. Bu insan homo economicus değildir. "Allah'ın ipine sımsıkı sarılıp ayrılmayan" (3/103-109) müslüman insandır (Zaim, 1994, s.101).

Müslüman insanın temel davranışları, Allah'ın yeryüzündeki halifesi eşrefi mahlûkat olarak "doğru yaşama, ahlâklı olma, yeteneklerini iyi kullanma" (7/33) ilkeleri etrafında dengeli bir şekilde oluşur. Müslüman dünyada da ahrette de "iyi bir nasip" için çalışan (2/201) ve "namaz bittiğinde yeryüzüne dağılın ve rızınızı arayın" (62/10) emrine uyarak yaşayan insandır (Zaim, 1994, s.102).

Müslüman, "eşyanın da insanın da Allah'a ait olduğuna, mülk'ün mutlak manâda O'nun olduğuna" (3/109) inanır. Allah'ın dilediği kimsenin rızkını genişleteceğine, dilediğinin rızkını daraltacağına (13/26), "göklerin ve yerin aralarındaki her şeyin hükümranlığının Allah'a ait olduğu"na inanır. Malında eşyanın, öbür insanların ve toplumun hakkı olduğunu, Allah'ın verdiği mala karşı kendisine bir takım vecibeler yüklendiğini bilir (51/19).

Mülkiyet hakkını kullanırken şu hususlara dikkat eder (Zaim, 1994, s. 104-105):

a) Malı atıl tutmaz, insanlığa faydalı olmak amacıyla ve başkalarına zarar vermeden yararlı alanlarda kullanır, zekâtını verir. Malını helâl yollardan kazanır. Malın tüketiminde ne israfâ sapar ne de cimrilik yapar. İslâm'ın miras hukukunu eksiksiz uygular. İşçisini gözetir, kalbini hoşnut eder. Ücretini hakkı ölçüsünde, vaktinde öder. Peygamberimizin şu sözünü hatırlar: "Üç kimse vardır ki kıyamet

gününde ben onların hasmıyım. Bunlardan biri işçiyi çalıştırdıktan sonra ücretini tam olarak vermeyen kimsedir.”

Müslüman iş yaparken hileden, spekülasyondan, vurgunculuktan ve tekelci davranışlardan kaçınır. Faiz almaktan kaçınır. (2/254,261,267,272,274) Doğru sözlü dürüst bir tüccarın peygamberlerle, siddiklerle ve şehitlerle birlikte olduğunu bilir (Tirmizi, 12/4).

Müslüman insan servetini toplumun zararına kullanamaz. Müslümanın çalışmadan ve işin riskine katlanmadan oturduğu yerden para kazanması mümkün değildir. Parasını şahıslara, şirketlere, bankaya ve hatta devlete borç vererek, tahvil satın alarak (faiz geliri) şeklinde bir gelir sağlaması mümkün değildir. Bu durumda müslüman adamın yapacağı rasyonel davranış, nakdî servetini üretime tahsis ederek, yeni yatırım yapmaktır (Zaim, 1994, s.108).

Yatırımları sonucunda zenginleşen müslüman, “zekat verecek, Allah yolunda halisane harcayacak”tır. (2/261) Israf ve gösteriş hoş görülmemeyen, yasaklanana davranışlardır. Sadaka verirken bile “hakikaten insan, kendi sarfettiği emekten başka hiçbir şeye sahip değildir ve muhakkak sarfettiği bu emek yarın (kıyamette) kendisine gösterilecek, sonra ona en değerli mükâfat verilecektir” (53/39,40,41).

Gazali’ye göre iktisadî hayat, dinî ve ahlakî hayatın vazgeçilmez bir şartı ve aracıdır; birinci alanın ikinci alanı olumlu ve olumsuz yönde etkilediği ve nihayet ikincisinin de birincisi üzerinde etkili olması mümkün değildir. İktisat bir vasıta değeridir. Bu anlamda iktisadi faaliyet “farz-ı kifaye”dir, sosyal bir görevdir. (Orman, 1984, s.182-183)

İslâm, toplum düzeninde, gelirin kapalı devre akışını reddeder. “Ta ki o mal, sizden yalnız zenginler arasında dolaşan bir servet olmasın” (59/7). Teknik deyimle, İslâmî bir sistem belirli bir zaman diliminde bütünüyle marjinal refahın (Paretai optimal) değil de gelir dağılımının ideal olarak gerçekleşmesini kayda bağlayarak “topyekûn” refahın maksimize edilmesi üstünde ısrar eder. İslâm, tasarruf, harcama ve dönüşüm sırasında tam bir denge sağlayarak toplumun ideal bir konuma sevk etmeye çalışır. (Nakvi, 1985, s.79-86)

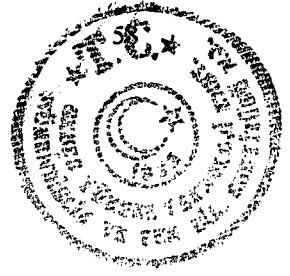
Zaman zaman zekât verecek kimse bulunmadığı şeklindeki tarihî kayıtlar, uygulamada da bu ideale ulaşıldığını gösteriyor. Müslüman adam, sosyo-ekonomik çevresinin niteliğini yükseltmekten açıkça sorumlu tutulduğuna göre, bireyin tüketime dayalı davranışı yalnızca kendi gelirinin bir fonksiyonu olmayacaktır. Topluluğun diğer üyelerinin de gelir ve tüketim düzeylerini dikkate almak zorundadır (Nakvi, s.82).

İslâm toplumunda ekonomik politikalar, toplumsal adalet (el Ad vel İhsan, “şüphesiz Allah adalet ve iyiliği emreder” 16/90) temelinde belirlenir. Adalet, Kur’an’da Allah ve İlim kelimelerinden sonra ve bin kereden fazla tekrar edilen üçüncü kelimedir (Nakvi,1985, s.107).

İslâm ekonomisinde büyümenin / gelişmenin gerçek anlamı, insan hayatının manevî ve maddî yönlerini birlikte içine alan kuşaklar arası muvazenenin korunmasını da içerir. İlave istihdam uzun vadede teknik bakımdan yeterli / uygun (feasible) bir biçimde oluşturulmalıdır (Nakvi, 1985, s.118).

Prof. Dr. Orhan Türkdoğan, Benjamin Franklin tarafından sıralanan ahlâk kurallarına benzer norm ve düzenlemeleri içeren İslâm iş Ahlâkı göstergelerini otoritelerden de yararlanarak 15 başlık altında sınıflandırmaktadır: (Türkdoğan, 1998, s.135)

1. Zekât vermek
2. Allah yolunda malını harcamak (tasarruf inancı)
3. Faiz almaktan kaçınmak
4. İş yaparken hileden, spekülasyondan, vurgunculuktan ve tekelci davranışlardan uzak kalmak
5. Kazanç sağlamada haramdan uzaklaşmak ve helâl işlere yönelmek
6. Aşırı mal birikimi yerine serveti toplum katlarına yaymak



7. Birliktelik duygusu (cemaatleşme)
8. Yoksulları gözetme
9. Sınıflaşma ve tabakalaşmaya karşı Allah'ın kulları olarak eşitlik çizgisini (takva) izlemek
10. Dürüst ve namuslu çalışma ve görev şuuru
11. İş yerini malı gibi kabul etme ve saygı duyma
12. Gösterişten, aşırı zevk ve tantanalı bir hayattan uzaklaşma
13. Toplumu ile bütünleşme
14. Sosyal istekli yönelim
15. Kadere inanmak

Özetlersek, İslâm İktisadındaki model, müslüman insan modelidir. Vahiy kaynaklı bir ahlâka dayanmaktadır. İnsanlar sadece Allah'a kulluk için yaratılmıştır, bütün mü'minler kardeştir. Maddî imkân ve vasıtalar kulluk hedefine ulaşmak için birer vasıta olmalıdır. Fânî olan bu imtihan dünyasının sonunda ahiret denen ebedî hayatta insanlar, bu dünyadaki bütün amelleriyle birlikte iktisadî faaliyetlerinden hesaba çekileceklerdir. İslâm iktisadı ahlâkîdir; kıymet hükümlerine dayanır. Hem pozitif hem de normatif yönü vardır. Dolaşım açısından "denge"li bir toplum idealini hedef alır.

İslâm iktisat zihniyetinin normatif yargılarını özetledikten sonra şimdi Babadağ'daki iktisadî ve ticarî örgütlenmenin temelinde bulunduğunu bildiğimiz bu zihniyetin bir uygulaması olan Ahilik kültürü üzerinde durmak istiyoruz.



6.4.1 Ahilik Örgütü ve Ahlâkî Yapılanması

Ahi kelimesi, Arapça'da "kardeş", Türkçe'de "cömert" anlamına gelmektedir. Prof. Dr. Orhan Türkdoğan, kelimenin kökeni ve etimolojisi üzerine farklı görüşlerden bahsetmektedir (Türkdoğan, 1981, Türkiye'nin Sanayileşmesi, s.633).

Ahi örgütlerine Türk'lerin yerleşik hayata geçmelerinden sonra, XIII. Yüzyılda Türkistan ve İran Türk'leri arasında rastlanmaktadır. Bu dönemde kent uygarlığı ve pazara yönelik iktisadî faaliyetlerin başlaması ile işbölümü sonucu sosyal sınıfların gelişmesi nedeniyle "dayanışmacı" bir ideolojiden söz edilmektedir. Göçebelik döneminin "gözetim" ideolojisi yerine geçen bu "dayanışmacı" ideoloji ilk filizlerini Ahi örgütlerinde vermektedir (Türkdoğan, 1981, Türkiye'nin Sanayileşmesi, s.633).

Ahiliğin kendisinden önceki fütüvvet teşkilatının devamı olduğu ileri sürülmektedir. (Ülgener, 1981,S) Fakat biz bu tartışmalara girmeyecek, sadece Ahiliğin konumuzu ilgilendiren yönü; ahlâk ve zihniyet dünyasını incelemeye çalışacağız.

Ahilik düşünce sistemi olarak, kişinin dünya ve ahiretinde mutlu olabilmesi için ideal bir insan tipini ortaya koyarak toplum huzurunun sağlanmasını amaçlayan; bu amaca ulaşabilmek için ideal bir insan tipini ortaya koyarak toplum huzurunun sağlanmasını amaçlayan, bu amaca ulaşabilmek için esnaf ve sanatkârları Ahi Birlikleri halinde örgütleyerek gerekli düzenlemeleri getiren psikolojik ve sosyal bütünleşmeyi toplum ahlâk ve inancına bağlayan bir düşünce sistemidir (Hazar, 1998, s.24). Bu yönüyle ahilik felsefesinin reformları, rönesansı, hümanizmayı, ekonomik doktrinleri, sosyo-ekonomik kurum ve kuruluşları doğrudan ve dolaylı olarak etkilediğini John B. Higgins'ten aktarmaktadır. (Soykut, 1980, s.59-60)

Hiyerarşik olarak Ahilikte meslek dereceleri yamak, çırak, kalfa ve ustadır. Çocuğun 10 yaşını geçmeden velisi tarafından sanat öğrenmek amacıyla ustaya verilmesiyle yamaklık dönemi başlamakta, bunu çıraklık, kalfalık ve ustalık takip etmektedir. Bu terfiler, öngörülen süreler zarfında 'aday'ın meslekî ve sosyal açıdan yetiştiğine, ahlâken olgunlaştığına, ustanın, kalfaların velisinin ve esnaf şeyhinin katıldığı törende kanaat getirilmesi durumunda mümkündür. Usta olmak içinse

ayrıca belli sayıda çırak yetiştirmiş olama da şarttı. Kalfalıktan ustalığa geçen kişiye, orta sandıktan ve kendi ustası tarafından sermaye sağlanırdı (Tirmiz, 1998, s.37).

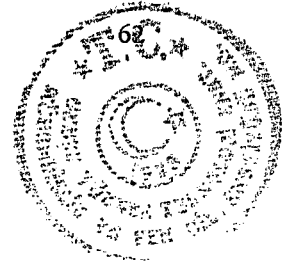
Ahilik, yamaklıktan başlayarak bir eğitim kurumudur aynı zamanda. Ahilik eğitim sisteminde:

- a) İnsan bir bütün olarak ele alınmakta, ona sadece meslekî bilgi değil, dinî, ahlâkî ve içtimaî bilgiler birlikte verilmektedir.
- b) İş başında verilen eğitimin iş dışında yapılan eğitimle bütünleşmesi sağlanmıştır.
- c) Eğitim, ömür boyudur.
- d) Köylere kadar inen geniş bir teşkilat kurulmuştur.
- e) Sistem Ahilik prensiplerine uymayı kabul eden herkese açıktır.
- f) Derslerin yetkili kişiler tarafından verilmesi esastır.
- g) Eğitimden herkes ücretsiz faydalanır (Ekinci, 1989, s.36).

Ahi tekke ve zaviyeleri iş ortamlarıyla birlikte birer ahlâk mektebidirler. Buralarda yerleştirilmeye çalışılan ahlâk, eski göçebe Türk aşiret değerlerine dayanmakla birlikte, İslâmî yerleşik hayat değerleriyle de uzlaşma yolunda olan bir ahlâktır (Güllülü, 1992, s.94). Kaldı ki, “dayanışma ihtiyacından doğan birbirini kollamak ve yardımlaşmak”, “dış etken ve tehlikelere karşı topluca karşı çıkmak”, “kendilerine sığınanlara ve muhtaç olanlara din ve ırk farkı gözetmeksizin kapılarını açmak” gibi göçebe toplum yapılarına özgü kapalı topluluk ruhunun taşıdığı değerler (Güllülü, 1992, s.94) aynı zamanda yerleşik İslâm’ın da va’z ettiği değerlerdir. Ahiliğin iş ahlâkıyla ilgili ilkeleri aşağıdaki gibi sıralanabilir (Dönek, 1998, s.434-439; Çağatay, (?), s.19; Güllülü, 1992, s.96-111):

1. Doğru ve dürüst olmak

2. Cömert olmak
3. Tevazu sahibi olmak
4. Kerem sahibi (alçak gönüllü) olmak
5. Merhametli olmak
6. Kendisini halka adamak (bencil olmamak)
7. Realist-uyanık olmak (hayal şarabıyla sarhoş olmamak)
8. İyi huylarını geliştirmek
9. Misafirleri sevmek
10. İnsanlara nasihat ile onları iyiye yönlendirmek (emr-i bil ma'ruf)
11. Dindar olmak (takva)
12. Utanma duygusuna sahip olmak (haya)
13. Yalan söylememek
14. Dedikodu yapmamak
15. Kusur aramak yerine kusurları örtmek
16. İçki içmemek
17. Zina yapmamak
18. Kimseye karşı düşmanlık ve kin beslememek



19. Büyüklere karşı hürmetkar, küçüklere karşı şefkatli olmak
20. Nefsine hakim olmak
21. Eline, beline, diline sahip olmak
22. Kanaatkâr olmak (hırs sahibi olmamak)
23. İddihar (gömüleme) yapmamak

Bunların dışında, ahi geleneğinde, iş değiştirmeye iyi bakılmaz. İş bölümü hem iktisadî literatürde hem de iş hayatında önemli bir konudur (Dönek, 1998, s.439).

Ahi geleneğinde tembellik, miskinlik yasaktır. “Çarşı usulü” satış merkezleriyle hem ürünlerde standardizasyon, hem de fiyatta standardizasyon sağlanmaktadır (Dönek, 1998, s.440). Babadağ’da Salı günleri kurulan dokuma pazarı da benzer bir uygulamadır. Kalite kontrolü ise esnaf şeyhi tarafından yapılmakta ve kalitesiz üretim yapan esnaf “pabucunun dama atılması” yolu ile teşhir edilmektedir (Dönek, 1998, s.441).

Ahi birlikleri tekelliliğin önlenmesi, tüketicinin korunması ve hükümetin yanlış ekonomik politikalarının denetimi gibi işlevlere de sahipti (Dönek, 1998, s.441).

Ülgener ortaçağdaki Ahilik ve fütüvvet geleneğinin ve ardından gelen lonca sisteminin “durgun-kapalı sanat” kavrayışının ve otorite anlayışının her türlü yeniliğe, değişime ve başkalaşmaya kapılarını sınıksız kapamış bir üretim ameliyesi ve tekniğini oluşturduğunu, bunun da bir taraftan değişimi engellerken bir taraftan da çözülmeye yol açtığını belirtmektedir (Ülgener, 1991, s.78-128).

Bilindiği gibi ahi örgütleri, zamanla yerlerini “işbirlikçi” bir ideolojiye sahip olan loncalara bırakmıştır. İşbirlikçi yönetim ideolojisi, Osmanlı toplum yapısının üst ve alt katlarında kapitalistleşme sürecine dönüşmemiş ve kendi içinde bir çöküşe doğru gitmiştir. Bunda yabancı sermayenin ülke içinde serbest dolaşımının da rolü



büyüktür. Cumhuriyet döneminde, Türk kültürünün “gözetim” ve “dayanışma” ideolojileri, “halkçılık” kültür kodu etrafında yeniden canlandırılmıştır. Bu dönemde kooperatifçilik yaygınlaşacaktır (Türkdoğan, 1981, s.671-691).

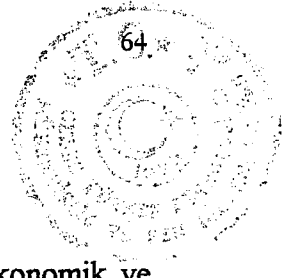
XIX. yüzyılda Babadağ’ın hane sayısı-meslek dağılımı tablosunda bir meslek ismi daha geçmektedir ki o da “Esnaf Şeyhi”dir. Esnaf Şeyhi; her fütüvvet birliğinde bütün üyelerin kendisine kayıtsız şartsız bağlı bulunduğu, birliğin başkanı olan kimsedir. Şeyhlik, fütüvvet organizasyonu içindeki en üst statülerden biridir. (Güllülü, 1992, s.40) Tabloda görülen bu kayıt da bize o dönemde, önemli bir ahi birliğinin Babadağ’daki mevcudiyetini göstermektedir.

Bilindiği gibi ahilik Türkler Müslüman olduktan sonra, tarihlerinde çok önemli sosyal, siyasî ve ekonomik fonksiyonları yerine getirmiş, sivil, meslekî bir örgütlenme modelidir (Erken, 1998, s.99). Bu örgütlenme, Türk’lerin “İslâm İş Ahlâkı”nı inşa ettikleri, büyük bir medeniyeti kurmalarını sağlayan, bir dünya görüşü ve zihniyetin ürünü olan bir modeldir.

Türkler ahi örgütlenme modeline benzer bir yapılanmaya Doğu Türkistan’da, İslâm olmadan önce, “Aksakallık Esnaf Teşkilatı” ile zaten sahiptiler (Hazar, 1990, s.32). Ahilik ile günümüze sürekliliğini koruyarak gelen bu kültür, Babadağ’da karşımıza çıkmaktadır.

Cumhuriyet döneminde Babadağ’lıların kooperatifleşmelerinde ahilik geleneğinin büyük rolü olmuştur. Çünkü biliyoruz ki 1844’te İngiltere’den çıkan kooperatifçilik modeli, ahilik modelinden büyük ölçüde etkilenmiştir (Soykut, 1980, s.58-59).

Babadağ’daki kooperatifçilik hareketleri üzerinde daha önceki bölümlerde durulmuştu. Burada makro yapıda sanayileşme süreci ve sanayi ile yukarıdan beri açıklamaya çalıştığımız İslâm İş Ahlâkı’nın teması üzerinde durmak istiyoruz.



6.5. Sanayileşme Sürecinde İş Ahlâkı

Çağdaş sanayii düzenleyen iki temel ilkedен söz edilmektedir. Ekonomik ve teknik rasyonalite. Rasyonalitenin ekonomik motifli olanı “kârlılık”tır. Kar, çağdaş üretimin kesin ve tek ölçüsüdür. Onun ne kişisel motifle ne de girişimcinin kazanç isteğiyle ilişkisi vardır. Kâr, sanayi üretiminin ve ekonomisinin nesnel ve zorunlu bir sonucu olarak kabul edilmektedir (Güler, 1979, s.27-28).

Teknik rasyonalite ise kısaca etkinlik ve verimlilik olarak tanımlanabilir. Büyük sanayinin belirgin özelliği olan seri ve kitle üretimi fabrika tipi örgütlenme modelinde mümkündür.

Geleneksel işletmelerde çalışan kişi ve gruplarda bireysellik belirgin vasıf olurken, çağdaş sanayide kolektif bir süreç hakimdir. Burada küçük sanayide olduğu gibi bir ailenin ya da bir usta, kalfası ve iki çırağının bütün bir üretimi üstlenmesi mümkün değildir (Güler, 1979, s.24).

Kitle üretimi teknik bir ilke değil sosyal ilkedir. Geleneksel üretim biçimlerinde ürünler, ustanın üslubuna göre biçimlenirken, çağdaş sanayide, Drucker’ın ifadesiyle “ortak bir amacı en iyi şekilde gerçekleştirmek üzere insani öğelerin örgütlenmesi” olan kitle üretimi (Drucker’den aktaran, Güler, s.30) tarafından gerçekleştirilmektedir.

Çağdaş sanayinin teknik özelliklerinden biri de üretimde mekanik enerjinin kullanılmasıdır. Gerçi Babadağ’da ev sanayiinde de 1960’lardan itibaren elektrik enerjisi kullanılmıştır. Babadağlılar, çağdaş sanayinin teknik özelliklerine geleneksel üretim biçimlerinde de yer vermişlerdir.

Çağdaş sanayi, önerdiği örgütlenme modeliyle de geleneksel zanaatkârlıktan farklılaşmaktadır. Geleneksel sanayide tek bir kişinin ya da grubun yapabildiği iş, ikincisinde mümkün olan en küçük parçalarına kadar bölünmektir (Güler, 1979, s.33).

Çağdaş sanayide görev farklılaşması da söz konusudur. Temel farklılaşma yönetimin üretimden ayrılması şeklinde ortaya çıkmaktadır. Babadağ grubu, burada da yeniliğe kendilerini rahatça adapte etmişlerdir. Burada ilçede, kooperatifçilik hareketinin etkisi ve Salı pazarının oluşturduğu ticaret geleneğinin de etkisi olabilir.

Çağdaş sanayide işyeri ilişkileri geleneksel sanayie göre daha karmaşık ve daha dinamiktir. Farklı grup ve statüler vardır. Bunun sonucu olarak ilişkiler formel (biçimsel) ve rasyonel bir yapıdadır (Güler, s.37).

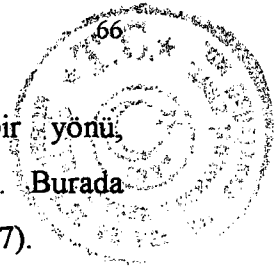
Çağdaş sanayinin geleneksel üretim tarzından bu farklılaşmaları aslında sanayii toplumunun da karakteristikleridir. Dolayısıyla geleneksel toplumdaki sanayii topluma geçiş söz konusudur. Böylece kentleşmeden ve kent nüfusunun yoğunlaşmasından söz edilebilir. Çünkü çağımızda, kentleşmenin temelinde sanayileşme vardır (Atalay, 1983, s.277).

Sanayileşme ve kentleşme, modernleşme kavramını da beraberinde getirmektedir (Atalay, 1983, s.278). Modernleşmeye üç farklı yaklaşım söz konusudur (Smith, 1996, ss.88-132):

Neo-evrimci işlevselci toplumsal değişim kuramcıları, modernleşme ve modernleşmenin toplumsal yapı ve sürecin oldukça sosyal niteliklerine vurgu yaparlar. Bu nitelikleri taşıdıkları ölçüde toplumlar moderndir. Bu anlamda modernleşme ilerlemeyi ifade eder; toplumsal örüntüyü zenginleştiren ve güçlendiren güçlerin ortaya çıkması ve büyümesidir. Burada modernleşme tarihin bir niteliğidir.

Diğer bir görüş ise modernleşmeye tarihsel bir anlam yüklemektedir. Kelime, yeni karakterleriyle öncüllerinden ayrılmış belirli zaman dönemlerini ifade eder. Avrupa'da laikleşme ve kapitalizmin doğuşu, Fransız ve endüstri devrimleri vb. Bu anlamda modernleşme geleneksel ile çağdaş arasında bir geçişi gösterir. Modernleşmenin yarattığı dengesizlikler, kesiklikler ve şiddet üzerinde durulur.

Bu iki yaklaşımı reddeden üçüncü bir tanım ise "gelişmekte olan ülkelerin liderleri veya elitlerince izlenen politikalara verilen isim" şeklindedir.



Nettle ve Robertson, ekonomik gelişmeyi modernleşmenin bir yönü, sanayileşmeyi de ekonomik gelişmenin bir biçimi olarak ele alırlar. Burada modernleşme gelişme ile eş anlamlı olarak kullanılmaktadır (Smith, s.90-227).

Birçok sosyolog ise modernleşmeyi insanın çevresindeki artan egemenliği ve çevresine ilişkin artan bilgisi açısından tanımlarlar (Deneyimle öğrenme modeli). Örneğin Black'a göre modernleşme, "çağdaş yüzyılda insanın çevresine, toplum ve kişiliğe ilişkin bilgisinde ve kontrolünde önceden görülmemiş artışın yol açtığı etkinin bütünü"dür. Fakat bu etki, geleneksel değerlerin reddedilmesini doğuracak mıdır?

Bellah da modernleşmeyi "ilerleme" olarak almakla birlikte, geleneksel yapı ve değerlerin korunması gerçeğinin Asya ülkelerinin koşullarına daha uygun düştüğünü, daha iyi uygulanabilir olduğunu kabul etmektedir. Bellah'a göre, yenilikçi bir lider veya toplum, yapısal değişim ve süreklilik arasında, toplumsal kimliği koruma ile büyüme kapasitesi arasında bir denge kurmayı amaçlamaktadır (Aktaran, Smith, 1996, s.91).

Bellah geleneksel ve modern toplumların değer sistemlerini karşılaştırırken (Smith, s.92), geleneksel toplumlarda icat ve yeniliğe dehşet ve korku ile bakıldığını, rasyonel olmayan uğraşların var olduğunu ifade etmektedir. Oysa bizim örneğimizde tam tersi bir durum söz konusudur: Babadağ elektriğin gelmesinden sonra, ilk yarı-otomatik tezgah, Babadağ'lı el tezgâhı ustaları tarafından yapılmıştır. Bu yeniliğe oldukça açık ve rasyoneliteyi içinde barındıran bir gelenekli yapıdır.

Eğer bir toplum, dıştan gelen baskılar karşısında kendini devam ettirmişse, bu onun deneyimle öğrenme ve koşullara rasyonel olarak tepkide bulunma yeteneğini ispat eder. Yutulmuş, yok edilmiş veya parçalanmış toplumlar olgunlaşma açısından başarısız toplumlardır (Aktaran, Smith, s.95). Babadağ grubu bu açıdan da başarılıdır: Denizli ve İstanbul'daki dernekleri, "cemaatleşme" ihtiyacını karşılayan ve grup dayanışmasını devam ettiren kuruluşlar olarak faaliyet göstermektedir. Burada gelenekçilik (cemaate yapılan vurgu), Japonya'da olduğu gibi ekonomik gelişmenin de hızlandırıcı faktörü olmuştur.

Modernleşmenin, değişim sürecinde sosyal davranışı ve kültürü açıklayıcı sistematik tezlerle birlikte genelde kabul edilen ve deneysel geçerliliği de olan sosyo-kültürel bir teorisi olmamakla birlikte (Magnerella, 1974, s.6) Magnerella Susurluk'taki modernleşme eğilimlerini incelediği çalışmasında Smelser'in modelini esas almıştır.

Smelser'e göre ekonomik gelişme ile ilişkili yapısal değişmeler, üç ideal-tip güçleri veya yönleri çerçevesinde tanımlanabilir: (Smith, 1996, s.98)

1. Farklılaşma (differentiation): örneğin dinde, aile hayatında, tabakalaşma ve hükümette daha özelleşmiş daha otonom birimlerin oluşması

2. Yeniden bütünleşme (reintegration): ilgi alanları gittikçe artan, daha çeşitlilik gösteren bireyler arasındaki etkileşimi bütünleştirmek ve sağlamlaştırmak için gerekli olan mekanizmalarda artış .

3. Karışıklık / rahatsızlık (disturbance): Geleneksel değerlerdeki kesikliklerden kaynaklanan anomi ve geleneksel yapının hoşnutsuzluk ortamı.

Modernleşme bu üç farklı gücün etkileşiminin bileşkesi olmaktadır. Bunlardan en önemlisi farklılaşmadır. Farklılaşmanın yönünü ya da oranını modernde özellikle sanayi toplumlarında birçok uygulamalar geleneğe ve geleneksel normlara dayanmakla birlikte (Türkdoğan, Çağdaş Türk Sosyolojisi, 1995, s.215) yeniden bütünleşme güçleriyle geleneksel güçler arasındaki etkileşim belirleyecektir.

Farklılaşma az gelişmiş ülke ekonomisinde meydana geldiğinde, daha önceleri aile veya köy birimlerinde yer almış olan üretim, tüketim ve değişim etkinlikleri bu değişim doğrultusunda ayrı, özelleşmiş organizasyonları gerekli kılar diyor Smelser. Aile, ekonomik işlevlerini de kaybederek sosyolizasyon ve duygusal doyum sınırları içerisinde kalır. Bu durum çekirdek ailenin daha genişlemiş aileden ayrılmasına ve yaşlıların ve diğer ikincil erkek akrabaların ailede kontrol güçlerini yitirmelerine yol açar. (Smith, 1996, s.99)



Oysa tam tersine, Türk ailesi, sanayileşme sürecinde de ekonomik işlevini başka bir biçimde devam ettirmektedir. Küçük ve orta boy sanayi işletmeleri daha çok aile işletmeleri şeklinde örgütlenmektedir. İşe almalarda geleneksel himayecilik özelliği devam etmektedir. Magnerella, bir köy araştırmasında, (1979, s.197) rol yaygınlığı, rol esnekliği ve himaye kolaylığı özelliklerine sahip mevcut akrabalık sisteminin dışarıya büyük çaplı göçlerden kaynaklanan ve daha önce alışılmamış boyutlardaki toplumsal düzenlemelere ayak uydurduğunu hatta destek verdiğini tespit etmektedir.

ABD’de de bugün, bireyleri sosyalleştirmede etkin bir kurum olan ailenin toplumdaki rolüne pozitif bir tutumla yaklaşmaktadır.

Fukuyama, şirket yapıları içinde geçmişte olduğu gibi bugün de aile işletmelerinin ağırlıkta olduğunu tespit etmektedir. Çünkü insanların birbirine güvenmesine ve ekonomik organizasyonlar kurmasına imkân veren sosyal sermayenin pek çok biçimi arasında en bariz ve en doğal olanı ailedir. Güney Çin ve Orta İtalya’nın geniş aile yapısı hayli büyük ölçekli ve dinamik işletmelerin zeminini oluşturmuştur. (Fukuyama, 1998, s.297)

Artık modernleşme sürecine giren tüm toplumların izlemesi gereken tek bir ekonomik gelişme modeli olduğu görüşü zayıflamaya başladı. Ekonomi tarihçisi Alexander Gersehenkran, örneğin Almanya ve Japonya gibi geç modernleşen ülkelerin, ABD ve İngiltere gibi daha önceden modernleşen toplumlara kıyasla, hükümetlere daha aktif bir rol verdiğini gösterdi. Yine Japon “Keiretsu” sistemi, kurumsal organizasyona alternatif oluşturmaktadır. Bu sistem, hiyerarşiden çok ağlara dayanmaktadır. Hatta sanayileşmiş bir ülkenin ekonomisi Tayvan ve İtalya örneğinde olduğu gibi modern aile şirketlerinin hakimiyetinde kalmaya devam edebilir. Zanaat geleneği ve küçük ölçekli üretim, büyük ölçekli kütleli üretim imkanlarına paralel olarak varlığını sürdürebilir (Fukuyama, 1998, s.71).

Aile üzerinde son dönemlerde yapılan araştırmalar, “modern” ailenin geniş yapıdan çekirdek boyuta düzenli olarak ilerlediği şeklindeki evrimci görüşün doğru olmadığını göstermiştir. Tarihsel araştırmalar, çekirdek ailenin endüstri öncesi toplumlarda daha yaygın olduğunu ve önceden çözülen akrabalık çevresi gruplarının

sanayileşme süresi hız kazandıkça tekrar bir araya geldiği ortaya atılmaktadır. Dolayısıyla önceden geleneksel değer olarak kabul edilen geniş aile, şimdi modernliğin bir göstergesi olabilmektedir. Kültürel bakış açısından nedensellik ilişkisinin tek yönlü kurulamayacağı ortaya çıkmaktadır. Ekonomik değişim, ailenin yapısını etkilediği kadar aile de endüstrileşmenin doğasını etkiler (Fukuyama, 1998, s.72).

Magneralla'nın üçüncü Dünya'daki uygulamalarda çoğunlukla kullanıldığı için ve doğru sonuç verdiği için (Magneralla, 1979, s.6) kullandığı Smelser modelini, Smith, hem kavramlaştırma açısından hem de uygulama bakımından eleştirmektedir (Smith, s.101-111).

Smelser'in yukarıda zikrettiğimiz üç ideal-tip (gelenekselci, farklılaşma ve yeni bütünleşme güçleri) arasında üç yönlü bir rekabet savaşı olarak gördüğü "modernleşme"yi Fukuyama, bunların bir arada yaşayabilmeleri olarak görmektedir. Fukuyama'ya göre eğer demokrasi ve kapitalizmin kurumları doğru dürüst işleyecekse, modern öncesi bazı kültürel alışkanlıklarla bir arada yaşayabilmelidirler. Yasa, sözleşme ve ekonomik rasyonalite sanayi sonrası toplumların zenginleşmesi ve istikrarı için gerekli fakat yeterli olmayan unsurlardır. Yanı sıra rasyonel çıkarımlardan ziyade alışkanlıklara dayalı karşılıklı ilişkiler, ahlâkî yükümlülükler, topluluğa karşı görev ve güven gibi değerlerle bezenmiş olmalıdır. Bunlar hiç de modası geçmiş şeyler değildir. Aksine modern toplumun başarısı için vazgeçilmez niteliklerdir (Fukuyama, 1998, s.24).

Fukuyama, Adam Smith'in de ekonomik hayatın sosyal hayatın derinlerinde gömülü olduğunu anladığını ifade etmektedir. Dolayısıyla ekonomi, faaliyette bulunduğu toplumun alışkanlıklarından, ahlâkından ve göreneklerinden ayrı algılanamaz (Fukuyama, s.27).

Sosyal sermaye de sanayileşme sürecinde önemli bir kavramdır. Sosyolog James Coleman, "sosyal sermayeyi", insanların ortak amaçları için gruplar ya da organizasyonlar halinde bir arada çalışabilme yeteneği" olarak tanımlıyor. Kavramla sermaye, toprak, fabrika, makineler gibi somut üretim faktörlerinden ziyade bilgi ve insanoglundun çeşitli becerilerini anlatmaktadır. Bilgi ve beceriye ek olarak insan



sermayesinin belli bir oranını, insanların beceriler oluşturma yetenekleriyle ilgilidir. Bu durum zaten sadece ekonomik yaşamın değil, toplumsal hayatın diğer bütün alanları için de çok önemlidir. Birleşme sanatı, Tocqueville'in kavramlaştırmasıyla, birlik ve dernekler gibi topluluklar etrafında bütünleşme yeteneğini ifade etmektedir. (Fukuyama, s.23) Türk toplumunun bu alandaki yeteneği bilhassa yerleşik hayata geçtikten sonra oldukça gelişmiştir. Daha önce kabilenin birleşmelerde önemli olmasına karşın, yerleşik hayatta, esnaf-sanatkâr birlikleri, ahilik gibi örgütler, birleşme yeteneğinin kabileden meslek grubuna kaymasını sağlamıştır. Babadağ'ın da bu anlamda istikrarlı bir geçmişi vardır. Denizli'den iki yıl sonra Babadağ'da Ticaret Odası kurulmuştur.

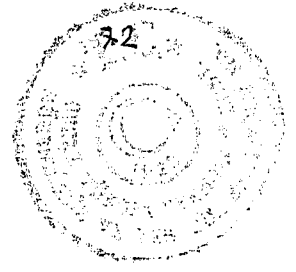
Sosyal sermaye, toplumda veya onun bazı bölümlerinde güven duygusunun hakim olmasından ileri gelen bir yetidir. Tarihsel alışkanlıklar, gelenek veya din gibi kültürel mekanizmalar aracılığıyla yaratıldığı ve iletildiği için, insan sermayesinin diğer türlerinden farklıdır. Sosyal sermayenin edinilmesi, bir topluluğun ahlâkî normlarının alışkanlık haline gelmesini ve sadakat, dürüstlük gibi erdemlerin kazanılmasını ve bireylerin birbirine bağımlılığını gerektirir. Sosyal sermaye bireylerin tek başına hareket etmeleriyle de kazanılmaz. Bireysel değerlerden çok sosyal değerlerin hakim olmasına dayanır. Sosyal sermayenin en faydalı türü geleneksel bir topluluk veya grubun otoriksi altında çalışabilme yeteneği değil, yeni kurumlar oluşturabilme kapasitesi veya yerleştirdikleri değerler küresi çerçevesinde işbirliği yapabilmedir (Fukuyama, 1998, s.38).

Sosyal sermaye, toplumun yaratacağı endüstriyel ekonominin doğası üzerinde belli başlı sonuçlara yol açar. Eğer bir işletmede birlikte çalışmak zorunda olan insanlar, ortak ahlâkî kurallara uygun hareket ettiklerinden dolayı birbirlerine güveniyorlarsa o işi yürütmenin maliyeti daha az olur. Böyle bir toplum, organizasyonel yenilikler getirmede daha başarılı olacaktır; çünkü yüksek güven duygusu çok çeşitli kapsamdaki sosyal ilişki türlerinin belirmesine izin verecektir (Fukuyama, 1998, s.38). Babadağ örneğinde "Babadağ pusulası" ya da "Babadağ çeki" denilen uygulama tam da bu "güven" in ticarî örgütlenmede örnek bir eseri olmaktadır. Üzerinde "tüccar A'dan x miktar alacağım / borcum var" şeklindeki bir kartla geçmişte İstanbul'daki tüccarlarla alışveriş yapılabilindiği bilinmektedir.



Sözleşme ve ticari yasalar gibi kurumlar, sanayileşmiş modern bir ekonominin ortaya çıkışı için gerekli ön şartlardır. Güven ve ahlâkî yükümlülükler bunların yerini almamakla beraber yüksek düzeyde güvenin varlığı ekonomik etkinliği artırır. Güven, uygun alıcıyı veya satıcıyı bulmak, sözleşmeler hakkında müzakereler yapmak hükümet düzenlemelerine uymak ve anlaşmazlık veya dolandırıcılık durumlarında bu sözleşmeleri ileri sürerek hak aramak gibi ekonomistlerin işlem maliyeti şeklinde adlandırdıkları unsuru azaltmak suretiyle etkinliği artırır (Fukuyama, 1998, s.140).

Son olarak, Babadağ'ın "küçük sanayi monokültürü" veya "dokumacılık monokültürü" diyebileceğimiz ilçenin karakterine uygun tek bir faaliyet biçimi - dokumacılık- etrafında kümelenmesi de hem ortak bir dokumacılık kültürünün - dolayısıyla yüksek güvenin- yaratılmasında hem de Denizli'nin sanayileşmesinde itici rol oynamıştır. Hem fizikî hem de "ideoloji" yönünden köylere nazaran kalkınmamızın gerçek hareket noktaları olacak olan kasabaların (Türkdoğan, Çağdaş Türk Sosyolojisi, 1995, s.210) bir prototipidir Babadağ. Sonuç olarak Osmanlı'da iktisadî faaliyet, servet yaratmak amacıyla değil; sosyal ve siyasî mevki ve rütbe sağlamak amacıyla örgütlenmiştir. Bir Türk burjuvazisi 600 yıllık esnaf veya tüccardan, yukarıda açıklanan ahlâkî ilkelerin etkisiyle doğmamıştır. Bunun tersine son devirdeki "çözülme"ler nedeniyle "asker-sivil" memur zümresinden burjuvazinin teşekkül etmesi, bu kültür "kod"larının iktisat-dışı sosyo-kültürel unsurların 1923'lerden sonra da özelliğini devam ettirmiştir (Türkdoğan, Sanayi Sosyolojisi, 1981, s.412). Babadağ'da bütün bir kasabanın dokumacılıkla uğraşması böyle bir farklılaşmaya yol açmamıştır



YEDİNCİ BÖLÜM

DEĞERLENDİRME

Bu bölümde, Denizli’de faaliyet göstermekte olan Babadağ’lı sanayicilerin, sosyo-kültürel değerlerini ve iş ahlaklarını ortaya koymak üzere uygulanan anket sonuçları değerlendirilmiştir.

7.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Denizli’de sanayileşme sürecinin aktif ve dinamik bir unsuru olan “Babadağ grubu” sanayicileri sosyo-kültürel değerleri ve iş ahlaklarıyla incelenmiştir. Sanayileşme ve kalkınmanın toplumsal ve kültürel temelleri, Babadağ’lılar örnek grubunda gözlenmeye çalışılmıştır.

Değişmek her cemiyet için bir ihtiyaçtır. Günümüz cemiyetlerinin değişim eğilimine baktığımızda, geleneksel cemiyetleri nisbeten daha statik olarak değerlendirmemiz mümkündür. Çünkü modern cemiyetler, geleneksel cemiyetlerden farklı olarak sürekli değişimi zorlayan bir takım unsurlara sahiptir. Ulaşım ve kitle haberleşme araçları, teknolojinin olağanüstü sürati, bütün dünyayı açık bir Pazar haline dönüştüren müthiş boyuttaki ticaret vs. cemiyetin derinliklerine nüfuz eden teknikleriyle köklü etkiler yaratıyor. Mesafe kavramının kalmaması, kültürel temasların hızlanması ve artması her gün hayatımıza bir başka çehre kazandıran teknolojik keşifler, mazideki hayat tarzının ilişkilerinden kaynaklanan gelenekleri de şekil ve mahiyet bakımından başkalaştırmaktadır. Bu başkalaşımı Babadağ’lı sanayiciler yeni hayat biçiminin ihtiyaç duyduğu rasyonel ilişkiler bütününe dönüştürmeyi başarmışlardır. Bu anlamda çalışma, Denizli’deki sanayi kalkınmasının dinamik bir unsuru olan Babadağ grubunun bu değişimini tespit etmek bakımından önem taşımaktadır.



7.2. Araştırmanın Kapsamı

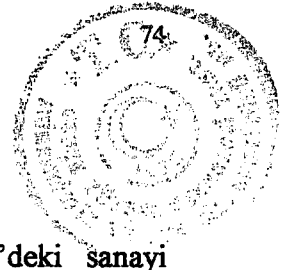
Araştırma Denizli sınırları içinde faaliyet gösteren Babadağ'lı sanayicileri kapsamaktadır. Araştırmanın evrenini Denizli'de faaliyet gösteren irili ufaklı 300 Babadağ'lı sanayici ve işadamı oluşturmaktadır. Bunların %90'ı tekstil sektöründe, diğerleri ise sanayinin değişik dallarında (gıda, boru-profil, vs.) faaliyet göstermektedirler.

7.3. Araştırmanın Değişkenleri ve Dayandığı Hipotezler

Araştırmanın bağımlı değişkeni, "Denizli'deki sanayi kalkınmasına Babadağ grubunun etkisi", bağımsız değişkeni ise Babadağ'lı sanayicilerin sosyo-kültürel değerleri ve iş ahlaklarıdır.

7.3.1. Araştırmanın Bağımsız Değişkenleri

- Babadağ'lı sanayicilerin sosyo-kültürel değerleri,
- İş ahlakları,
- Girişimcilik kültürleri,
- Dinî etkinlikler ve kimikleşme,
- Sosyal dayanışmaya ilişkin tutumları,
- Babadağ'lı sanayicilere ait firmalardaki yönetim yapısı
- Babadağ'lı sanayicilerin medyatik kültürdeki gelişmeyle ilgili değerleri,
- Ülke yönetimi ve ekonomisine ilişkin tutumları



7.3.2. Hipotezler

1. Babadağ'lı sanayicilerin sosyo-kültürel değerleri Denizli'deki sanayi kalkınmasını olumlu yönde etkilemektedir.
2. Babadağ'lı sanayicilerin iş ahlakı, modernleşmeyi hızlandıran ve önünü açan bir rol oynamaktadır.
3. Babadağ örneğinde gelenekli yapı, modern teknolojiye uyum sağlamaktadır.

7.4. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada anket, görüşme ve gözlem yöntemleri kullanılmıştır.

Anket uygulaması için tesadüfî örnekleme yöntemiyle 60 Babadağ kökenli sanayici seçilmiş ve 50 sorudan oluşan anket formunu cevaplamaları istenmiştir. Anketler birebir görüşmelerle yapıldığından geri dönme oranı %100'dür.

7.5. Anket Sonuçlarının Değerlendirilmesi

7.5.1. Babadağ'lı Sanayicilerin Sosyo-Kültürel Dağılımı

7.5.1.2. 7.5.1.1. İşletme Sahiplerinin Cinsiyet Dağılımı

Çizelge-7.1: İşletme Sahiplerinin Cinsiyet Dağılımları

Cinsiyet	Adet	Yüzde
Erkek	59	98,3
Kadın	1	1,7
Toplam	60	100,0

Ankete katılan işletme sahiplerinin 59'u erkek, 1'i kadındır. Anket bulguları, anket uygulanan işletmelerin neredeyse tamamının (% 98.3) sahiplerinin erkek olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte Babadağ'lı sanayicilerin eş ve çocukları, firmanın çeşitli kademelerinde firma faaliyetlerinde söz sahibidirler. Nitekim anketimizin üst yönetimle ilgili 16. Sorusuna verilen cevaplar da (% 83.3 oranında

üst yönetimde işletme sahibinin kendisi, eş ve çocukları ile akrabaları bulunmaktadır) bu kanımızı doğrulamaktadır.

7.5.1.3. İşletme Sahiplerinin Yaş Dağılımları

Çizelge-7.2: İşletme Sahiplerinin Yaş Dağılımları

Yaş Grupları	Adet	Yüzde
25-30	6	10,0
31-35	7	11,7
35-40	8	13,3
41-45	8	13,3
46-50	14	23,3
51-55	5	8,3
56-60	5	8,3
61-65	4	6,7
65 ve üstü	3	5,0
Toplam	60	100,0

Tablodan da görüldüğü gibi Babadağ'lı sanayicilerin % 21.7'si 25-35 yaş grubunda, %26.6'sı 36-45 yaş grubunda, %31.6'sı 46-55 yaş grubunda, %15.0'i 56-65 yaş grubunda ve %5'i de 66 ve üzeri yaş grubundadır. Firma sahiplerinin büyük çoğunluğunun orta yaş ve üzeri grubuna mensup olduğunu görüyoruz. Bu sonuçlar, Babadağ'daki gelenekli yapının Denizli'deki modern işletmelere de taşındığını göstermektedir. Gelenekli yapıdaki "aile reisi" konumundaki baba, yaşından, birikimlerinden (tecrübelerinden) kaynaklanan otoritesini, firma içi ilişkilerde de devam ettirmektedir.

7.5.1.4. İşletme Sahiplerinin Öğrenim Düzeyi

Çizelge-7.3: İşletme Sahiplerinin Öğrenim Düzeyleri

Öğrenim Düzeyi	Adet	Yüzde
İlkokul	21	35,0
Ortaokul	11	18,3
Lise veya dengi	15	25,0
Yüksek okul	13	21,7
Yüksek okul	13	21,7
Toplam	60	100,0
Toplam	60	100,0

Ankete katılan Babadağ'lı sanayicilerden yalnızca 13'ünün (%21,7) yüksek öğrenim aldığı görülmektedir. Bunun yanında 32 katılımcının (%53,3), dolayısıyla yarısından fazlasının ilköğretim okulu bitirdiklerini görülmektedir. 15 kişi ise (%25,0) lise veya dengi okul mezunudur. Bu sonuçlar, öğrenime devam etmek yerine iş hayatına bir an evvel atılmanın önem taşıdığı bir yapıyı temsil etmektedir. Ancak firma sahipleri, çocuklarını, öğrenimlerine devam etmeleri için yurt dışı eğitim ve

staj olanaklarını kullanmaları için büyük destek sağlamaktadırlar. Bu desteğin firmanın geleceği açısından da önem taşıdığına inanmaktadırlar.



7.5.1.5. İşletme Sahiplerinin Doğum Yeri

Çizelge-7.4: İşletme Sahiplerinin Doğum Yerleri

Doğum Yeri	Adet	Yüzde
Babadağ'ın Köyü	3	5,0
Babadağ İlçe Merkezi	41	68,3
Denizli İl Merkezi	13	21,7
Diğer	3	5,0
Toplam	60	100,0

Denizli'deki Babadağ'lı sanayicilerin büyük çoğunluğunun (41 kişi, %68.3oranla) doğum yeri Babadağ ilçe merkezidir. Katılımcılardan 13'ü ise (%21.7) Denizli il merkezi doğumludur. Dolayısıyla katılımcıların çoğu, köken itibariyle ilden küçük, kentten farklı, kendine has farklı bir yapıyı temsil eden kasaba kültürü taşımaktadırlar. Bu da daha çok öz iradeye dayanan ve yüz yüze ilişkilerin ve organik bağların yoğun olduğu bir sosyalleşme sürecini temsil etmektedir. Bu sebeple cemaatçi tutum ve eğilimler sanayicilerin rol-alma ve rol-oynama gibi önemli toplumsal tepkilerini anlamlandırır.

7.5.1.6. İşletme Sahiplerinin Babadağ'dan Ayrılış Tarihleri

Çizelge-7.5: İşletme Sahiplerinin Babadağ'dan Ayrılış Tarihleri

Babadağ'dan Ayrılış Tarihi	Adet	Yüzde
Cevapsız	3	5,0
1940-1945	3	5,0
1986-1990	1	1,7
1946-1950	2	3,3
1951-1955	3	5,0
1956-1960	14	23,3
1961-1965	10	16,7
1966-1970	4	6,7
1971-1975	5	8,3
1976-1980	9	15,0
1976-1980	9	15,0
1981-1985	6	10,0
1981-1985	6	10,0
Toplam	60	100,0
Toplam	60	100,0

Katılımcıların verdiği cevaplara göre Babadağ'dan Denizli'ye göçlerin sanayiciler açısından özellikle 1955 ile 1970 tarihleri arasında yoğunluk kazandığı görülmektedir (28 kişi, %46.7 oranla). 1970 ile 1980 tarihleri arasında da bu

yoğunluğun büyük ölçüde devam ettiği söylenebilir. Babadağ nüfus istatistikleri de dikkate alındığında bu güne kadar Babadağ kasabasının sürekli dışa göç verdiği bilinmektedir. Babadağ kasabasının nüfusu 50 yıl önce de bugünkü nüfusla hemen hemen aynıdır. Babadağ ilçesi bu yoğun dışa göç verme özelliğinin yanında kendi köylerinden ve başka çevre köylerden sürekli göç almaktadır. Bu dinamik yapısı ile Türkiye'deki nüfus hareketlerini ve dönüşümü de işaret eden bir kasaba hüviyetindedir. Bu anlamda Babadağ, sürekli bir nüfus devir daimine şahit olmakta ve bu niteliğiyle kentleşmeyi besleyen bir fonksiyon üstlenmektedir.

7.5.2. Babadağ'lı Sanayicilerin İşletmelerinin Niteliksel Dağılımı

7.5.2.1. İşletmelerin Kuruluş Tarihleri

Çizelge-7.6: İşletmelerin Kuruluş Tarihleri

Yıllar	Adet	Yüzde
1996-2000	1	1,7
1956-1960	1	1,7
1966-1970	2	3,3
1971-1975	3	5,0
1976-1980	5	8,3
1981-1985	7	11,7
1986-1990	22	36,7
1991-1995	19	31,7
Toplam	60	100,0

Özellikle 1980'li yıllardan sonra Babadağ'lı sanayicilerin makro yapıdaki (Denizli'deki) faaliyetlerini şirketleşmeye büyük bir ağırlık vererek devam ettirdikleri görülmektedir. Babadağ'lı sanayiciler, işletmelerini %11.7 ile 1981-1985 yılları arasında, %36.7 ile 1986-1990 yılları arasında ve %31.7 oranla 1990-1995 yılları arasında kurduklarını ifade etmişlerdir. Türkiye'de 1980 sonrasında takip edilen ekonomik politikaların ve yapısal dönüşümlerin de etkisiyle yaşanan süreçte, Babadağ'lı sanayicilerin yüksek düzeyde ve başarılı bir uyumu söz konusudur.

7.5.2.2. İşletmelerin Hukuki Yapıları

Çizelge-7.7: İşletmelerin Hukuki Yapıları

Hukukî Yapıları	Adet	Yüzde
Anonim şirket	33	55,0
Limited şirket	26	43,3
Limited şirket	26	43,3
Diğer	1	1,7
Diğer	1	1,7
Toplam	60	100,0

Ankete katılan 60 firma içerisinde 33 tanesi (%55.0) anonim şirket statüsünde, 26 tanesi (%43.3) ise limited şirket statüsündedir. Bu oranlar da



Ankete katılan 60 firma içerisinde 33 tanesi (%55.0) anonim şirket statüsünde, 26 tanesi (%43.3) ise limited şirket statüsündedir. Bu oranlar da Babadağ'lı sanayicilerin kurumsallaşmaya büyük bir önem verdiklerini, en azından bu çaba içerisinde olduklarını göstermektedir. Ayrıca anonim şirket oranının %55 gibi yüksek bir seviyede olması, Babadağ'lı sanayicilerin gelişmeye yönelik, dışa açık bir anlayış içerisinde olduklarının göstergesi olarak değerlendirilebilir.

7.5.2.3. İşletmelerde Çalışan İşçi Sayıları

Çizelge-7.8: İşletmede Çalışan İşçi Sayıları

İşçi Sayısı	Adet	Yüzde
0-25	8	13,3
26-50	8	13,3
51-100	7	11,7
101-250	13	21,7
251-500	12	20,0
501-750	6	10,0
751-1000	1	1,7
1251-1500	4	6,7
1751-2000	1	1,7
Toplam	60	100,0

Çalıştırdıkları işçi sayısı bakımından, işletmelerin % 36.3'ü (23 firma) küçük işletme, %41.7'si (25 firma) orta boy işletme, %20.0'si (12 firma) ise büyük ölçekli işletme niteliğindedir. Tekstil sektörü, yapısı gereği emek-yoğun bir özellik taşımaktadır. Babadağ'lı sanayiciler, Denizli kent ekonomisi içinde istihdam ettikleri çalışan sayısı bakımından önemli bir rol oynamaktadırlar. Ankete katılmayan bir büyük ölçekli, iki orta ölçekli işletme de göz önünde bulundurulduğunda, Denizli'de istihdam edilen işgücünün büyük bir bölümünü Babadağ'lı sanayicilerin istihdam ettikleri anlaşılmaktadır.

7.5.2.4. İşletmelerin Sabit Sermaye Tutarı (Yatırım Büyüklüğü)

Çizelge-7.9: İşletmelerin Sabit Sermaye Tutarı

Sabit Sermaye Tutarı	Adet	Yüzde
100 bin dolar	2	3,3
100 bin dolar	2	3,3
100 bin-500 bin dolar arası	5	8,3
100 bin-500 bin dolar arası	5	8,3
500 bin- 1 milyon dolar arası	14	23,3
500 bin- 1 milyon dolar arası	14	23,3
1 milyon-5 milyon dolar arası	25	41,7
1 milyon-5 milyon dolar arası	25	41,7



5 milyon dolardan çok	14	23,3
Toplam	60	100,0

Ankete katılan Babadağ'lı sanayicilere ait firmaların yatırım büyüklüğü açısından %11.4'ü (7 firma) küçük ölçekli, %65.0'i (39 firma) orta ölçekli, %23.3'ü (14 firma) büyük ölçekli işletme niteliği taşımaktadır. İşçi sayısına göre tesbit edilen orta ölçekli firma sayısı ile paralel , ????

Diğer yandan Babadağ'lı sanayicilerin, Denizli sanayiini meydana getiren yatırımlar içerisinde önemli bir oranı temsil ettikleri görülmektedir.

7.5.2.5. Ürün Kalitesi Durumu

Çizelge-7.10: İşletmelerde Ürünün Kalite Durumu

Kalite Durumu	Adet	Yüzde
normal kaliteli	10	16,7
yüksek kaliteli	26	43,3
standartlara uygun	24	40,0
Toplam	60	100,0

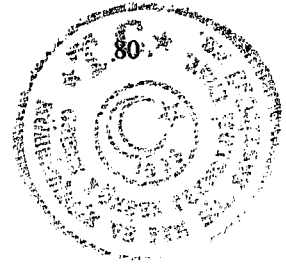
Babadağ'lı sanayiciler, ürünlerinin kalitesini değerlendirmeleri istendiğinde, %43.3'ü (26 kişi) ürünlerini yüksek kaliteli olarak nitelendirirken, katılımcıların %40.0'ı (24 kişi) ürünlerini standartlara uygun olarak, %16.7'si ise (10 kişi) ürünlerini normal kaliteli olarak nitelendirmiştir. Bu sonuçlar, büyük oranda Babadağ'lı sanayicilerin yüksek kaliteyi hedeflediklerini ve bunu büyük oranda başardıklarını ortaya koymaktadır.

7.5.2.6. Kullanılan Teknoloji Düzeyi

Çizelge-7.11: İşletmelerin Kullandığı Teknoloji Düzeyi

Teknoloji Düzeyi	Adet	Yüzde
modern	41	68,3
günümüze uygun	18	30,0
demode olmak üzere	1	1,7
Toplam	60	100,0

Katılımcıların %68.3 gibi büyük bir çoğunluğu, kullandıkları teknolojiyi, "modern" olarak nitelendirirken, %30.0'u "günümüze uygun" olarak nitelendirmiştir. Teknoloji kavramı ile kullanılan tekstil makinelerinin anlaşılması, bu sonuçların ortaya çıkmasında en önemli etkidir. bu anlamda dahi olsa Babadağ'lı sanayicilerin modern tekstil makinelerini üretim sürecinde kullanmaları, modernleşme eğiliminin önemli bir göstergesidir.



7.5.3. Babadağ'lı Sanayicilerin Girişimcilik İle İlgili Değerleri ve Girişimcilik Kültürü Dağılımı

7.5.3.1. Babadağ'lı Sanayicilerin Meslekte Çalışma Süreleri

Çizelge-7.12: İşletme Sahiplerinin Meslekte Çalışma Süreleri

Çalışma Yılı	Adet	Yüzde
Cevapsız	1	1,7
0-5	1	1,7
11	3	5,0
6-10	10	16,7
11-15	3	5,0
16-20	8	13,3
21-25	9	15,0
26-30	8	13,3
31-35	4	6,7
36-40	4	6,7
41-45	2	3,3
45 ve üstü	10	16,7
Toplam	60	100,0

Katılımcılar sektörde sanayici kimlikleriyle faaliyet sürelerini daha çok on beş yıl ve üstü sürelerle ifade etmektedirler (42 kişi, % 70 oranla). Bu sonuçlarla, Babadağ'lı sanayiciler kendilerini, sektörde çok köklü bir geçmişe sahip olarak nitelendirmektedirler.

7.5.3.2. Babadağ'lı Sanayicilerin Önceki Meslekleri

Çizelge-7.13: İşletme Sahiplerinin Önceki Meslekleri

Meslek	Adet	Yüzde
Dokumacı	22	36,7
Dokumacı	22	36,7
Sanayici	10	16,7
Sanayici	10	16,7
Esnaf	4	6,7
Esnaf	4	6,7
Tüccar	12	20,0
Tüccar	12	20,0
Serbest meslek	4	6,7

Memur	2	3,3
Diğer	6	10,0
Toplam	60	100,0

Babadağ'ın sosyo-ekonomik yapısının bir izdüşümü olarak meslek dağılımı itibariyle katılımcı sanayicilerin önceki meslekleri, %36.7 oranla dokumacı, %26.7 oranla esnaf-tüccar ve %16.7 oranla sanayici şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu da sanayicilerin sektörde, meslekî anlamda köklü bir geçmişe sahip olduklarını göstermektedir. Bu sonuçlar, 6. soruya verilen cevaplarla da anlamlı bir paralellik arz etmektedir.

7.5.3.3. İşletme Sahiplerinin Babalarının Mesleği

Çizelge-7.14: İşletme Sahiplerinin Babalarının Meslekleri

Meslek	Adet	Yüzde
Dokumacı	32	53,3
Sanayici	4	6,7
Esnaf	5	8,3
Tüccar	14	23,3
Serbest meslek	3	5,0
Memur	1	1,7
Diğer	1	1,7
Toplam	60	100,0

Tabloda görüldüğü gibi Babadağ'lı sanayicilerin sektördeki gelişimleri dokumacılıktan başlayan ve "babadan oğula" aktarılan geleneksel karakterli bir dönüşüm sürecini yansıtmaktadır. Nitekim katılımcıların %53.3'ü dokumacılığı, %31.6'sı esnaf-tüccarlığı, %6.7'si sanayiciliği baba mesleği olarak ifade etmişlerdir.

7.5.3.4. İşletmenin İlk Sermayesinin Kaynağı

Çizelge-7.15: İşletmenin İlk Sermayesinin Kaynağı

İlk Sermaye Kaynağı	Adet	Yüzde
Babamdan kaldı	13	21,7
Yurtdışında tasarruf ettim	1	1,7
Ortaklık kurdum	10	16,7
Kendim çalışarak kazandım	32	53,3
Kendim çalışarak kazandım	32	53,3
Diğer	1	1,7
Diğer	1	1,7
Babamdan kalan ve kendi kazancım	3	5,0
Babamdan kalan ve kendi kazancım	3	5,0
Toplam	60	100,0
Toplam	60	100,0

Katılımcıların %53.3 gibi büyük bir çoğunluğu (32 kişi), ilk sermayelerini kendi çalışmalarına borçlu olduklarını ifade etmişlerdir. Bunun yanında %21.7'si (13 kişi) ilk sermayenin babasından kaldığını, %5.0'i (3 kişi) kuruluş sermayesinin babadan kalanla birlikte kendi çalışmasının ürünü olduğunu %1.7'si de (1 kişi) yurt dışında tasarruf ettiğini belirtmiştir. Ortaklık yoluyla sermaye sağlayanların oranı ise %16.7'dir (10 kişi). Tablodan da görüldüğü gibi, Babadağ'lı sanayicilerin çoğu, (%81.6) firmalarını öz sermaye ile kurup yine öz sermayeleriyle faaliyet göstermeyi tercih etmektedirler.

7.5.3.5. Girişimcilik Kültürünün Kaynağı

Çizelge-7.16: İşletme Sahiplerinin Girişimcilik Kültürünün Kaynağı

Girişimcilik Kültürünün Kaynağı	Adet	Yüzde
Cevapsız	1	1,7
Eğitim	5	8,3
Aile	21	35,0
Babadağ'lı olmak	33	55,0
Toplam	60	100,0

Tablodan da görüldüğü gibi katılımcıların %55'i (33 kişi) girişimcilik kültürünün kaynağı olarak cemaat değerlerinin belirleyici olduğu "Babadağ grubu"nu, bunun yanında %35.0'i (21 kişi) yine Babadağ grubu değerlerinin temsilcisi olan "aile" birimini göstermektedir. Sadece %8.3'ü ise "eğitim"i girişimcilik kültürünün kaynağı olarak ifade etmiştir. Bu cevaplar, öğrenim düzeyi ile ilgili soruya verilen cevaplarla da örtüşmektedir.

7.5.3.6. İşletme Sahiplerinin Problem Çözme Yöntemleri

Çizelge-7.17: İşletme Sahiplerinin Problem Çözme Yöntemleri

Problem Çözme Yöntemi	Adet	Yüzde
Kendi başıma çözerim	9	15,0
aile veya yakın çevrenin yardımıyla	26	43,3
Hemşerilerime danışarak	1	1,7
Hemşerilerime danışarak	1	1,7
her türlü çözüm aracına başvurarak	21	35,0
her türlü çözüm aracına başvurarak	21	35,0
Tevekkülle	3	5,0
Tevekkülle	3	5,0
Toplam	60	100,0



Anket sonuçlarından da görüleceği üzere Babadağ'lı sanayicilerin iş hayatlarında dahi "aile ve yakın çevreleri"nin çok etkin ve önemli bir rol oynamaktadır. Problemlerini öncelikle aile ve yakın çevrelerinin yardımıyla çözenlerin oranı %43.3'tür. Geniş aile tipi, Babadağ'lı sanayicilerde, iş hayatıyla iç içe sürmekte olan bir gelenekli kültürü ortaya koymaktadır. Diğer taraftan problemlerini her türlü çözüm aracına başvurarak çözmeyi tercih edenlerin oranı da bir hayli yüksektir (%35.0). Aile ve yakın çevrenin yakın çevrenin yardımıyla problemlerin çözümünün tercihi, kültürel anlamda "ben ailemle birlikte varım" ifadesini dillendirirken, her türlü çözüm aracına baş vurarak problem çözme tercihi ise ilaveten daha geniş alternatifler yelpazesini kullanabilme tercihini yansıtmaktadır

7.5.3.7. İşletmecilerin Başarılı Girişimcilik İçin Önemli Gördükleri Faktörler

Çizelge-7.18: Başarılı Girişimcilik Değerleri

Girişimcilik Değerleri	Adet	Yüzde
Cevapsız	1	1,7
Maddiyatın manevi değerlere göre düzenlenmesi	12	20,0
Başarıyı ödüllendirme ve sorumluluk bilinci	15	25,0
borç ve sorumluluğa sadakat	25	41,7
Verimliliğin kutsallaştırılması	6	10,0
Diğer	1	1,7
Toplam	60	100,0

Babadağ'lı sanayiciler başarılı bir girişimcilik için sorumluluk bilincini özellikle "borca sadakat" anlamında (%41.7 oranında) birinci öncelikle tercih etmekte, bunun yanında başarıyı ödüllendirme ve sorumluluk taşıma bilincini hemen ikinci öncelikle (%25.0 oranla) değerlendirmektedirler. Üçüncü öncelik olarak maddi değerlerin düzenlenmesinde manevi değerlerin etkili olması lazım geldiğine (%20.0 oranla) ve son olarak da verimliliği kutsallaştırmaya hiç kayıtsız kalmadıkları (%10.0 oranla) anlaşılmaktadır. Babadağ'lı sanayicilerin faaliyet gösterdikleri ve büyük ölçüde kendilerinin de oluşumunda rol aldıkları kent ekonomik ve sosyal yapılanmasında borca sadakatsizliğin yol açacağı ekonomik kayıplar kadar işletmelerinin ve doğrudan kendilerinin de itibar kaybedeceklerini ve bunu en fazla sakınmaları gereken bir durum olarak gördükleri anlaşılmaktadır.

7.5.3.8. İşletme Sahiplerinin Geniş Aile Hakkındaki Düşünceleri

Çizelge-7.19: İşletme Sahiplerinin Geniş Aile Hakkındaki Düşünceleri

Geniş Aile	Adet	Yüzde
Gelişmeye engeldir	2	3,3
Gelişmeyi teşvik eder	33	55,0
Sermaye birikimi sağlar	3	5,0
İşlerin büyümesini sağlar	14	23,3
Yönetimi kolaylaştırır	8	13,3
Toplam	60	100,0

Babadağ'lı sanayiciler geniş aile değerlerinin yaşandığı gelenekli bir kültürün iz düşümünü iş hayatına yansıtmakta ve bu anlamda geniş aileyi "gelişmeyi teşvik eden bir unsur" olarak görmektedir (%55.0). Yine bu doğrultuda işlerin büyümesini sağlar diyenlerin oranı da %23.3'tür. Hatta geniş aileyi yönetimi kolaylaştıran bir unsur olarak gören Babadağ'lı sanayicilerin oranını da dikkate alınırsa (%13.3), geniş ailenin Babadağ'lı sanayicilerin kültür ve zihniyet arka planında ne kadar büyük bir yer tuttuğu anlaşılmaktadır. Bu sonuçlar, "problem çözme" ile ilgili soruya verilen cevaplarla da paralellik taşımaktadır.

Daha yenilerde, modernleşme sürecine giren tüm toplumların izlemesi gereken tek bir ekonomik gelişme modeli olduğu görüşü daha az kabul görmeye başladı. Ekonomi tarihçisi Alexander Gerschenkron, örneğin Almanya ve Japonya gibi geç modernleşen ülkelerin, ABD ve İngiltere gibi daha önceden modernleşen toplumlara kıyasla, hükümetlere ekonomik gelişmede daha aktif bir rol vererek bu süreçte bir hayli farklı davrandığını gösterdi.

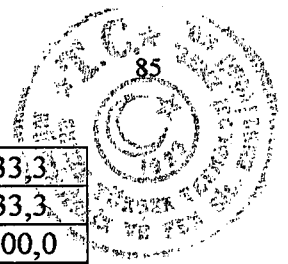
Aile üzerinde yakın dönemde yapılan araştırmalar, "modern" ailenin geniş yapıdan çekirdek boyuta düzenli olarak ilerlediği şeklindeki evrimci görüşün pek doğru olmadığını gösterdi. Tarihsel araştırmalar, çekirdek ailenin endüstri öncesi toplumlarda düşünüldüğünden çok daha fazla yaygın olduğunu kanıtladı. Ayrıca bazı durumlarda geniş akrabalık çevresi gruplarının önce çözüldüğünü, ama daha sonra endüstrileşme süreci hız kazandıkça tekrar bir araya geldiği ortaya koyuldu (Fukuyama, 1998, s.70). sonuçta kültürel bakış açısından en önemli çıkarım, nedensellik ilişkisinin tek yönlü kurulamayacağıdır. Yani ekonomik değişim, ailenin doğasını etkilediği kadar, aile yapısı da endüstrileşmenin doğasını etkiler.

Asya'nın karşısındaki zorlu sınav, modernleşmeye geçişi başarabilmektir. "Bu süreçte "aile" korunabilir mi, böylece "Asya'nın rekabet gücü" sağlama alınabilir mi?"(Naisbitt, 1997, s.149) sorusunun cevabı Babadağ'lı sanayiciler örneğinde anket sonuçlarından da anlaşıldığı üzere olumludur. Babadağ'lı sanayicilerin modern sanayi işletmeciliğinde başarıya ulaşmalarında geniş aile, genellikle pozitif rol oynayan faktörler arasında sayılabilir.

7.5.3.9. İşletme Sahiplerinin İşyerinden Beklentileri

Çizelge-7.20: İşletme Sahiplerinin İşyerinden Beklentileri

7.5.3.10. Beklenti	Adet	Yüzde
Maddi olanak sağlamak	20	33,3
Maddi olanak sağlamak	20	33,3



Bir aile fertleri gibi mahiyetini düşünmek	20	33,3
Disiplinli ve adil davranmak	20	33,3
Toplam	60	100,0

Babadağ'lı sanayiciler, işyerinden beklentilerinin ne olduğu sorusuna dengeli bir dağılım ile maddi olanak sağlamayı, bir aile fertleri gibi mahiyetini düşünmeyi, disiplinli ve adil davranışları eşit derecede tercih etmişlerdir. Bu unsurlardan hiç birini diğerine üstün tutmamaktadırlar.

Nilgün Çelebi'nin "Aydın'daki Küçük Sanayinin Sosyolojik Açından İncelenmesi" tezinde ortaya koyduğu geleneksel küçük işletme ile modern küçük işletme karşılaştırmasında (Çelebi, 1983, s.146) geleneksel küçük işletmenin karşı karşıya bulunduğu olumsuz durum, Babadağ'lı sanayiciler için söz konusu değildir. Çünkü Babadağ'lı sanayiciler, modern küçük işletme özelliklerini taşımaktadırlar. Buna göre, geleneksel küçük sanayi iş yerlerinin toplam kazançları azalırken, Babadağ'lı sanayicilerin modern küçük işletmelerinin toplam kazançları artmaktadır. Geleneksel küçük sanayi iş yerleri, istikrarsızlıkla karşı karşıya olmalarına rağmen, Babadağ'lı sanayicilerin modern küçük işletmelerinin istikrarsızlıkla karşılaşma olasılığı daha azdır. Geleneksel küçük sanayi iş yerleri, hedefte değişiklik yaparak faaliyet sayılarını azaltırken, Babadağ'lı sanayicilerin modern küçük işletmeleri, mekanda yayılma ve büyüme eğilimi göstermektedirler. Geleneksel küçük sanayi iş yeri sahiplerinde anomik tutumlar gözlenirken, Babadağ'lı sanayicilerde anomik tutumlar daha az ortaya çıkmaktadır. Yuardaki soruya verilen cevaplar da bu istikrarlı tutumun göstergesi olarak değerlendirilebilir.

7.5.3.11. Meslek Seçiminde En Önemli Etkenler

Çizelge-7.21: İşletme Sahiplerinin Meslek Seçiminde En Önemli Etkenler

Etkenler	1. Derecede Önemli		2. Derecede Önemli		3. Derecede Önemli	
	Adet	Yüzde	Adet	Yüzde	Adet	Yüzde
Çalışma, başarı ve mutluluk ihtiyacını karşılaması	34	56,7	7	11,7	6	10,0
Yüksek gelir imkanı	4	6,7	11	18,3	8	13,3
Gelecek garantisi	5	8,3	10	16,7	11	18,3
İtibar ve statü	5	8,3	6	10,0	4	6,7
Kişinin yetiştiği meslek ortamı	12	20,0	8	13,3	8	13,3
Kolay ve zahmetsiz kazanç	-	-	1	1,7	-	-
Kader	-	-	2	3,3	3	5,0
Cevapsız	-	-	15	25,0	20	33,3
Toplam	60	100,0	60	100,0	60	100,0

Babadağ'lı sanayicilerin "çalışma" konusundaki zihniyet yapısının tesbit edilmesi anlamında "kişinin meslek seçiminde göz önüne alması gereken kıstaslar" ile ilgili hususta "çalışmanın başarı ve mutluluk vermesi" değişkeni 1. derecede yüksek oranda (% 56.7) önemli kabul ettikleri görülmektedir. 2. derecede en fazla kabul gören etken, "yüksek gelir imkanı" (%18.3) olurken, 3. derecede en fazla tercih edilen etken ise "gelecek garantisi" (%18.3) olmuştur. Bu sonuçlar, Babadağ'lı sanayicinin zihniyet ve kültürünün temelinde yatan olgulardan en önemlisinin

"çalışma" kavramı çevresinde oluşturdukları tutum ile "çalışma" eylemine atfettikleri değer olduğunu göstermektedir.

7.5.3.12. Sanayinin Geleneksel Boyutu

Çizelge-7.22: İşletme Sahiplerinin Sanayinin Geleneksel Boyutuna İlişkin Görüşleri

Sanayinin Geleneksel Boyutu	Adet	Yüzde
Tamamen vardır	13	21,7
Kısmen vardır	39	65,0
Kararsız	3	5,0
Pek yoktur	2	3,3
Hiç yoktur	3	5,0
Toplam	60	100,0

Babadağ'lı sanayiciler, %86.7 oranında (tamamen %21.7, kısmen %65.0) sanayileşmenin geleneksel boyutu olduğuna inanmaktadırlar. Bu cevaplar, modernleşme ve gelenek arasında Babadağ'lı sanayicilerin kültürel ve zihniyet temelinde kurdukları yapıyı göstermektedir. Bu sonuçlar, tezin ortaya koyduğu "geleneğin modernleşme için önemli bir alt yapı unsuru olduğu" bilimsel gerçeğiyle örtüşmektedir.

John Naisbitt'in "Megatrendler Asya" isimli eserinde belirttiği "Asya geleceğe kendi tarzında ilerliyor" ifadesinde olduğu gibi, Babadağ'lı sanayiciler de geleceğe Türk kültürel kodlarının da desteklediği yönde ilerlemektedir.

7.5.4. Babadağ'lı Sanayicilerin Yönetim Yapılarıyla İlgili Dağılım

7.5.4.1. İşletmenin Üst Yönetim Yapısı Özellikleri

Çizelge-7.23: İşletmenin Üst Yönetim Yapısı Özellikleri

Üst Yönetim	Adet	Yüzde
İşletme sahibinin kendisi ve/veya eşi, çocukları ve akrabaları	50	83,3
Profesyonellik ve uzmanlık vasıflarına sahip yöneticiler	10	16,7
Toplam	60	100,0
Toplam	60	100,0

Babadağ'lı sanayicilerin şirketlerinin, tipik aile şirketi özelliği taşıdığı, üst yönetimle ilgili cevaplarından anlaşılmaktadır. Katılımcılar, %83.3'ü (50 kişi) işletmelerini kendilerinin ve/veya eşi, çocukları ve akrabaları ile birlikte yönettiklerini, %16.7'sinin (10 kişi) ise profesyonel yönetici istihdam ettiklerini belirtmişlerdir. İşletmenin yönetimi konusunda geleneksel yapıdaki sahip-yönetici anlayışı devam etmektedir.



7.5.4.2. İşletme Sahiplerinin Yönetim İşlerinin Bir Kısmını Alt Kademe Idarecilere Devretme Durumları

Çizelge-7.24: İşletme Sahiplerinin Yetki Devri Konusundaki Tutumları

Yetki Devri Konusundaki Görüşleri	Adet	Yüzde
Cevapsız	1	1,7
Yetkilerimizin tamamını devredebiliriz	2	3,3
Yetkilerimizin bir kısmını devredebiliriz	28	46,7
Bu konuda bir fikrimiz yoktur	1	1,7
Bütün yönetimi başkalarına devretmekten endişeleniriz	3	5,0
İşletmede bütün kararları kendimiz alırız	25	41,7
Toplam	60	100,0

Babadağ'lı sanayicilerin %41.7'si (25 firma) tipik küçük işletme yönetiminde görülen yönetim anlayışını temsil etmekteyken %46.7'si (28 firma) yönetim yapılanmasında profesyonelleşme yönünde gelişme eğilimi taşımaktadır. Sadece %3.3'ü (2 firma) yönetimde tamamen büyük ölçekli işletme özelliği taşıma eğilimindedir.

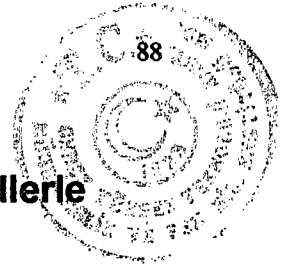
7.5.5. Babadağ'lı Sanayicilerin İş Ahlakı Değerleri Dağılımı

7.5.5.1. İşletmenin Başarılı Olabilmesi İçin Önemli Faktörler

Çizelge-7.25: İşletmenin Başarısı İçin Gereken Faktör Değerlendirmeleri

Başarının Kaynağı	Adet	Yüzde
Cevapsız	1	1,7
Ahlaki değerlere bağlılık	32	53,3
Mevzuat	2	3,3
Güvenilir yönetici	9	15,0
İşletmeye sadakat	13	21,7
İşletmeye sadakat	13	21,7
Diğer	3	5,0
Diğer	3	5,0
Toplam	60	100,0

Babadağ'lı sanayiciler, dürüstlük, doğruluk, çalışkanlık gibi değerleri temsil eden "ahlak" kavramına birinci derecede önem vermektedirler (%53.3). bunun yanında yine ahlak ile kısmen bütünlük taşıyan "işletmeye sadakat" olgusunu ikinci öncelikle (%21.7) değerlendirirken yine ahlak ile bağlantılı olarak "güvenilir yönetici"yi de işletme başarısının kaynağında üçüncü öncelikle (%15) değerlendirmişlerdir.



7.5.5.2. İşletmenin Gelişmesinin Önündeki Engellerle İlgili Düşünceleri

Çizelge-7.26: İşletme Sahiplerinin Gelişme Nedenlerine İlişkin Görüşleri

Gelişme Nedenleri	Adet	Yüzde
Cevapsız	2	3,3
Sermayenin verimli kullanılmaması	28	46,7
Lüks tüketim	3	5,0
Ahlaki ilkelere uymama	6	10,0
Profesyonel yönetici eksikliği	15	25,0
Diğer	6	10,0
Toplam	60	100,0

Babadağ'lı sanayiciler sermayenin verimli kullanılmamasını gelişmenin önündeki en önemli neden olarak (%46.7 oranında) görürlerken, ikinci büyük engel olarak da profesyonel yönetici eksikliğini (25.0 oranında) ifade etmeleri, iktisadî rasyonaliteyle uyum içinde olduklarını ve ahlakî ilkelere uymayı (%10) da bu iki öncelikten bağımsız düşünmediklerini göstermektedir.

7.5.5.3. Dinin İş Hayatındaki Ve Sosyal Davranışlardaki Yerine İlişkin Tutumları

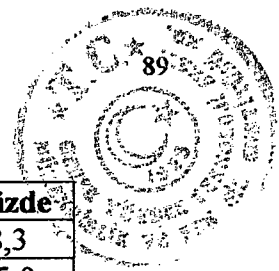
Çizelge-7.27: İşletme Sahiplerinin Dinin İş ve Sosyal Hayattaki Yerine İlişkin Görüşleri

Dinin Sosyal Hayattaki Yeri	Adet	Yüzde
Çok önemlidir	21	35,0
Genellikle önemlidir	28	46,7
Kararsız	5	8,3
Az önemlidir	4	6,7
Hiç önemi yoktur	2	3,3
Toplam	60	100,0
Toplam	60	100,0

Ankete katılan Babadağ'lı sanayiciler, dinin sadece sosyal hayatta değil, iş hayatında da önemli bir fonksiyon yerine getirdiğini düşünmektedirler. Bu fonksiyonun çok önemli olduğu kanaatini taşıyanların oranı %35.0 iken, genellikle önemli olduğunu düşünenlerin oranı ise, %46.7 gibi yüksek bir orandadır. Din olgusuna Babadağ'lı sanayicilerin yaklaşımları, onların ahlak ve zihniyet dünyasını ve girişimcilik kültür değerlerini yansıtmaları bakımından önemlidir.

7.5.5.4. Zenginleşmenin Kaynağı Konusundaki Görüşleri

Çizelge-7.28: İşletme Sahiplerinin Zenginliğe İlişkin Görüşleri



Zenginliğin Kaynağı	Adet	Yüzde
Çok çalışmak	5	8,3
Akıllı ve iş bilir olmak	15	25,0
Şanslı olmak	2	3,3
Allah'ın istemesiyle	20	33,3
Doğru yatırım	18	30,0
Toplam	60	100,0

Babadâğ'lı sanayiciler, zenginliğin kaynağı konusunda 1. önceliği Allah'ın istemesine atfetmişlerdir (%33.3). Bu oran, dindar Babadağ grubu arasında yaygın olarak bilinen "Ben (Tanrı), ilmi çalışana, zenginliği istediğime veririm" şeklindeki bir Hadis'in tekrarı durumundadır. Zenginliğin kaynağı konusunda ikinci büyük oranla (%30.0) tercih edilen değişken "doğru yatırım"dır. Bu tercihin babadağ'lı sanayiciler açısından anlamı, "iktisadî rasyonalite"nin düzeyidir. Bunun yanında yine aynı anlamda "akıllı ve işbilir olmak" değişkenine verilen cevap oranı (%25.0), iktisadî rasyonalite bilincinin daha yüksek bir oranda olduğunu ortaya koymaktadır.

7.5.5. İyi Bir Yöneticinin Özelliklerine İlişkin Düşünceleri

Çizelge-7.29: İşletme Sahiplerinin İyi Bir Yöneticinin Özelliklerine İlişkin Görüşleri

İyi yönetici	Adet	Yüzde
Sorumluluk taşınmalı	21	35,0
Dürüst ahlaklı olmalı	28	46,6
Yetenekli olmalı	5	8,3
Mantıklı davranmalı	6	10,0
Toplam	60	100,0

İyi bir yöneticinin niteliklerini dürüst ahlaklı olmak (%46.6), sorumluluk taşımak (%35.0), mantıklı davranmak (%10.0) ve yetenekli olmak (%8.3) şeklinde sıralamaktadırlar. Bir yöneticide dürüst ve ahlaklı olmak vasfını en yüksek oranla tercih eden Babadağ'lı sanayiciler, davranış düzlemi olarak manevî boyutu ön planda tutmaktadırlar.

7.5.5.6. İşyerinin Öncelikli Amacına İlişkin Tutumları

Çizelge-7.30: İşletme Sahiplerinin İşyerinin Öncelikli Amacına İlişkin Görüşleri

Unsurlar	Adet	Yüzde
Kâr	2	3,3

Kaliteli iş üretme	56	93,3
Başkalarına (tüketiciye) yararlı olmak	2	3,3
Toplam	60	100,0

Babadağ'lı sanayiciler, büyük çoğunlukla "kaliteli iş"e önem vermektedirler(%93.3). İşletmelerin temel amacı olan "kâr sağlamak" ise "başkalarına (tüketiciye) yararlı olmak" düşüncesiyle eşit derecede ve çok düşük oranlarda (%3.3) tercih edilmiştir.

Babadağ'lı sanayiciler, kendilerini 'kaliteli iş'le bütünleştirme yönünde büyük bir eğilim göstermişlerdir. Bu sonuç da tezi doğrulamaktadır. Kalite, ahlakın bir fonksiyonudur. Kaliteli iş üretme, Babadağ'lı sanayicilerin iş ahlakını ortaya koyan çok önemli bir unsurdur.

7.5.5.7. İş Dünyasının Hedefiyle İlgili Tutumları

Çizelge-7.31: İşletme Sahiplerinin İş Dünyasının Hedefine İlişkin Görüşleri

İş Dünyasının Hedefi	Adet	Yüzde
Cevapsız	4	6,7
Gemisini kurtaran kaptandır!	2	3,3
Herkese benzeme, vicdanının sesine uy	54	90,0
Toplam	60	100,0

Ankete katılan Babadağ'lı sanayiciler, %90 oranla iş dünyasının hedefinin vicdanının sesine uymak olması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu da Babadağ'lı sanayicilerin iş ahlakını ortaya koyması açısından önemlidir. Çünkü, iş ahlakı uygulamalı bir disiplindir. İnsanların ahlakî kararlar almasına yardım etmezse, büyüleyici olabilir ama yararlı olamaz. Bu da iş ile ahlak arasında bir çatışma olmadığını gösterir. İyi iş, iyi ahlak demektir (McHugh, 1992, s.111).

7.5.5.8. İşverenin Çalışanlara Karşı Görevi Konusundaki Görüşleri

Çizelge-7.32: İşletme Sahiplerinin Çalışanlara Karşı İşverenin Görevlerine İlişkin Görüşleri

İşverenin çalışanlara karşı görevi	Adet	Yüzde
Ahlaki sorumluluk	13	21,7
Ahlaki sorumluluk	13	21,7



Refahı sağlamak	22	36,7
Güvenliği sağlamak	2	3,3
Sağlığı korumak	1	1,7
Maddi olanak sağlamak	15	25,0
Hepsi	7	11,7
Toplam	60	100,0

Babadağ'lı sanayiciler, işverenin çalışanlara karşı öncelikli görevinin “refahı sağlamak” olduğunu (%36.7) belirtirken, “ahlakî sorumluluğu, maddî olanak sağlamayı refahı sağlamakla birlikte düşünmüş; güvenliği sağlamak ve sağlığı korumak gibi görevleri de diğer görevlerden fazlaca ayırmamıştır. Sonuç olarak, Babadağ'lı sanayiciler, kendilerini işçilerin refahını sağlamak konusunda görevli kabul etmektedirler. Bu tercih, geleneksel Türk kültür kodlarıyla tam anlamıyla bütünleşmektedir.

7.5.5.9. İşçi-İşveren İlişkileri Konusundaki Görüşleri

Çizelge-7.33: İşletme Sahiplerinin İşçi-İşveren İlişkilerine İlişkin Görüşleri

İlişkiler	Adet	Yüzde
Dostane	21	35,0
Otoriter	11	18,3
Aile gibi	28	46,7
Toplam	60	100,0

Babadağ'lı sanayiciler, %46.7 oranla işçi-işveren ilişkilerinin aile gibi olması gerektiğine inanırken, %35.0 oranla dostane olması gerektiğini düşünmektedirler. İşçi-işveren ilişkilerinin otoriter olması gerektiğini düşünenlerin oranı ise oldukça düşüktür (%18.3).

İşçi kültürü (iş ahlakı) ile ilgili daha önce yapılan bir araştırmada (Türkdoğan, 1998, s.82) işçilerin işçi-işveren ilişkilerine bakışları ile Babadağ'lı sanayicilerin işçi-işveren ilişkileri konusundaki tutumları, büyük ölçüde aynılık taşımaktadır. Bu anlamda Babadağ'lı sanayicilerin temsil ettiği “şirket kültürü”, Batı önerme ve kurallarına göre düzenlenmiş seküler bir ortam yerine çalışanların yerlilik eğilimleriyle örtüşmektedir. Babadağ'lı sanayicilerin güvenli iş, kaliteli üretim, disiplin, iş ahlakı ve verimlilik performanslarının yüksek olması, böyle bir şirket kültürünü taşımalarından ileri gelmektedir. Bu anlamda çalışanların çalışma alanını (fabrika, atölye, kurum, büro) aile gibi görme eğilimleri Babadağ'lı sanayiciler tarafından yüksek tatmin düzeyine ulaştırdıkları anlaşılmaktadır.

7.5.5.10. Üretimi Artırmak Ve Kalite Kontrolünü Sağlama Yöntemlerine İlişkin Görüşleri

Çizelge-7.34: İşletme Sahiplerinin Üretim Artışı Sağlama ve Kalite Kontrolüne İlişkin Görüşleri

Üretimi Artırmanın Yolu	Adet	Yüzde
Cevapsız	1	1,7
Ücretleri artırmak	1	1,7
İşçinin haklarını korumak	4	6,7
Sağlıklı ve elverişli bir çalışma ortamının sağlanması	27	45,0
İşçi-işveren, işçi-yönetici ilişkileri	22	36,7
İşyerinde Allah korkusunun olması	4	6,7
Hepsi	1	1,7
Toplam	60	100,0

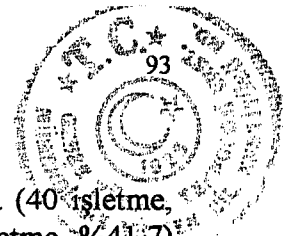
Babadağ'lı sanayiciler, üretimi artışı ve kalite kontrolü sağlamak için "sağlıklı ve elverişli bir çalışma ortamının sağlanmasını %45.0 oranda öncelikle gerekli görmekte-dirler. İkinci düzeyde işçi-işveren, işçi-yönetici ilişkilerine %36.7 oranla önem vermektedirler.

Yine Denizli'deki işçiler üzerinde yürütülen Orhan Türkdoğan'ın aynı çalışmasında (Türkdoğan, 1998, s.89), işçilerin bu soruya verdikleri cevaplarla Babadağ'lı sanayicilerin verdiği cevaplar "sağlıklı ve elverişli bir çalışma ortamının sağlanması" tercihinde en üst düzeyde örtüşmektedir. Bunun yanında Babadağ'lı sanayicilerin işçi-işveren, işçi-yönetici ilişkilerine verdikleri değer, işçilere göre çok daha yüksek olması, Babadağ'lı sanayicilerin daha modern ve rasyonel bir davranış boyutunu ortaya koymaktadır. Bu anlamda Babadağ'lı sanayicilerde işçileriyle birliktelik ve "biz" duygusunun yüksek olduğunu göstermektedir.

7.5.5.11. İşyerinde Bulunan Tesisler

Çizelge-7.35: İşyerinde Bulunan Tesisler

Tesisler	Adet	Yüzde
Sosyal tesis	6	10,0
Kitaplık	1	1,7
Mescit	21	35,0
Hiçbiri	13	21,7
Sosyal tesis ve mescit	15	25,0
Sosyal tesis ve mescit	15	25,0
Sosyal tesis, kitaplık ve Mescit	3	5,0
Sosyal tesis, kitaplık ve Mescit	3	5,0
Sosyal tesis, lokal, mescit	1	1,7
Sosyal tesis, lokal, mescit	1	1,7
Toplam	60	100,0
Toplam	60	100,0



Ankete katılan Babadağ'lı sanayicilerin işletmelerinin çoğunda (40 işletme, %66.6) mescit bulunmaktadır. Mescitten sonra en fazla oranda (25 işletme, %41.7) sosyal tesis, ve kitaplık (4 işletme, %6.6) bulunmaktadır. Mescit sayısının fazla oluşu, daha önce, iş hayatında dinin yeri konusundaki görüşleriyle de paralellik arz etmektedir.

7.5.5.12. Meslek Örgütü Üyeliği Dağılımı

Çizelge-7.36: İşletme Sahiplerinin Üye Oldukları Meslek Kuruluşlarına Göre Dağılımı

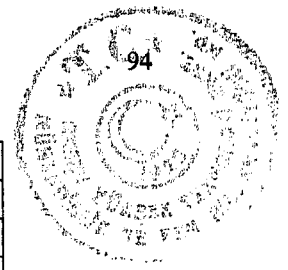
Meslek Kuruluşları	Adet	Yüzde
Hiçbiri	24	40,0
BASİAD	17	28,3
DEĞİAD	3	5,0
MÜSİAD	2	3,3
İhr.Bir.	7	11,7
Basiad, degiad, ihr bir.	1	1,7
Basiad, müsiad	5	8,3
Densad	1	1,7
Toplam	60	100,0

Ankete katılan Babadağ'lı sanayicilerin hepsi denizli Sanayi Odası ve Denizli Ticaret Odası üyesidirler. Bu meslek örgütlerinin yanında tablodan görüleceği üzere başka bir çok meslek örgütü üyelikleri de vardır. Babadağ'lı sanayiciler, sivil toplumun vaz geçilmez unsurları olan meslek örgütlenmesine tamamen açık oldukları gibi, toplumsal dönüşümün de öncüsü konumundadırlar. Üyesi oldukları meslek örgütleri arasında yine Babadağ'lı sanayicilerin 1996'da kurdukları Babadağ'lı Sanayiciler ve İşadamları Derneği (BASİAD) en fazla tercih ettikleri (%38.3 oranla) meslek örgütüdür. Bu sonuç da "cemaat değerleri"nin, makro yapı Denizli'deki sanayiciler arasında etkili bir rol oynadığını ve sürekliliğini koruduğunu ortaya koymaktadır.

7.5.5.13. Üyesi Oldukları Meslek Kuruluşunun Faaliyetlerine Katılma Durumları

Çizelge-7.37: İşletme Sahiplerinin Üye Oldukları Meslek Kuruluşlarının Faaliyetlerine Katılma Durumları

Meslek Kuruluşlarının Faaliyetlerine Katılma	Adet	Yüzde
Cevapsız	1	1,7
Cevapsız	1	1,7
Devamlı katılım	16	26,7
Devamlı katılım	16	26,7



Bazen katılım	24	40,0
Kararsız	2	3,3
Nadiren katılım	12	20,0
Hiç katılmam	5	8,3
Toplam	60	100,0

Babadağ'lı sanayiciler, üyesi oldukları meslek örgütlerinin faaliyetlerine katılma dereceleri oldukça yüksektir (devamlı katılım, %26.7; katılım, %40.0; nadiren katılım, %20.0). Bu sonuçlar, cemaat değerlerinin yeniden üretildiği bir fonksiyona da sahip olan meslek örgütlerinin Babadağlılar açısından önemini ortaya koymaktadır. Meslek örgütlerine verilen önem, Fukuyama'nın "Güven" isimli kitabında da ortaya koyduğu gibi, sivilleşmenin yüksek düzeyde gerçekleştiğine ve toplumsal güvenin yükselmekte olduğu bir yapıya işaret etmektedir.

7.5.6. Sosyal Dayanışmaya İlişkin Değer Dağılımı

7.5.6.1. Fakirliğin Önlenebilmesi İçin Hangisi Önemlidir?

Çizelge-7.38: İşletme Sahiplerinin Fakirliğin Önlenmesine İlişkin Görüşleri

Önlemler	Adet	Yüzde
Mal ve servet birikimi	1	1,7
Şahsi gayret ve başarı	6	10,0
Dini ve ahlaki sorumluluk bilinci (zekat, sadaka vb)	8	13,3
Yeni gelir dağılımı politikaları	9	15,0
Sanayileşme ve işletmeciliğin yaygınlaştırılması	36	60,0
Toplam	60	100,0

Babadağ'lı sanayicilerin, ülkemizde oldukça yükseldiği görülen fakirlik ile bir kısım sosyal, ekonomik, kültürel ve ahlaki bozulmaların giderilmesinde, öngördükleri temel politikaların başında sanayileşme ve işletmeciliğin yaygınlaştırılması (%60.0 oranda) gelmektedir. İkinci önceliği ise yeni gelir dağılımı politikalarına (%15.0 oranla) verdikleri, üçüncü önceliği dini ve ahlaki sorumluluk bilincinin yükselmesi gereği (%13.3 oranında) yönünde kullandıkları, şahsi gayret ve başarı yönelimli olmayı dördüncü öncelik olarak (10.0 oranla) gördükleri anlaşılmaktadır.

7.5.6.2. Bağışta Bulunmak İsteseniz Hangisine Öncelik Verirsiniz?

Çizelge-7.39: İşletme Sahiplerinin Bağışta Bulunma Yönelimleri

Tesisler	Adet	Yüzde
Cevapsız	1	1,7
Cevapsız	1	1,7
Cami	4	6,7

Okul	27	45,0
Hastane	9	15,0
İstihdam yaratıcı tesisler	9	15,0
Hepsi	10	16,6
Toplam	60	100,0

Tablodan da görüldüğü gibi, Babadağ'lı sanayiciler içinde faaliyet gösterdikleri topluma bağışta bulunmak ve katkı sağlamak konusunda son derece aktiftirler. Bağış yaparken ilk sırada en fazla oranla (%46.7) okulu tercih etmeleri, bu sosyal dayanışma yönelimli davranışlarında eğitime daha fazla önem verdiklerini göstermektedir.

7.5.7. Dinî Etkinlikler ve Kimikleşme

7.5.7.1. Dini Görevlerinizden Hangisini Uygulayabiliyorsunuz?

Çizelge-7.40: İşletme Sahiplerinin Dini Görevlerini Uygulama Durumları

Dini Görevler	Adet	Yüzde
Cevapsız	2	3,3
Namaz kılmak	1	1,7
Oruç tutmak	2	3,3
Zekat vermek	2	3,3
Sadece Cuma namazı	3	5,0
Hiçbiri	2	3,3
Hepsi	31	51,7
Oruç, zekat, sadece Cuma	17	28,3
Toplam	60	100,0

Tablodan da görüldüğü gibi Babadağ'lı sanayiciler arasında "dindarlık" oranı, %93.3'tür. Sanayicilerimiz Denizli kent ortamında namaz kılmak, oruç tutmak, zekat vermek gibi dindarlık kodlarını sürdürmektedirler. Bu pratikler, sanayicilerin sadece Allah ile kendileri arasındaki görev şuurunun, sorumluluk duygusunun yerine getirilmesi olarak kabul edilmemelidir. Aynı zamanda referans çerçevesini, algı alanını, toplumu değerlendirme ve iş ahlakını da belirleyen bir unsur olarak değerlendirilmelidir.

Din önemli bir sosyal kurumdur. B. Malinowski, araştırmalarında, günümüze gelinceye kadar insanlık tarihinde dinsiz bir topluma rastlanmadığını ortaya koymuştur (Malinowski, 1990, s.7). MacIver ise, dini, ahlakî hayatımızın döl yatağı kabul etmiş, hatta dinin davranış kurallarını belirlediği tezini ileri sürmüştür (MacIver, 1995, s.168-175).

Batılı işletmeci ve sanayicilerin sistem düşüncesini oluşturan parametreler, gözlemlenebilir ya da dünyevî seküler olaylardır. Müslüman yönetici veya çalışanlar ise, sistem düşüncesine daha geniş bir perspektiften bakmaktadırlar. Onlar, karar vermede seküler ilişkiler kadar metafiziksel olayların da dikkate alınması gerektiğine inanmaktadırlar. Bu nedenle, ABD'li bir yönetici, yaşlı bir işgöreni işten çıkarma kararını verirken, bunun örgüt moralini bozabileceğini, ya da uzun yıllar başarılı



hizmette bulunan bir kişiyi işten çıkarmanın "ayıp" olacağı gerekçesiyle tereddüt ederken, Müslüman yönetici, aynı tereddüt halini, bunun bir "günah" olacağı ve kıdemli işgörene yapılan bu nazik olmayan işleminden Allah'ın memnun kalmayacağı gerekçeleriyle ıstırap duyacaktır.

7.5.7.2. Kendinizi Ne Olarak Hissediyorsunuz?

Çizelge-7.41: İşletme Sahiplerinin Kimlik Tanımlamaları

Kimlik tanımı	Adet	Yüzde
Cevapsız	1	1,7
Türk	3	5,0
Müslüman-Türk	44	73,3
Müslüman	2	3,3
İnsan	10	16,7
Toplam	60	100,0

Babadağ'lı sanayicilerin %73.3'ü kendilerini Müslüman-Türk olarak tanımlarken, %16.7'si daha geniş bir perspektiften bakarak daha geniş bir tanımla "insan" nitelemesini yeterli görmüştür.

Babadağ'lı sanayicilerde aidiyet bilinci Müslüman-Türk kimliklendirmesini ağırlıklı kabul etmelerinden de anlaşılacağı gibi, bir hayli yüksektir. Bu anlamda bir kimlik kaymasının son derece düşük düzeyde olduğu Babadağ'lı sanayiciler için söylenebilir. Babadağ'lı sanayiciler dindarlık ile akılcı ve bilimsel bir dünya görüşünü karşıt olarak algılamamaktadırlar. Daniel Lerner ve Frederick Frey tarafından gündeme getirilen dini ideolojiyle kentleşme ve modernleşme arasında olumsuz ilişkiler bulunduğu tezi, Babadağ'lı sanayiciler örneğinde boşlukta kalmaktadır. Ancak Paul Magnarella bir antropolog olarak, modernleşme ile geleneksellik ve dini değerler arasında bir çelişkinin bulunmayacağını, bunların anti-etikal değerler olmayacağını savunmuştur. Babadağ'lı sanayiciler için, bu tezin daha açıklayıcı olduğu söylenebilir. Türkiye'de de ekonomik kalkınma ile din arasındaki yakınlaşmaya Veberci bir görüş getiren aydınlar vardır. Cem Kozlu'nun çalışması bu bağlamda zikredilebilir. "Ekonomi ve Muhafazakarlık", "Ekonomi ve Milliyetçilik", "Ekonomi ve Din" başlıklı üç ayrı incelemesinde Kozlu: "kişiler, şirketler ve ülkeler arasındaki işbirliğini kolaylaştıran, güven unsurunu oluşturan ortak değerlerden biri, muhafazakarlık, milliyetçilik, öteki de dindir" demektedir (Kozlu, 1997). Tıpkı, Paul J. Magneralla gibi Kozlu da, gelenekli değerlerin ve muhafazakarlığın anti-etikal (karşıt-ahlakî) değerler olmadığı, aksine kişileri, toplumları ya da kuruluşları birbirlerine yaklaştıracak, güçlü kılabilecek unsurlardan biri olduğunu ileri sürmektedir. Yine aynı doğrultuda Francis Fukuyama, "Güven" adlı eserinde de milliyetçilik, muhafazakarlık ve din değerlerinin toplumsal kalkınmada ne kadar önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır (Fukuyama, 1998) Güven duygusu, dayanışma, inanç sistemleri ve bağlılık ilkeleri, Babadağ'lı sanayicilerin tanımlanmasında cemaat kimliğinin birer yansıması olarak ortaya konulmaktadır. Cemaatlaşma yıkıldığında, toplumlar çözülmekte, "anomia" adı verilen norm bozukluklarına sürüklenmektedirler. Kişiliklerin yozlaşması, kalabalıklar içindeki yalnızlıkların sürüklediği bunalımlar, fertleri yabancılaşma diye bilinen bir benlik yanılmasına sürükler. Bu durum, çoğu kez, cemiyetçi yapıda güven duygusunun

yitirilmesine, sorumluluğun ve sosyal bağların çözülmesine neden olur. Bu açıdan muhafazakarlık ve din gibi büyük değerler, toplumun çimentosu, adeta silikat tabakasıdır.

Ahlak, isteklere ve davranış kaidelerine dönüştürülmüş dindir veya başka bir ifadeyle, insanın istekli davranışı veya Allah'ın varlığı gerçeğine uygun bir şekilde diğer insanlara karşı tavrıdır "İman edin ve iyi amellerde bulunun" Kur'an-ı Kerim'in sık sık tekrarlanan (en az 50 defa) bu talebi, insanların tatbikatta birbirinden ayırmak istedikleri şeylerin beraber olması lüzumunu belirtiyor. Bu ayet, din (iman edin) ile ahlak (iyi amellerde bulunun) arasında tefrik yapmakta ve aynı zamanda bunların beraber olmasını istemektedir. Fakat Kur'an-ı Kerim, ters taraftan da bir bağ kurarak dinin ahlakta kuvvetli teşvik bulabileceğine işaret ediyor: "Sevdiğiniz şeylerden infak etmeden iman etmiş olmazsınız." Yani imana gel ki iyi insan olası" denmiyor. Tam tersine, iyi insan ol ki iman etmiş olası. (İzzetbegoviç, 1993, s.153-157).

7.5.8. Medyatik Kültürdeki Gelişme İle İlgili Değer Dağılımı

7.5.8.1. günlük gazete okur musunuz?

Çizelge-7.42: İşletme Sahiplerinin Gelişme Nedenlerine İlişkin Görüşleri

Gazete Okuma	Adet	Yüzde
Evet	58	96,7
Hayır	2	3,3
Toplam	60	100,0

Babadağ'lı sanayicilerin %96.7'si günlük gazete okumaktadır.

7.5.8.2. Hafta Tatilinizi Nasıl Geçiriyorsunuz?

Çizelge-7.43: İşletme Sahiplerinin Hafta Tatillerini Değerlendirme Yöntemleri

Hafta sonu tatili	Adet	Yüzde
Cevapsız	4	6,7
Evde istirahat	38	63,3
Alış-veriş yaparak	1	1,7
Lokale giderek	1	1,7
TV seyrederek	1	1,7
TV seyrederek	1	1,7
Yurt dışı seyahati	1	1,7
Yurt dışı seyahati	1	1,7
Okuyarak	7	11,7
Okuyarak	7	11,7
Evde istirahat ve alışveriş	7	11,7



Toplam	60	100,0
--------	----	-------

Babadağ'lı sanayicilerin büyük çoğunluğu (%63.3) hafta sonu tatillerini evde istirahat ederek geçirmektedirler. Ayrıca ikinci yoğunlukla tercih ettikleri hafta sonu değerlendirmesi, "okumak" ve "alışveriş yapmak"tır (%11.7). Bu soruyu cevapsız bırakan sanayiciler, (%6.7) çok yoğun çalışmalarından dolayı hafta sonu tatili imkanlarının olmadığını belirtmişlerdir. Bu sanayiciler, hafta sonu tatilini bir lüks olarak görmektedirler.

7.5.8.3. Günde Kaç Saat TV İzliyorsunuz?

Çizelge-7.44: İşletme Sahiplerinin TV izleme Durumları

saat	Adet	Yüzde
1	15	25,0
2	26	43,3
3	12	20,0
4	2	3,3
5 ve üzeri	5	8,3
Toplam	60	100,0

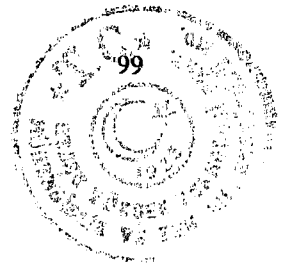
Ankete katılan sanayiciler, %43.3 oranla günde 2 saat televizyon izlerken, %25.0 oranla 1 saat, %20.0 oranla 3 saat, %8.3 oranla 5 saat ve üzerinde televizyon izlemektedirler.

Babadağ'lı sanayicilerde medyatik kültür etkilerinin işçilere göre daha az olduğu işçilere sorulan soruya verilen cevap oranlarıyla (Türkdoğan, 1998, s.57) yapılan karşılaştırmada ortaya çıkmaktadır. Babadağ'lı sanayicilerin tercih ettikleri televizyon programları da dikkate alındığında toplumsal dokuda zararlı etkiler meydana getiren medyanın olumsuz etkilerine daha az maruz kalmayı tercih etmektedirler.

7.5.8.4. TV'de Daha Ziyade Hangi Programları Seyrediyorsunuz?

Çizelge-7.45: İşletme Sahiplerinin Tercih Ettikleri Televizyon Programları

programlar	Adet	Yüzde
Sinema	5	8,3
Açık oturum	14	23,3
Eğlence programları	4	6,7
Haberler	24	40,0
Spor programları	5	8,3
Spor ve açık oturum	3	5,0
Spor ve açık oturum	3	5,0
Sinema, spor ve haber	3	5,0
Sinema, spor ve haber	3	5,0



Sinema ve açık oturum	2	3,3
Toplam	60	100,0

Babadağ'lı sanayiciler daha çok (%40.0 oranla) sadece haber izlemektedirler. Haber programlarıyla birlikte diğer programları da seyredenlerin oranı %5.0'tir. Sanayicilerin %23.3'ü ise sadece açık oturum programlarını tercih etmektedirler.

7.5.9. Ülke Yönetimi ve Ülke Ekonomisi İle İlgili Yargıları

7.5.9.1. Türkiye'nin Yönetiminden Memnuniyet Durumları

Çizelge-7.46: İşletme Sahiplerinin Türkiye'nin Yönetiminden Memnuniyet Durumları

Ülke yönetiminden memnuniyet	Adet	Yüzde
Evet	18	30,0
Hayır	34	56,7
Cevapsız	8	13,3
Toplam	60	100,0

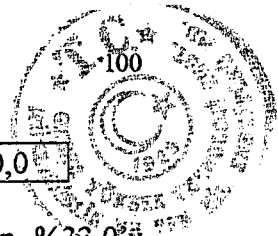
Babadağ'lı sanayiciler %56.7 oranında ülke yönetiminden memnun değildirlir. Sanayiciler %30.0 oranında yönetimden memnun olduklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların %13.3'ü ise bu soruyu cevapsız bırakmayı tercih etmişlerdir.

Ülke yönetimiyle ilgili soruya olumlu ya da olumsuz cevap verenlerin oranının yüksek olması (%86.7) politik konulara olan yatkınlıklarından kaynaklanmaktadır.

7.5.9.2. Olumsuz Değerlendirenlerin Nedenleri

Çizelge-7.47: İşletme Sahiplerinin Türkiye'nin Yönetiminden

Memnun olmama nedenleri	Adet	Yüzde
Cevabı evet ya da cevapsız olanlar	24	40,0
Sürekli iktidar muhalefet çatışması	15	25,0
İktidarın başarısızlığı	3	5,0
Medyanın propagandası	4	6,7
Medyanın propagandası	4	6,7
Demokratik devlet düzeninin henüz rayına oturmayışı	14	23,3
Demokratik devlet düzeninin henüz rayına oturmayışı	14	23,3



Toplam	60	100,0
--------	----	-------

Ülke yönetiminden memnun olmayan 36 (%60.0) katılımcıdan %33.0'u sürekli iktidar muhalefet çatışmasını neden olarak gösterirken, %30.0'u ise, demokratik devlet düzeninin henüz rayına oturmayışını göstermişlerdir.

Babadağ'lı sanayicilerin "sürekli iktidar muhalefet çatışmasını", menuniyetsizlik sebeplerinin başına yerleştirmelerinin kökeninde, sosyal örgütlenmedeki farklılıkların ve burdan kaynaklanan çatışmaların az olduğu Türk siyasal ve kültürel yapısının izlerini taşımaktadırlar. Bilindiği gibi Osmanlı'da Batı tarihsel ve kültürel gelişmelerinde gözlenen sınıf mücadelesi yerine meslekî gruplar ve birbirleriyle sağladıkları dayanışma, bütünleşme unsurları vardır.

7.5.9.3. Özelleştirme Hakkındaki Görüşleri

Çizelge-7.48: İşletme Sahiplerinin Özelleştirme İle İlgili Görüşleri

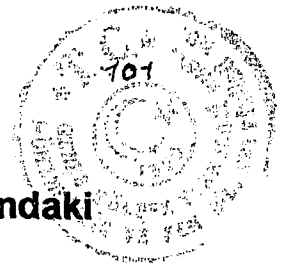
Özelleştirme	Adet	Yüzde
Stratejik kamu malları satılmamalı	10	16,7
Yabancı sermaye de alabilmeli	6	10,0
Devlet işletmeciliği bırakmalı	41	68,3
Herhangi bir bilgim yoktur.	3	5,0
Toplam	60	100,0

Babadağ'lı sanayiciler, devletin işletmeciliği bırakması gerektiğini (%68.3), diğer taraftan stratejik kamu mallarının da satılmaması gerektiğini düşünmektedirler (%16.7). Sanayiciler, devlet ekonomisinin küçülmesi durumunda Türk ekonomisinin daha fazla dışa açılacağına ve gelişeceğine inanmaktadırlar. Devletçi ekonomiye karşı, aşağıdan yukarıya doğru yaratılan bir toplumsal ekonomik modeli ortaya koymaktadırlar. Türkiye ekonomisi ve Denizli kent ekonomisi içerisinde Babadağ'lı sanayiciler, girişimcilik kültürleriyle modern ve uygar ülkelerin sergilediği, yerel karar alma ve uygulama mekanizmalarına sahip, fiilî bir ekonomik adem-i merkeziyetçiliği de temsil etmektedirler.

7.5.9.4. Etkin Baskı Gücü Konusundaki Tanımları

Çizelge-7.49: İşletme Sahiplerinin Etkin Baskı Gücü Tanımları

Baskı gücü	Adet	Yüzde
Kamuoyu	10	16,7
Medya	42	70,0
Parlamento	4	6,7
Hiçbiri	4	6,7
Toplam	60	100,0
Toplam	60	100,0

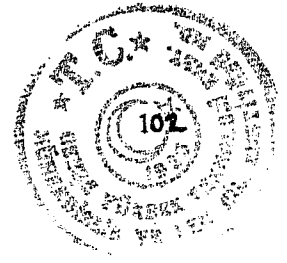


7.5.9.5. AB Üyeliğimizin Ülkemize Etkisi Konusundaki Görüşleri

Çizelge-7.50: İşletme Sahiplerinin AB Üyeliğinin Ülkemize Etkisi Konusundaki Görüşleri

AB Üyeliği	Adet	Yüzde
dini ve sosyal yapımıza zarar verir	3	5,0
sanayimizin ve ticaretimizin gelişmesini sağlar	25	41,7
Türkiye'nin modernleşmesini sağlar	10	16,7
insan haklarını ve demokratikleşmeyi sağlar	19	31,7
hiçbir katkı sağlamaz	2	3,3
kararsız	1	1,7
Toplam	60	100,0

Babadağ'lı sanayicilerin, Türkiye'nin AB üyeliği ile ilgili beklentileri, sanayimizin ve ticaretimizin gelişeceği yönündedir (%41.7). İnsan haklarını ve demokratikleşmeyi sağlayacağı yönündeki beklenti ise %31.7 oranındadır. Türkiye'nin modernleşmesini sağlayacağı yönündeki beklenti sahiplerinin oranı ise %16.7'dir. AB üyeliğinin dini ve sosyal yapımıza zarar vereceği şeklindeki olumsuz kanaat sahiplerinin oranı ise %5.0 iken hiçbir katkı sağlamayacağını düşünen katılımcıların oranı ise %3.3'tür.



SONUÇ

Araştırmanın dayandığı temel hipotez, sanayileşme sürecinin itici gücü olarak, gelenekli yapının modern teknolojiye uyum sağladığı, Denizli ili Babadağ ilçesi grubunun ortaya koyduğu örnekle açıklanmaya çalışılmıştır.

Babadağ grubu, makro yapıda (Denizli’de) geçirdikleri süreçte modern sanayinin öncülüğünü üstlenmişler, Denizli kent ekonomisine ve Türkiye ekonomisine çok önemli katkılar sağlamışlardır. Araştırmanın ortaya koyduğu bir diğer gerçek, Babadağ grubunun bu öncülük rolünde temsil ettikleri ahlaki ve sosyo-kültürel değerlerin ve buna bağlı olarak oluşturdukları sosyal ve iktisadî yapılanmaları en önemli etken olmuştur.

Babadağ’lı sanayiciler üzerinde yapılan anket sonuçları da bu varsayımımızı doğrulamıştır. Buna göre, Babadağ’lı sanayicilerin yetiştikleri gelenekli Babadağ kasabası ortamında edindikleri sosyo-kültürel değerleri, iş ahlakları, sosyal dayanışmaya ilişkin tutumları, girişimcilik kültürleri Denizli’deki sanayi kalkınmasını olumlu yönde etkileyen, sanayileşmeyi destekleyen bir rol oynamaktadır.



KAYNAKLAR

1. AKÇA F. Akçakoca, "Laodikya, Laodikeia -Yunanlılardan Selçuklu'nun İnkırazına Kadar", Denizli, 1937
2. ATALAY Beşir, Sanayileşme Ve Sosyal Değişme (Kırıkkale Araştırması), DPT. Sosyal Planlama Başkanlığı, Sosyal Planlama Dairesi, yay. No: 1917/377, Ankara,1983
3. BOUTHOU L Coston Zihniyetler (Kişi ve Toplum Arasında Zihin Uygulama Dahil Psikososyolojik Bir İnceleme) Çeviren Prof.Dr.Selmin EVRİM, Edabiyat Fakültesi Basım Evi İstanbul, 1975 İstanbul Üniversitesi Yayın No: 2030
4. Babadağlılar Albümü (İstanbulda İkamet Eden Babadağlılar 1998)
5. CİLLOV Haluk, Denizli El Dokumacılığı Sanayii, İsmail Akgün Mat., İst., 1949
6. CİVELEK Şevket ve Diğerleri, "Babadağ İlçesi'nde Eğitim Öğretim Durumu", I. Babadağ Sempozyumu, PAÜ, Denizli, 1-2-3- Aralık 1999
7. ÇELEBİ Nilgün, Aydın'daki Küçük Sanayileri Sosyolojik Açıdan Değerlendirilmesi, Ege Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yay. No:26, İzmir, 1983
8. DİE Denizli Bölge Müdürlüğü, Denizli Küçük ve Orta Ölçekli Dokuma İşletmeleri Envanteri, 1993
9. DİKEN Ahmet, "İşletmelerde İş Ahlakı ve Sosyal Sorumluluk", Siyasette Ve Yönetimde Etik Sempozyumu Bildirileri, SAÜ. İİBF. Ve ATSO. Ortak Yayını, Adapazarı,1998
10. DTO,Ekonomik Yönü İle Denizli1996, DTO Yay. No:23, Denizli, 1996
11. DTO, Ekonomik Yönü İle Denizli 1997, DTO Yay. No:24, Denizli, 1997
12. DÖNEK Ekrem, "Türk Toplumunda İş Ahlakı Ve Ekonomik Gelişmesinde Ahilik Kültürünün Yeri Ve Önemi", Siyasette Ve Yönetimde Etik Sempozyumu Bildirileri, SAÜ. İİBF. Ve ATSO. Ortak Yayını, Adapazarı,1998
13. ERARI Ferhat, "Denizli Tekstil Sektörünün Yeri, Önemi Ve Sorunlarına İlişkin Çözüm Önerileri", DETMA Denizli Tekstil Kongresi, 21-22 Mart 1997
14. ERKEN Veysi, Bir Sivil Örgütlenme Modeli Ahilik, Seba Yay., Ankara, 1988
15. FUKUYAMA Francis, Güven Sosyal Erdemler ve Refahın Yaratılması, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 1998
16. GÖKÇE Turan, "XVI. Yüzyılda Babadağ:Kadı Köyü", I. Babadağ Sempozyumu, PAÜ,Denizli, 1-2-3 Aralık 1999



17. GÜLER Şevki, Sosyo-Ekonomik Yapısı İtibarı İle Babadağ Dokumacıları, Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1973
18. GÜLER Şevki, Çağdaş Snayide İşçi İşveren İlişkilerinin Anlamı, Ankara Üniversitesi, DTCF. Yayınları No:283, Ankara, 1979
19. GÜLLÜLÜ Sabahattin, Ahi Birliklerinin Sosyoloji Açısından, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1992
20. HAZAR Atila, Ahilik Sisteminde Temel İşletmecilik Kuralları ve Günümüz Türk İşletmeciliğine Kazandırılması İle İlgili Bir Model Yaklaşımı, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Bölümü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1990
21. İNCEOĞLU Necati, “Tarihsel Süreç İçinde Denizli Kentindeki Yapısal Değişiklikler- Kentleşmede Sürdürülebilirlik Politikaları”, Denizli’de Sanayileşme ve Kentleşme Sempozyumu Bildirileri, T.M.M.O.B. Yayınları, Yay. No:230, Denizli, 15,16,17 Ekim 1999
22. İZZETBEGOVİÇ Aliya, Doğu Batı Arasında İslam, Çev.:Salih Şaban, Nehir Yayınları, İstanbul, 1993
23. KAVAK Şeref, “Çalışma Sermayesi Tüccardan Duran Varlıklar Ve İşçilik Dokumacıdan Ortaklık Olmayan Ortaklık “Tekstilde Babadağ Modeli Kalkınma””, I. Babadağ Sempozyumu, PAÜ, Denizli 1-2-3 Aralık 1999
24. KOÇAK Servet, Başmanav, Seçil, Ege Bölgesi’nde Küçük Ve Orta Boy Sanayi Profili, KOSGEB Yayınları, Ankara, 1997
25. MAGNARELLA Paul J., Tradition And Change in a Turkish Town, Schenkman Publishing Company, Cambridge, 1981
26. MAGNARELLA Paul J., Bir Köyün Serüveni Gürcüler Arasında Gelenek, Göç ve Değişim, Çev., Çev.:Nurettin Elhüseyni, Sinatle Yayınları, İstanbul, 1997
27. MUCCHIELLI Alex, Zihniyetler, İletişim Yayınları Cep Üniversitesi Kitapları, İletişim Yayınları, İstanbul 1991
28. MUTLUER Musafa, Gelişimi, Yapısı ve Sorunlarıyla Denizli Sanayii, Denizli Sanayi Odası Yayınları, İzmir 1995
29. MÜSİAD, İş Hayatında İslam İnsanı, MÜSİAD Araştırma Raporları-9, Aralık 1994
30. NAİSBİTT John, Megatrendler Asya, Çev. Ulaş Kaplan, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1997



31. NAKVİ N. Haydar, Ekonomi Ve Ahlak, Çev. İlhan Kutluer, İnsan Yayınları, İstanbul, 1985
32. ORMAN Sabri, Gazali'nin İktisat Felsefesi, İnsan Yayınları, İstanbul, 1998
33. ÖZÇELİK Selahattin, XIX. Yüzyılda Denizli-Babadağ'da (Kadıköy) Sosyal ve İktisadî Hayat (Temettuat Defterleri'ne Göre), VII. Milletlerarası Türkoloji Kongresi, İstanbul, 8-12 Kasım 1999
34. ÖZPINAR Yahya, "Babadağ'ın Dünü ve Bugünü", BASİAD Yayınları, No:1, Denizli, Aralık 1997
35. ÖZPINAR Yahya ve diğerleri, "Babadağ İlçe Merkezi Gündoğdu Heyelanı", I. Babadağ Sempozyumu, Tarihte ve Günümüzde Babadağ, Ed. Yahya Özpınar, Pamukkale Üniversitesi, Denizli, 1-2-3 Aralık 1999
36. QUATAERT Donald, Sanayi Devrimi Çağında Osmanlı İmalat Sektörü, İletişim Yayıncılık, İstanbul 1999
37. SAĞLAM Kemal, "Nereden Geldik", BASİAD Dergisi, Sayı: 1, Denizli, Mart 1998
38. SARIKAYA Mustafa, "Denizli İli -Coğrafyası, Tarihi, Şehri ve Turistik Önemi, Denizli, 1963
39. SARITAŞ İlyas, "İş Ahlakı Ve Sosyal Sorumluluk", Siyasette Ve Yönetimde Etik Sempozyumu Bildirileri, SAÜ. İİBF. Ve ATSO. Ortak Yayını, Adapazarı, 1998
40. SMITH Anthony D., Toplumsal Değişme Anlayışı, Çev. Ülgen Oskay, Gündoğan Yay. Ankara, 1996
41. SOYKUT Refik H., Ahilik (İnsanlık Bilimi), Türkiye Halk Bankası Yayınları, Ankara, 1980
42. ŞAHİN Adem, "Sanayinin Ve Özellikle Tekstilin Denizli'nin Gelişmesindeki Önemi", Denizli'nin Ekonomik Gelişmesi İAV Yay. Denizli, 1997
43. TAŞ Tefik, Atlas Dergisi, Sayı: 76, Temmuz, 1999
44. TOKER Tarhan, Denizli Tarihi, Denizli, 1967
45. TÜRKDOĞAN Orhan, İslam Ekonomik Sistemi ve Weberci Görüşler, Turan Yayıncılık İstanbul 1996
46. TÜRKDOĞAN Orhan, İşçi Kültürünün Yükselişi (İş Ahlakı), Timaş Yay., İst., 1998
47. TÜRKDOĞAN Orhan, Sanayi Sosyolojisi, Töre Devlet Yayınevi, Ankara, 1981



48. TÜRKOĞAN Orhan, Çağdaş Türk sosyolojisi, Turan Yayıncılık, İstanbul, 1995
49. ÜLGENER, Sabri F., Zihniyet Aydınlar ve İzmler, Mayaş Yayınları, Birinci Baskı, İstanbul, 1983
50. ÜLGENER, Sabri F., İktisadi Çözölmenin Ahlak ve Zihniyet Dünyası, Der Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 1991
51. ÜLGENER, Sabri F., Darlık Buhranları ve İslam İktisat Siyaseti, Mayaş Yayınları, İstanbul 1984
52. WEBER Max, Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu, Çev. Zeynep Gürata, Ayraç Yay. Ankara, 1997
53. ZAIM Sabahattin, İslam- İnsan-Ekonomi, Yeni Asya Yay., İstanbul, 1992



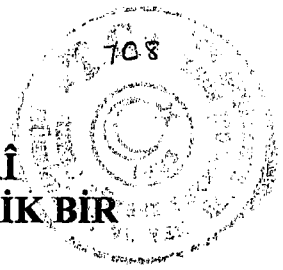


ÖZGEÇMİŞ

12.07.1973 yılında KahramanmaraŐ'ın Elbistan ilçesinde doğdu. İlkokulu Ankara Hamdullah Suphi Tanrıöver İlkokulunda, ortaokulu Ankara Cumhuriyet Lisesi orta kısmında, lise tahsilini Ankara Atatürk lisesinde tamamladı. Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü mezunudur.

Pamukkale Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, Yönetim ve Çalışma Psikolojisi A.B.D.'da araştırma görevlisidir.





**BABADAĞ'LI SANAYİCİLERİN DENİZLİ'DEKİ SİNÂİ
KALKINMAYA ETKİLERİNİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK BİR
ARAŞTIRMA
(BABADAĞ'LI SANAYİCİLERİN SOSYO-KÜLTÜREL DEĞERLERİ)
ANKET FORMU**

Sayın İşletme Sahibi,

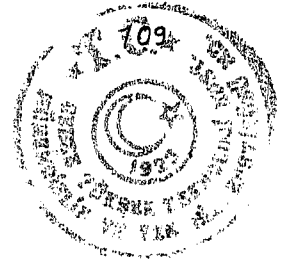
Bu çalışma, Babadağ'lı sanayicilerin, "Babadağ'lı" ve "sanayici" kimlikleriyle, Denizli'nin sanayileşme sürecindeki yerini belirlemek için yapılmıştır. Bu anlamda daha gerçekçi bir açıklama getirmek için aşağıdaki anket soruları hazırlanmıştır. Vereceğiniz bilgiler tarafınızın izni olmadan yayınlanmayacak ve üçüncü şahıslara verilmeyecektir.

Bu bilimsel çalışmaya olan katkılarınızdan dolayı teşekkür eder, saygılar sunarım.

Arş. Gör. Türkmen Taşer AKBAŞ

Not: Soruların sadece bir tek şıkkını kutu içine işaretleyiniz.

- Cinsiyeti: a. Erkek b. Kadın
- Yaşınız: (.....)
- Eğitim Durumu:
 a. İlkokul mezunu b. Ortaokul mezunu
 c. Lise veya dengi okul mezunu d. Yüksekokul mezunu
- Doğum Yeri:
 a. Babadağ'ın Köyü b. Babadağ İlçe Merkezi
 c. Denizli İl Merkezi d. Diğer
- Babadağ'dan kaç yılında ayrıldınız? (.....)
- Kaç yıldan beri bu işle uğraşıyorsunuz? (.....)
- Önceki mesleğiniz nedir?
 a. Dokumacı b. Sanayici c. Esnaf d. Tüccar
 e. Serbest Meslek f. Memur g. Diğer.....
- Babanızın mesleği nedir?
 a. Dokumacı b. Sanayici c. Esnaf d. Tüccar
 e. Serbest Meslek f. Memur g. Diğer.....
- İşletmenin kuruluş tarihi: (.....)



10. İşletmenizin hukukî yapısı nedir?

- a. Anonim Şirket b. Limited Şirket
 c. Komandit Ortaklık d. Diğer (.....)

11 Çalıştırdığınız işçi sayısı ne kadardır? (.....)

12. İşletmenizin sabit sermaye tutarı (yatırım büyüklüğü) ne kadardır?

- a. 100 bin dolar
 b. 100 bin – 500 bin dolar arası
 c. 500 bin – 1 milyon dolar arası
 d. 1milyon – 5 milyon dolar arası
 e. 5 milyon dolardan çok

13. Sahip olduğunuz ya da yönetmekte olduğunuz işletmenin ilk sermayesini en fazla hangi yoldan elde ettiniz?

- a. Babamdan kaldı b. Arazilerimi sattım
 c. Yurtdışında tasarruf ettim d. Ortaklık kurdum
 e. Kendim çalışarak kazandım f. Devletten kredi aldım
 g. Diğer.....

14 Üretmiş olduğunuz malınızın kalitesini yerli, yabancı ve büyük işletmeler karşısında nasıl değerlendiriyorsunuz?

- a. Düşük kaliteli b. Normal kaliteli c. Yüksek kaliteli
 d. Standartlara uygun e. Diğer (.....)

15. Kullandığınız teknolojiyi değerlendirir misiniz?

- a. Modern b. Günümüze uygun c. Demode olmak üzere
 d. Demode e. Diğer

16. İşletmede üst yönetim işlerini kim ya da kimler yürütüyor?

- a. İşletme sahibinin kendisi ve/veya eşi, çocukları ve akrabaları
 b. Profesyonellik ve uzmanlık vasıflarına sahip yöneticiler
 c. Kamudan emekli olmuş bürokratlar
 d. Diğerleri (varsa belirtiniz).....



17 Yönetim işlerinin bir kısmını alt kademe idarecilere devretme durumunuz?

- a. Yetkilerimizin tamamını devredebiliriz.
- b. Yetkilerimizin bir kısmını devredebiliriz.
- c. Bu konuda bir fikrimiz yoktur.
- d. İşletmemizin bütün yönetimini başkalarına devretmekten endişe duyarız.
- e. İşletmede bütün kararları kendimiz alırız.

18. Girişimcilik kültürünüzün kaynağı nedir?

- a. Eğitim
- b. Aile
- c. Babadağ'lı olmak
- d. Dernek ve Kulüpler
- e. Resmî kurumlar
- f. Başkalarının teşviki

19. İşletmenin başarılı olabilmesi için hangisi önemlidir?

- a. Ahlakî değerlere bağlılık
- b. Mevzuat
- c. Güvenilir yönetici
- d. İşletmeye sadakat
- e. Amirlere bağlılık
- f. Diğer.....

20. İşletmenin gelişmesi önündeki engeller nelerdir?

- a. Sermayenin verimli kullanılmaması
- b. Lüks tüketim
- c. Ahlakî ilkelere uymama
- d. Profesyonel yönetici eksikliği
- e. Repo ve bonoya yönelim
- f. Diğer.....

21. Başarılı bir girişimci olmak için hangisi önemlidir?

- a. Maddiyatın, manevî değerlere göre düzenlenmesi
- b. Başarıyı ödüllendirme ve sorumluluk bilinci
- c. Borç ve sorumluluğa sadakat
- d. Verimliliğin kutsallaştırılması
- e. Diğer.....

22. Üye olduğunuz meslek kuruluşları nelerdir?.....



23. Üyesi olduğunuz meslek kuruluşunun faaliyetlerine katılma durumunuz nedir?

- a. Devamlı katılırim b. Bazen katılırim c. Kararsız
 d. Nadiren katılırim e. Hiç katılmam

24. Dinin iş hayatındaki ve sosyal davranışlardaki yeri nedir?

- a. Çok önemlidir b. Genellikle önemlidir c. Kararsız
 d. Az önemlidir e. Hiç önemi yoktur.

25. Fakirliğin önlenmesi için hangisinin önleyici bir tedbir olduğunu düşünürsünüz?

- a. Mal ve servet birikimi
 b. Şahsî gayret ve başarı
 c. Dinî ve ahlakî sorumluluk bilinci (zekat, sadaka, vb.)
 d. Yeni gelir dağılımı politikaları
 e. Sanayileşme ve işletmeciliğin yaygınlaştırılması

26. Meslek seçiminde en önemli etken hangisidir? (önem derecesine göre 1,2,3, gibi sıralayabilirsiniz)

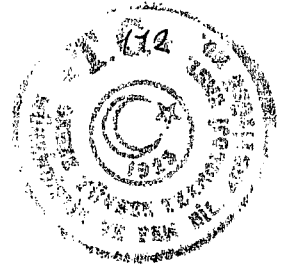
- a. Kolay ve zahmetsiz kazanç
 b. Çalışma, başarı ve mutluluk ihtiyacını karşılaması
 c. Yüksek gelir imkânı
 d. Gelecek garantisi
 e. İtibar ve statü
 f. Kişinin yetiştiği meslek ortamı
 g. Kader h. Diğer.....

27. Bağışta bulunmak isteseyiz hangisine öncelik veririz?

- a. Cami
 b. Okul
 c. Hastane
 d. Yol, köprü, çeşme
 e. İstihdam yaratıcı tesisler

28. Problemlerinizi nasıl çözersiniz?

- a. Kendi başıma
 b. Aile veya yakın çevrenin yardımıyla
 c. Hemşehrime danışarak
 d. Her türlü çözüm aracına başvurarak
 e. Tevekkülle
 f. Diğer.....



29. Geniş aile hakkında ne düşünüyorsunuz?

- a. Gelişmeye engeldir
- b. Gelişmeyi teşvik eder
- c. Sermaye birikimi sağlar
- d. İşlerin büyümesini sağlar
- e. Yönetimi kolaylaştırır
- f. Diğer.....

30. Zenginleşmenin kaynağı konusunda ne düşünüyorsunuz?

- a. Çok çalışmak
- b. Akıllı ve işbilir olmak
- c. Şanslı olmak
- f. Allah'ın istemesiyle
- g. Doğru yatırım

31. Sanayinin geleneksel boyutu var mıdır?

- a. Tamamen vardır
- b. Kısmen vardır
- c. Kararsız
- d. Pek yoktur
- e. Hiç yoktur

32. Aşağıdaki dinî görevlerinizden hangisini uygulayabiliyorsunuz?

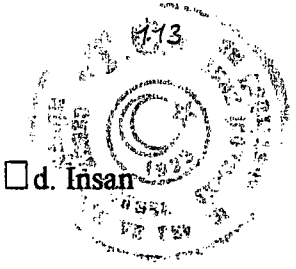
- a. Namaz kılmak
- b. Oruç tutmak
- c. Zekat vermek
- d. Sadece Cuma namazı
- f. Hiçbiri

33. İşyerinde aşağıdaki tesislerden hangisi vardır?

- a. Sosyal tesis
- b. Lokal
- c. Kitaplık
- d. Mescit
- e. Hiçbiri

34. Günlük gazete okur musunuz?

- a. Evet
- b. Hayır



35. Kendinizi ne olarak hissediyorsunuz?

- a. Türk b. Müslüman –Türk c. Müslüman d. İnsan

36. İşçi-işveren ilişkileri sizce nasıl olmalıdır?

- a. Dostane b. Otoriter c. Aile gibi

37. Sizce üretimi artırmada kalite kontrolü için ne gereklidir?

- a. Ücretleri artırmak
 b. İşçinin haklarını korumak
 c. Sağlıklı ve elverişli bir çalışma ortamının sağlanması
 d. İşçi-işveren, işçi-yönetici ilişkileri
 e. İşyerinde Allah korkusunun olması

38. Haftalık tatilinizi nasıl geçiriyorsunuz?

- a. Evde istirahat
 b. Alış-veriş yapmak
 c. Lokale gitmek
 d. TV seyretmek
 e. Yurt-dışı seyahati
 f. Okumak

39. Günde kaç saat TV izliyorsunuz?.....

40. TV’de daha ziyade hangi programları tercih ediyorsunuz?

- a. Sinema b. Açık oturum c. Eğlence programları
 d. Haberler e. Spor programları

41. Türkiye’nin yönetiminden memnun musunuz?

- a. Evet b. Hayır c. Cevapsız

42. Eğer cevabınız “hayır” ise bunun nedeni ne olabilir?

- a. Sürekli iktidar-muhalefet çatışması
 b. İktidarın başarısızlığı
 c. Medyanın propagandası
 d. Demokratik devlet düzeninin henüz rayına oturmayışı
 e. Laikliğe aykırı tutumlar



43. İşyerinden beklentiniz nedir?
- a. Maddî olanak sağlamak,
 - b. Ruhlarımıza hitap etmek
 - c. Bir aile fertleri gibi mahiyetini düşünmek
 - d. Disiplinli ve adil davranmak
44. Özelleştirme hakkında nasıl bir çözüm düşünüyorsunuz?
- a. Kamu mallarından stratejik olanları satılmamalı
 - b. Fabrikalar işçilere devredilmeli
 - c. Yabancı sermaye de alabilmeli
 - d. Devlet işletmeciliği bırakmalı
 - e. Herhangi bir bilgim yoktur
45. Aşağıdaki kuruluşlardan hangisi etkin baskı gücüdür?
- a. Kamuoyu
 - b. Medya
 - c. Sendikalar
 - d. Parlamento
 - e. Hiçbiri
46. Sizce iyi bir yönetici nasıl olmalıdır?
- a. Sorumluluk taşımalı
 - b. Dürüst (ahlaklı) olmalı
 - c. Yetenekli olmalı
 - d. Mantıklı davranmalı
 - e. Hırslı-kazanç sağlayan olmalı
47. İşyerinde hangi unsura öncelik tanırırsınız?
- a. Kâr (para kazanarak tesisi ayakta tutmak)
 - b. Kaliteli iş üretme (böylece tesisi ayakta tutmak)
 - c. Başkalarına (tüketiciye) yararlı olmak
48. İş dünyasının hedefi ne olmalıdır?
- a. İş hayatında kazık atmak
 - b. Dürüstlük kimi zengin etmiş ki beni de zengin etsin!
 - c. Gemisini kurtaran kaptandır.
 - d. Herkes para kıvırıyor, ben niye kıvırmayayım?
 - e. Herkese benzeme, vicdanının sesine uy!



49. İşverenin çalışanlara karşı görevi ne olmalıdır?

- a. Ahlâkî sorumluluk
- b. Refahı sağlamak
- c. Güvenliği sağlamak
- d. Sağlığı korumak
- e. Maddî olanak sağlamak

50. Sizce Avrupa Birliği üyeliğimizin ülkemize etkisi ne olur?

- a. Dinî ve sosyal yapımıza zarar verir
- b. Laikliği sağlar
- c. Sanayimizin ve ticaretimizin gelişmesini sağlar
- d. Türkiye'nin modernleşmesini sağlar
- e. İnsan haklarını ve demokratikleşmeyi sağlar
- f. Hiçbir katkı sağlamaz.



T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMAN TALEP VE SAĞLAMA BÜYÜKLERİ